

núm. 89, any 25
maig - juliol 1984

nous horitzons

Editorials: AMB BERLINGUER, EL CARRER, LA PAU • Ricard Martínez: ELS ESTUDIANTS I LA RECONVERSIÓ UNIVERSITÀRIA • Gregori López Raimundo: EUROPA: UNES ELECCIONS CONTRADICTÒRIES • Ramon Espasa / Lluís Garriga / Ramon M. Canals: CATALUNYA I LES ELECCIONS • Joaquim Nogués / Carles Riba / Oriol Fabrega i altres / Enquesta: LA SITUACIÓ DE LA CLASSE OBRERA A CATALUNYA (III) • Piera Fassino I PCL: 25 TÈSIS SOBRE EL FUTUR DE LA CIUTAT •

Tots els números disponibles de

nous horitzons

són a la venda a les següents llibreries:

Barcelona

CINC D'OROS, Diagonal 462
DOCUMENTA, Cardenal Casañas 4
LES PUNXES, Rosselló 260
LOOK, Balmes 155-157
ONA, Gran Via 654

Girona

LLIBRERIA 22, Hortes 22

Lleida

URRIZA, Major 45

Madrid

ANTONIO MACHADO, Fernando VI

Perpinyà

TORCATIS, Mailly 10

Sabadell

ELS DIES, SOL 55

Tarragona

LA RAMBLA, Rambla 92

Terrassa

EL CAU PLE DE LLETRES, Baix Plaça 12

València

TRES I QUATRE, Pérez Bayer 7

* Llibreries, papereries, cooperatives on es troba —i es ven—

nous horitzons

Alacant: Set i mig (Rafael Terol 10)

Badalona: Al vent (San Joaquim 19)

Barcelona: Abac (Santaló 14), Ancora y Delfin (Diagonal 556), Anthropos (Enric Granados 114), Arrels (Ferran 14), Astrea (Rambla de Catalunya 117), Athos (Còrsega 335), Aula (Benet Mateu 24), Avant (Muntanya 102), Bernat (Buenos Aires 5), Borinot Ros (Sant Andreu 448), Cap-i-cua (Torrent de l'Olla 99), Carandell (Sagrera 94), Catalònia (Ronda de Sant Pere 3), Cinc d'Oros (Diagonal 462), Cooperativa Abacus (Còrsega 269), Crònica (Muntaner 419), Demos (Craywinckel 19), Drac (Sant Quintí 39), El negro (Hospital 87), Escola d'enginyers industrials (Diagonal 647), Esbós (Via Augusta 127), Facultat d'econòmiques (Diagonal 668), Facultat de geografia i història (Diagonal 649), Fides (Sarrià 58), Foc nou (Marc Aureli 27), Font de l'atzavara (Cardener 57), Harvard (Balmes 152), Hogar del Libro (Bergara 3), Iona (Feliu i Codina 4), Jaimes (Passeig de Gràcia 64), Jardinet (Passeig de Gràcia 122), Kallipolis (Verge de Montserrat 39), Laie (Pau Claris 85), La llibreria (Indústria 8), La llibreria (Sarrià 40), Les Punxes (Rosselló 260), Leviatan (Santa Anna 23), Llibreria Francesa (Passeig de Gràcia 91), Maga (Amèrica 10), Margenat (Major de Sarrià 77), Mirador (Muntaner 281), Platon (Balmes 270), Pléyade (J. S. Bach 10), Pravia (Travessera de les Corts 293), Proa (Rambla de Catalunya 72), Signe (Mallorca 301), Tahull (Vallirana 12), Xoc (Fabra i Puig 325)

Bellaterra: Universitat autònoma

Berga: Astral (Els Àngels 6)

Cerdanyola: Forat del vent (Avinguda Catalunya 41)

Ciutadella: Lletra menuda (Bisbe Vila 36)

Girona: Llibreria 22 (Hortes 22)

Granollers: La gralla (Museu 3)

l'Hospitalet de Llobregat: Catalunya (Santa Eulàlia 118)

Igualada: Divuit/Dinou (Argent 35), Gassó (Sant Magi 7), Jordana (Odena 1)

Lleida: Farré (Madrid 27), L'ereta (Plaça de l'ereta 6), Urriza (Major 45)

Manresa: Simbol (Pere III 7)

Maó: Llibreria catalana (Cami des Castell 222)

Mataró: Robafaves (Santa Teresa 30)

Olot: Drac (Passeig de Blai 61)

Palma de Mallorca: Llibres Mallorca (Call 1)

Perpinyà: Torcatís (Mailly)

Reus: Gaudí (Galera 12), La tronada (Jesús 15)

Rubí: Racó del llibre (Doctor Robert 12)

Sabadell: Els dies (Sol 55), Hogar del Libro (Passeig Plaça Major 34), L'arc (Gràcia 48)

Sant Cugat del Vallès: Alternativa (Valldoreix 26), Paideia (Santiago Rusiñol 21)

Sant Just Desvern: Ressenya (Creu 54)

Santa Coloma de Gramenet: Nou vent (Pedro 30)

Sitges: Llibreria (Sant Francesc 9)

Tarragona: Adsera (Rambla 94), La Rambla (Rambla 92), VIP (Lleida 23)

Terrassa: Cau ple de lletres (Baix Plaça 12), Datzira (Gabatxons 20), L'amfora (Plaça d'Espanya 14)

Tortosa: Viladric (Nova de Vall 1)

València: Dàvila (Sang 9), Quisc Modern, Soriano (Pesse Cervera 22), Tres i Quatre (Pérez Bayer 7)

Valls: Alt Camp (Plaça de l'Oli 14)

Vic: La tralla (Riera 7)

Vilafranca del Penedès: Pujol (Cort 25)

Vilanova i la Geltrú: La Mitassa (Sant Gervasi 36)

Als quioscs i a tots els locals del PSUC

Editorials

2. Amb Berlinguer ☐ 3. Per llegir Berlinguer ☐ 4. L'encís del carrer ☐ 5. La pau, nou moviment de masses entre nosaltres.

El pensament i l'acció

8. Els estudiants davant la reconversió universitària. Ricard Martínez i Juan J. Fernández de Retana ☐ 11. Europa: unes eleccions contradictòries. Gregori López Raimundo.

Eleccions autonòmiques: abans i després

12. Catalunya: política i eleccions. Ramon Espasa ☐ 14. La televisió, un instrument electoral o electoralista? Lluís Garriga ☐ 18. Anàlisi des de la sociologia electoral. Ramon M. Canals.

La situació de la classe obrera a Catalunya (III)

22. Tecnologia i qualificació professional. Joaquim Nogués i Llagostera ☐ 24. La normalització social i cultural, base de la normalització lingüística: barris necessitats d'atenció especial al Baix Llobregat. Carles Riba i Romeva ☐ 28. Crisi econòmica, malaltia i incapacitat laboral. Oriol Fàbrega, Neus Moreno, Salvador Moncada, J. Castejon i M. Angela Company.

Nous Horitzons pregunta

34. Cartes a la redacció. Josep Lluís López Bulla, Telesforo Anton, Josep Torres, Albert Corominas, Josep M. Figueres, Romà Oltra, Núria Sales ☐ 38. Enquesta: la situació de la classe obrera a Catalunya. Respostes de Joan Farré, Josep V. Muñoz Gómez i Josep Armenteras.

Horitzons del món

44. La ciutat que pots tenir. Federació de Torí del PCI ☐ 50. El repte de la innovació. Piero Fassino.

Documents d'arxiu

54. Estudi crític d'Ignasi Iglésies (i II). Ambrosi Carrion ☐ 55. «No hi ha res més popular que el dolor». R. V. R.

Llibres, exposicions, revistes

62. La història de la premsa de dones a les beceroles. Susanna Tavera ☐ 63. Llibres al menjador (2: els atlas). M. V. ☐ 65. Comunisme i populisme. Francesc Roca ☐ 67. «L'occhio se salta il muro» a Barcelona. Mariona Ribalta ☐ 67. Revistes.

6. DE MES A MES. Una querella inoportuna. Francesc Vallverdú ☐ 32. Intranscendència. Joan Brossa ☐ 42. SENSE EMBUTS. Rellevament i renovació. Teresa Pàmies.

Cròniques marxianes

Director responsable:

Ramon Espasa

Consell de redacció:

Joan Botella

Francesc de Carreras

Joan Coscubiela

Emili Gasch

Anna González

Oriol Ramis

Ignasi Riera

Francesc Roca

Laura Tremosa

Francesc Vallverdú

M. Vázquez Montalbán

Ricard Vinyes

Director periodista:

Andreu Claret

Secretaria de redacció:

Joan Sanjuan

Disseny gràfic:

Josep Ramon Gómez

Pilar Villuendas

Correcció:

Miquel Vidal

Subscripcions:

Nous Horitzons

Tel. (93) 302 75 93

Edita:

CPR, SA

Redacció i administració:

Ciutat 7

08002 Barcelona

Tel. (93) 301 05 54

Producció:

Composició Mecànica

Fernández

Comte Borrell 168

08015 Barcelona

Impremta:

Lipsia, SA

Roger 25

08028 Barcelona

Distribució:

L'Arc de Berà

Lluís 10-14, baixos

08005 Barcelona (Poblenou)

Tel. (93) 300 32 51

Preu de l'exemplar:

250 pessetes

Subscripció

per deu números:

Espanya: 2.250 ptes.

Europa: 2.700 ptes.

Resta del món: 3.000 ptes.

Publicació mensual

Dipòsit legal: B. 37.808/77

editorial

Amb Berlinguer

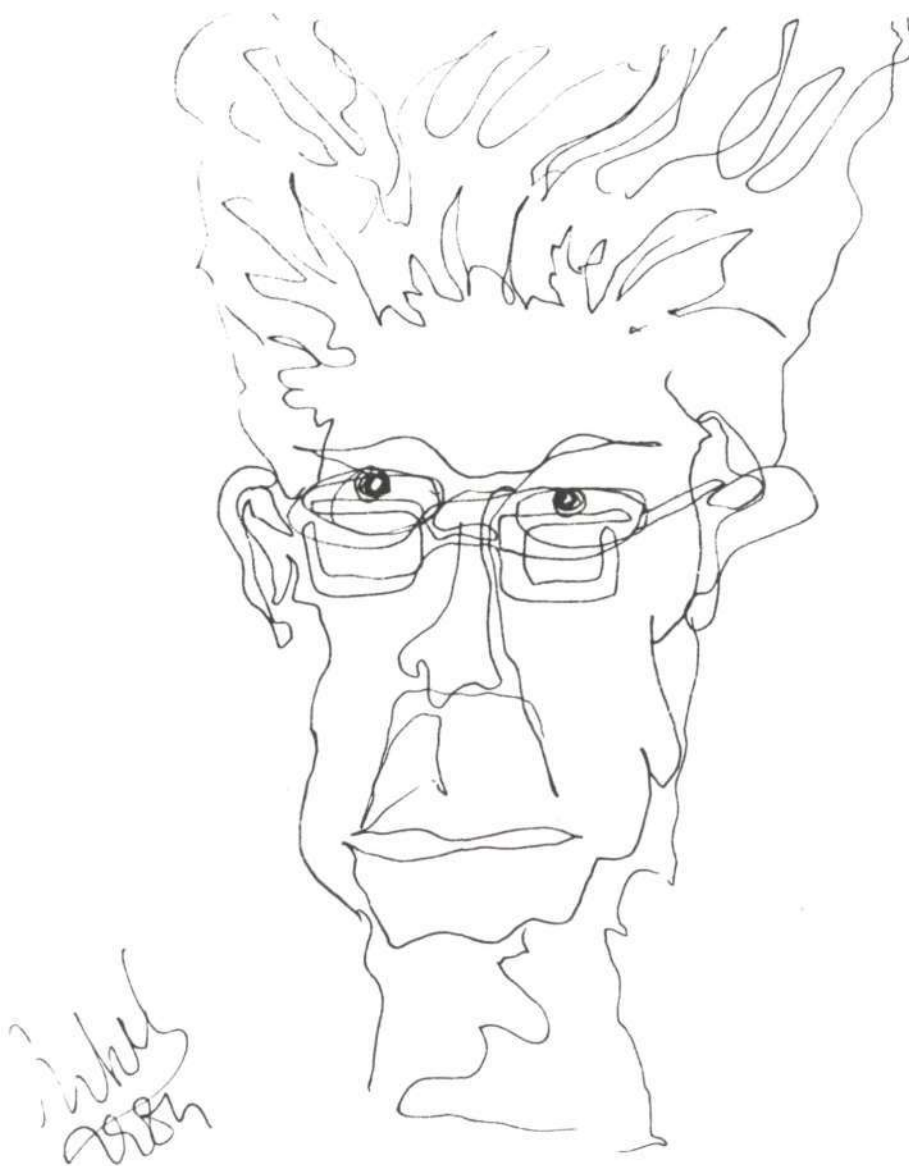
Emoció, adhesió, entusiasme, curiositat, els sentiments i les reflexions que ha motivat la mort de Berlinguer en plena campanya de les eleccions al Parlament europeu són difícilment traslladables al paper que, de sobte, esdevé inexpressiu.

L'home que, a Barcelona, en un gran míting, el 28 de maig del 1978, ens va dir que «a aquests motius polítics concrets que em fan tan feliç avui perquè em trobo amb vosaltres [alludia a la unitat de les forces obres i populars en la lluita pels drets nacionals de Catalunya, en el marc del moviment per una Espanya democràtica] permeteu-me que hi afegeixi un de caràcter més personal que es deriva del fet de trobar-me a la terra on van viure —en temps llunyans— els meus avantpassats, que es van traslladar després a l'illa on vaig néixer: Sardenya. Jo també em sento, doncs, una mica català i, encara que no sé parlar el vostre bell idioma, he seguit i segueixo amb passió les batalles i les esperances del vostre poble», és el mateix que ha convocat, sense saber-ho, més d'un milió i mig d'homes i dones a una immensa manifestació de masses arribades de tots els racons d'Itàlia, i representants de tots els punts del món que pensen, serenament, en el futur. El sard Berlinguer —i, amb ell, el sard Gramsci— ha reunit delegacions de més de cinquanta partits comunistes —amb un alt representant del PCUS i els primers ministres de la república popular xinesa i de la federació iugoslava, com si volguessin refermar allò que Berlinguer deia: «paga la pena recordar que ja existeixen força varietat d'experiències de societats no capitalistes que van cap al socialisme, i és lògic pensar que poden venir variants...»—, de molts partits socialistes —ei!— i una munió de representacions d'ajuntaments, associacions, sindicats, cercles... Han pres la paraula les institucions italianes (la presidenta de la Cambra de Diputats) i europees (el president del Parlament europeu), els sindicats, la joventut comunista i el partit comunista. És a dir, Itàlia (amb la veu d'una dona) i Europa, els treballadors i els joves. I els comunistes.

Una síntesi. Un programa. Una proposta. La nova fase de la lluita pel socialisme a Europa. Car, tal com Berlinguer ha dit, «la consciència de la necessitat de superar el capitalisme és una exigència —i aquest és un fet nou— no únicament de la part més avançada de la classe obrera, sinó, també, de grans masses de treballadors, de noves capes de la societat, dels joves, de les dones com a tals, dels intel·lectuals, dels estudiants, dels tècnics, etcètera [...] perquè, avui, el pes de l'explotació, l'alienació, l'opressió, encara que afecta centralment la condició del proletariat, que és qui suporta fonamentalment el seu pes, s'han anat estenent fins afectar la condició humana».

Al nostre país hi ha hagut —des dels grans mitjans de comunicació— l'intent, primer, de minimitzar l'esdeveniment, i, després, quan això ha esdevingut impossible, de convertir-lo en «l'anomalia italiana». Ara: els articles a la premsa, els comentaris al carrer, iniciatives com la d'un debat a Ràdio Obrera, o actes d'homenatge com el de Sant Feliu de Llobregat, el de Lloret de Mar o el de l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona, han «catalanitzat» el debat, un debat —d'altra banda— d'abast europeu i, doncs, que interessa a tot el món, car fets tan diversos com el creixement del moviment per la pau i el desarmament i contra els blocs; la multiplicació de noves formes de cultura i de vida, especialment entre els joves, on és explícit el rebuig de les valors i de la cultura del capitalisme; la disseminació del moviment feminista, que amara tots els plecs de la vida social; els debats a l'interior dels partits socialistes; els assaigs de renovació política i econòmica a l'Europa de l'est i a l'Àsia no capitalista —plens de dubtes, amb fracassos compresos—, o la inexistència —refermada per la crisi i l'atur— d'una fractura real entre els països on els comunistes són una força de govern (Itàlia i França, però també Finlàndia, o Portugal) i aquells en què no en són (Gran Bretanya); els moviments de suport a les lluites del Tercer Món ¿què fan sinó donar raó, omplir d'arguments els qui, com Berlinguer, pensen —pensem— a sortir d'aquell provincianisme en el temps que significa tornar a recórrer vies que ja no porten a gaires llocs?

«Nosaltres continuarem endavant —deia Berlinguer— encarant-nos amb vies inexplorades, com més va amb més determinació, coratge i audàcia: com a comunistes que busquen coses noves amb fermesa i rigor. Ni com a utòpics que cerquen quimeres, ni com a esquemàtics que s'enganxen als textos, ni com a oportunistes que s'acomoden al present, navegants de petit cabotatge que segueixen el trajecte de la costa, mentre que nosaltres volem afrontar les il·limitades extensions de la mar oberta per arribar a una nova societat feta a la mida de l'home.»

Per llegir Berlinguer

Algú ha dit que la cultura comunista és una cultura oral. El tema és, és clar, atractiu, opinable. Ara: la major part de les coses que hom pot llegir de Berlinguer són intervencions, informes, conferències, entrevistes, discursos, prèviament preparats i escrits, ben entès, gairebé sempre, però, fets públics, inicialment, de forma oral. Què cal llegir de Berlinguer? En primer lloc: «Una nova fase de la lluita pel socialisme a Europa» (Nous Horitzons, n. 79, 1982), i després: «Discurs a la festa de L'Unità» (Nous Horitzons, n. 49-50, 1978-79) i «El compromís històric a la fase actual» (Nous Horitzons, n. 57, 1979). El seu discurs a Barcelona, el 28 de maig del 1978, és inclòs a l'opuscle Barcelona, capital de l'eurocomunisme (PSUC, Barcelona 1978, 32 pp.). Existeixen, entre nosaltres, diversos reculls de papers de Berlinguer. Sense voler ésser exhaustius, cal citar: La «cuestión comunista» (Fontamara, Barcelona 1977, 338 pp. Introducció de J. Solé Tura), La política internacional de los comunistas italianos (Akal, Madrid 1978, 279 pp.), Austeridad (Materiales, Barcelona 1978, 108 pp. Pròleg de J Segura), El compromiso histórico (amb textos, també, d'A Gramsci i P. Togliatti. Crítica, Barcelona 1978). En italià, els dos volums de La «questione comunista» (Riuniti, Roma, a cura d'Antonio Tatò), La proposta comunista (Einaudi, Torí 1975) i per il socialismo nella pace e nella democrazia (Einaudi, Roma 1979).

editorial

L'encís del carrer

L'element popular «sent», però no sempre comprèn o sap; l'element intel·lectual «sap», però no sempre comprèn i especialment «sent» [...] Si la relació entre intel·lectuals i poble-nació, entre dirigents i dirigits —entre governants i governats— és donada per una adhesió orgànica en què el sentiment-passió esdevé comprensió i després saber —no mecànicament, sinó de manera viva—, la relació és només llavors, de representació, i s'acompleix l'intercanvi d'elements individuals entre governants i governats, entre dirigits i dirigents, és a dir, es realitza la vida de conjunt que és força social; es crea el «bloc històric».

Antonio Gramsci: El materialisme històric i la filosofia de Croce.

Per què les persones, a vegades, surten al carrer, participen en actes de masses? Per què la gent va al futbol, fa cua per entrar a veure un espectacle, es barreja al mig d'una manifestació, assisteix a festes col·lectives, pren part en curses populars? El motius poden ésser diversos però no són, en cap cas, aliens a la forma d'ésser dels humans. L'Homo sapiens, en efecte, és un exemplar que a més de llançar-se per la vida individual, de preocupar-se també per la supervivència dels altres, necessita experimentar i exercitar vivències col·lectives. A més de la reflexió aparentment en solitari, a partir del propi bagatge (en el fons l'home no és un ésser solitari ni quan neix ni quan mor, perquè ni el seu naixement ni la seva mort són indiferents a d'altres membres de l'espècie), les persones necessiten comunicar-se les unes amb les altres, indentificar-se col·lectivament en uns trets comuns, entendre uns llenguatges compartits de símbols i de mites. Els homes i les dones són éssers socials, formen societat encara que alguns siguin a-socials o anti-socials. Creen grups, tracen objectius comuns, participen en la vida quotidiana, necessiten tenir creences, defensar-se conjuntament dels elements adversos, àdhuc tenir a vegades comportaments irracionals (com per exemple deixar-se arrossegar pel populisme pujolista inflat per la insensatesa del govern central). Els estudiosos dels fenòmens socials s'han de trencar la closca per entendre tot això. Teoritzen, sovint s'erren i a vegades l'encerten. La matèria d'estudi és molt complicada. Ja prou que ho és la vida dels animals no racionals...

Què cerca, la gent, al carrer (o a la plaça, o a l'esplanada)? D'entrada, el carrer és el lloc on els individus conflueixen, on es troben, on els infants des de petits aprenen de l'existència dels altres exemplars de l'espècie. I diu molt a favor d'un poble el fet que moltes persones vulguin actuar, en formes diverses, a través del carrer. Un acte al carrer és sempre acte públic. L'home llatí sol projectar a la via pública la seva necessitat vital de comunicació, la joia i l'amargor. Es tracta d'una qüestió temperamental? Si més no, la projecció pública facilita el contacte entre la gent, el tracte i la relació, i això, en principi, és bo que sigui així. A la gent de les nostres latituds li agraden les festes populars. Anar, per exemple, a badar per la Fira d'Abril de Barberà del Vallès i ficar el nas a cada tablao. La festa omple la necessitat humana de la distracció, de l'esbarjo necessari per a trobar l'esma de continuar vivint. L'alegria i el plaer que transfereix la festa és bona per a la salut mental dels pobles. Per posar un altre exemple, més de 50.000 persones varen córrer la cursa popular de Barcelona. Hom hi cercava la gresca i hi reivindicava que la ciutat és també per a l'esport, per a fer salut (i la salut és imprescindible per a viure). El 20 de maig, la Cadena Humana per la Pau va agrupar més de 90.000 persones —la majoria joves— a favor del desarmament i contra la folla política de blocs. S'oposaven al fet que qualsevol dia ens pugui caure un coet damunt els nostres caps. En aquest cas, la gent trobava una identificació en la lluita per la pau (una altra condició necessària per a viure). La IV Festa de la Bicicleta del 3 de juny fou una demostració de voluntat d'utilització democràtica de la ciutat, oprimida pels fums i la circulació d'automòbils (el cotxe s'ha d'emprar, pensem, només quan sigui necessari; utilitzar-lo tan sols per a rucades no condueix a cap altra cosa que a afavorir els oligopolis i a malversar energia).

Una societat que és capaç de sortir al carrer —els motius són diversos— vol dir que aspira a quelcom, que vol fer projectes, que sent i somia. Vol dir que és viva. Que pretén de gaudir de la simple vida quotidiana, ja sigui ballant i fent gresca ja sigui no volent entrar a l'OTAN. Els polítics i els intel·lectuals han de saber i de comprendre que, per damunt de tot, la gent no és imbecil i aspira a assolir una cosa que ningú no sap explicar gaire bé en què consisteix però que tothom sap dir quan manca: la felicitat (impossible de concebre sense la llibertat del poble-nació).

editorial

La pau, nou moviment de masses entre nosaltres

Els catalans arribem amb un cert retard al moviment pacifista. Després de l'èxit de la cadena per la pau (Barcelona, 20-5-84) sembla que ràpidament podrem recuperar el temps perdut. Quaranta anys de dictadura i set de complexa transició democràtica havien fet primer impossible i després prou difícil que l'objectiu de construir la pau esdevingués un ideal popular.

Avui, en canvi, el nou marc democràtic afavoreix l'expressió de noves opcions i l'emergència pública de nous sentiments (el neutralisme, la pau) entre amplex sectors de la ciutadania, i que per això mateix desborden les diferents opcions polítiques presentades pels partits polítics. Obviament, la incomplerta promesa de l'PSOE (fins ara) sobre la retirada d'Espanya de l'OTAN és un element clau en aquesta progressiva presa de consciència.

Ara bé, el moviment per la pau incorpora un seguit d'elements que el faran esdevenir un gran revulsiu cultural i social, amb capacitat de desbordar sempre els plantejaments dels partits polítics, fins i tot dels que en volen formar part o en són, en certa mesura, inspiradors. Aquesta característica és precisament la més genuïna i positiva força del moviment. És, ben segur, la condició i la garantia alhora d'amplitud i profunditat del fenomen. Representa també la possibilitat de convertir-se en agent del canvi polític, social, cultural, però gairebé sempre a través d'instàncies distintes al moviment mateix.

Entre els «elements» més importants d'aquesta peculiaritat del moviment per la pau poden citar-se:

- Arrenca de conviccions ètiques i culturals —i s'hi entronca— molt més esteses en la societat civil que les conviccions estrictament polítiques.
- Interessa, atrau més per la seva expressió global humanista, racional, que no per la seva estricta connotació política i de classe. Això l'obre plenament a l'interclassisme dels seus adherents.
- Representa un gran ideal no assolit encara enlloc del món. És un ideal no gens sistematitzat o dogmatitzat, ans al contrari, és de configuració ben oberta. Així, cada individu, en adherir-s'hi, hi pot projectar la seva personal quota d'utopia, de sistematització i formulació del mateix ideal. L'element clau de la participació queda, doncs, assegurat, fins i tot en la formulació de l'objectiu final.
- Dóna nou protagonisme a l'acció espontània i diversificada dels individus com a contracultura de l'organicitat i rigidesa que presideix l'equilibri del terror entre ambdós blocs. Aquest nou protagonisme, poc o gens enquadrat, tradueix de nou una necessitat de nova i major participació dels ciutadans en la cosa pública.
- Permet la coexistència de diferents «solucions i propostes» per assolir l'ideal comú de la pau. Aquesta mateixa inconcreció i flexibilitat del moviment en facilita de nou la massivitat.

Tots aquests components són signes de la radical diferència existent entre aquests moviments i altres formes d'acció i organització social (sindicats, partits polítics, per exemple). Seria un greu error, a la vista de l'èxit d'aquests moviments socials, intentar barrejar els papers. Ni els sindicats o partits polítics poden alegrement introduir en el seu si aquestes «peculiaritats» amb el mer objecte de créixer numèricament, ni fóra bo que els partits polítics intentessin homogeneïtzar, pilotar o conduir directament aquests vastos i heterogenis moviments socials. Aquesta darrera reflexió no és, però, sols filla d'una convicció ètica, la d'evitar la manipulació, sinó que pretén ser també una reflexió basada, primer, en l'anàlisi dels fets, i segon, en la voluntat política d'assegurar la màxima amplitud i força per a aquests moviments.

Moviments socials i forces socials organitzades (sindicats, partits polítics) poden compartir uns mateixos ideals i coincidir en les accions que creguin convenients, però sempre haurien de mantenir ben clares les fronteres entre totes dues realitats socials. Claredat òbviament no renyida amb la flexibilitat i la complementarietat.

Un món en pau voldrà dir un món de progrés, de solidaritat, d'igualtat. Aquests ambiciosos objectius obliguen al màxim esforç de tots tant en la participació com en el respecte a les diverses dinàmiques, als diversos graus de consciència i a les diferents formes d'organització.

Una querella inoportuna

Francesc Vallverdú

La querella interposada pel Fiscal General contra vint-i-cinc ex directius de Banca Catalana ha provocat un rebombori les conseqüències del qual són, ara com ara, imprevisibles. Com tota qüestió que desferma apassionaments, ja s'ha engegat una dinàmica irracional en la qual és molt difícil de veure les coses serenament. Tanmateix, la salut política del país i de la democràcia exigeixen de fer un esforç de clarificació.

En primer lloc, ningú no pot dubtar a hores d'ara de l'abast polític de la iniciativa governamental. Argumentar, com fa el govern, que la querella no s'ha presentat abans perquè ha calgut preparar-la bé, és tan poc convincent que no s'ho creuen ni ells mateixos. La veritat és una altra: els representants de l'Estat han trigat tant de temps a presentar la querella que la credibilitat jurídica no s'aguanta per enlloc. Tot-hom sap que d'irregularitats administratives en fan tots els bancs: per què, doncs, només es dirigeix tot el rigor contra Banca Catalana? La responsabilitat que ha assumit el govern del PSOE tot al llarg d'aquest procés, del qual no sembla haver calculat plenament les conseqüències, és gravíssima.

En segon lloc, si les vacil·lacions, primer, i el rigor, després, han enverinat aquest cas fins a límits inconcebibles, sorprèn sobretot que la querella s'hagi presentat precisament quan CiU acaba d'obtenir una victòria electoral esclatant. ¿Potser esperava el govern que el cop contra Jordi Pujol no seria explotat políticament? Pujol té una trajectòria massa notòria per a no tenir-la en compte en el moment de fer una acció judicial contra ell. Fins i tot en el cas que Pujol fos co-responsable d'una mala gestió a Banca Catalana, el govern hauria hagut de calcular les conseqüències polítiques del fet abans d'emprendre cap acció. D'altra banda, el fet que Pujol deixés el seu càrrec a l'empresa l'any 1977 oferia una possibilitat

per a eximir-lo del procés, ni que fos jurídicament irregular. Si polítics com Porcioles o Socías, en nom de la raó d'Estat, no van ser molestats per les seves activitats anteriors a 1977, amb més motiu el govern podia estalviar l'actual humiliació a Jordi Pujol, que té més mèrits democràtics que aquells.

En tercer lloc, una de les conseqüències més nefastes que es podia esperar de tot aquest imbroglia era la radicalització nacionalista, en el sentit de la identificació de Pujol amb Catalunya. Des de l'esquerra cal denunciar vigorosament aquesta manipulació, perquè és falsa (l'home que ha recollit el 47% dels vots electorals és, sens dubte, molt representatiu políticament, però Catalunya és molt més que aquest percentatge) i perquè és fallaç (qualsevol mecanisme que inciti a personalitzar en «un home sol» —com diu el poeta— les aspiracions nacionals d'un poble és un procés irracional molt perillós que no fa cap bé a Catalunya). És cert que la declaració de Jordi Pujol el dia de la presentació de la querella és feta en uns termes prou positius per a confiar en la conjuració d'aquests perills.

Finalment, una altra fallàcia que cal denunciar és la presentació de la desgraciada acció governamental com un mer enfrontament entre «espanyolisme» i «catalanisme». Si bé aquest aspecte no ha estat prou assenyalat, convé no oblidar que la dreta espanyola —l'hereva, doncs, de la CEDA, els enemics inveterats de l'autonomisme— fa costat en aquesta qüestió a Jordi Pujol. Això també ha d'introduir un element de serenitat en les nostres anàlisis.

De tota manera, el trasbals col·lectiu que en aquests moments vivim a Catalunya ja no ens l'estalvia ningú. I si entre tots plegats no hi posem remei aviat pot ser una bomba de vellotgeria contra la democràcia i contra l'autonomia.

~~~~~

EL PENSAMENT I L'ACCIÓ

**La situació de la classe obrera
a Catalunya (III)**

**Eleccions autonòmiques:
abans i després**

~~~~~

Els estudiants davant la reconversió universitària

Ricard Martínez
Juan J. Fernández de Retana

El present curs toca ja a la seva fi. Al llarg d'aquests nou mesos s'han manifestat indicis que semblen apuntar certes variacions en el que ha estat la dinàmica del moviment estudiantil en aquests darrers anys. El present article tracta d'oferir el balanç que els estudiants fem d'aquest procés. Resulta inevitable començar amb una anàlisi mínimament detallada de la situació al llarg dels cursos anteriors, per tal d'entendre en quines condicions s'inicia el curs 83-84.

De la LAU a l'LRU

La davallada de les lluites contra la LAU obre un període clarament diferenciat en la vida de la universitat, especialment pel que fa al moviment estudiantil.

La situació general de la universitat es caracteritza en aquests anys per l'agreujament dels problemes de l'etapa anterior: el procés de deteriorament es concreta en l'augment de la massificació, en la consolidació dels mecanismes de selectivitat, en l'increment de les taxes (les quals tendeixen a cobrir cada cop més el total de les despeses de la universitat) i, en conjunt, en una progressiva tendència a la privatització de la universitat.

Quant al moviment estudiantil, a partir del final de la lluita anti-LAU s'inicia un període de reflux en les mobilitzacions. Malgrat la no resolució del conflicte, aquest resta atenuat i el moviment passa a una situació de «latència», acompanyada d'un procés de relativa desorganització. En els anys següents, el gruix de la generació que

havia protagonitzat les lluites anti-LAU va deixant la universitat. L'acció del moviment es limita a mobilitzacions puntuals, normalment vinculades amb qüestions no estrictament universitàries (anti-OTAN, antirepressives, anti-feixistes...)

El 1982, amb l'accés del PSOE al govern de l'Estat, entren en joc nous factors i expectatives. Tanmateix, els projectes de l'executiu socialista poc tenen a veure amb les reivindicacions històriques dels estudiants. Com en altres àmbits de la societat, el PSOE s'aplicarà a fer de forma sistemàtica i decidida tot allò que els governs de la UCD no van saber o no van gosar fer. En el cas de la universitat, es tracta de «modernitzar-la»; és a dir, tornar a fer-la rendible per al capitalisme. Les concrecions d'aquesta pretensió les veurem quan parlem de la Llei de Reforma Universitària (LRU). Abans, però, cal parlar de l'intent governamental de buscar un «consens» amb els estudiants o, si més no, de potenciar una plataforma moderada de reivindicacions (?) que deixi aïllats els sectors més actius. Això s'esdevé el març del 83, amb la convocatòria a Saragossa de les I Jornades Estatals d'Estudiants Universitaris, auspiciades pel Ministeri. La jugada del govern, tanmateix, resulta un fracàs: l'existència d'un sector majoritari d'estudiants que no es presten a aquests intents d'integració converteix les Jornades en una ocasió per a la coordinació i l'intercanvi d'experiències dels sectors capdavanters del moviment a nivell estatal. Després de Saragossa, el govern decideix utilitzar mètodes més expeditius. Això sí, amb alevosia, nocturnitat i per la porta del darrera: l'LRU s'aprova a cop de ma-

joria parlamentària i a ple estiu, aprofitant les vacances. Les circumstàncies d'aprovació de l'LRU evidencien un fet: el conflicte entre els estudiants i el Ministeri no està resolt, la lluita contra la LAU no acaba amb un triomf clar de ningú. El moviment estudiantil resta en una situació «latent», situació que es tradueix en la inexistència d'una oposició frontal a l'LRU. Ara bé, al mateix temps que no es produeix aquesta oposició, entre els estudiants existeix un profund desacord amb el que representa la llei. Això s'evidencia quan s'inicia el procés constituent. Les raons del rebuig dels estudiants a l'LRU són òbvies: deixa camp lliure a la privatització de la universitat —i la potencia (reconeix la privada i tendeix a la privatització de la pública)—, consolida la selectivitat, manté un sistema de representació antidemocràtic i redueix l'autonomia de la universitat a una simple «autonomia» econòmica (entesa en el sentit que la universitat ha de tendir a autofinçar-se —a base de taxes i de subvencions privades—, al mateix temps que l'Estat se'n desentén cada cop més del finançament). Com podem veure, els punts de desacord amb l'LRU no difereixen essencialment dels que ens van oposar a la LAU. Hi ha, doncs, una clara continuïtat entre les lluites d'ara fa quatre anys i les posicions ara mantingudes. És evident la semblança entre el programa de les RGU (Reunions Generals d'Universitaris) d'aquells anys i els punts defensats durant aquest curs pels estudiants. En parlarem més endavant.

El curs 83-84 a la Universitat de Barcelona

Cal assenyalar que, a partir d'aquest moment, ens centrarem en el procés que ha tingut lloc a la Universitat de Barcelona (UB) al llarg d'aquest curs. Això no vol dir que sigui una experiència aïllada o parcial, malgrat la seva particularitat. Creiem que, ben al contrari, hi ha elements vàlids per al conjunt de les universitats de l'Estat.

El procés s'obre amb l'elecció dels claustrals a les diverses facultats. A nivell estudiantil, no es pot parlar d'una participació en massa. És cert,

Als Països Catalans, la universitat expressa darrerament una activitat ben interessant per a l'esquerra. Ramon Lapidra era proclamat fa unes setmanes rector de la Universitat de València amb una majoria respectable assolida per un important moviment de renovació universitària, el Bloc Progressista, que sintetitza una confluència àmplia de sectors d'esquerra.

A Catalunya, sota la dinàmica que ha encetat la Llei de Reforma Universitària i la consegüent celebració del claustre, hem vist com naixia una alternativa diferenciada d'un govern universitari que fa anys l'esquerra havia avalat i que representava el nom d'Antoni Badia, però que tanmateix no gaudeix del favor de l'esquerra. La presentació d'un estudiant a les eleccions per ocupar el rectorat explicita ben bé aquest descontentament. En aquest article, dos estudiants —un d'ells Ricard Martínez, el candidat— valoren el que ha passat i dissenyen possibles perspectives per al curs vinent.

però, que hi ha una diferència qualitativa entre aquelles facultats on es presenten candidatures i/o col·lectius estables i aquelles on no hi ha aquestes presentacions. El nivell de debat i fins i tot de participació estudiantil és molt més elevat en les primeres.

I són precisament els claustrals d'aquestes facultats els qui —si més no en un primer moment— llencen la iniciativa d'organització dels estudiants electes. A partir d'aquí es constitueix l'assemblea d'estudiants claustrals, que més endavant es dotarà d'una *coordinadora*. En aquest moment es comença a configurar un bloc d'estudiants relativament homogeni, que comença a debatre les postures a portar al claustre. Es tracta majoritàriament de gent «nova» en les lluites estudiantils, malgrat que, com ja hem assenyalat anteriorment, recull en gran mesura els continguts de la lluita contra la LAU. Una franja de gent activa —més que no pas representativa d'un gran moviment «de masses»—, que s'ha format en les lluites puntuals dels darrers anys i, en alguns casos, participant en les estructures de representació de les facultats. Tot aquest col·lectiu es dota de continguts a partir del rebuig majoritari de l'LRU i la formulació d'uns punts programàtics molt generals: universitat democràtica, pública i gratuïta, no selectiva i catalana. (Cal assenyal·lar que la composició del col·lectiu de claustrals estudiantils de la UAB no és excessivament diferent de la UB; el problema és que, en el cas de l'Autònoma, el rectorat ha accelerat notablement el procés constituent, amb la qual cosa l'organització i iniciativa dels estudiants s'han trobat considerablement obstaculitzades.)

Arribada la primera sessió del claus-

tre, dedicada a l'elecció del rector, els estudiants hi entrem amb una postura clara: la presentació d'un estudiant com a candidat, en defensa del programa ja esmentat i també com a protesta contra la impossibilitat legal d'una candidatura estudiantil al rectorat, tot plegat en el marc del rebuig global a l'LRU. És important remarcar que la decisió de presentar un estudiant no ve donada tant pel desacord amb els dos candidats «oficials» —encara que aquest fet té també la seva influència— com per l'existència d'una alternativa real i diferenciada. Tampoc no és una postura testimonial, doncs, tal com s'ha vist posteriorment, ha reforçat el pes i l'organització dels estudiants dins el claustre. Els resultats ja són coneguts: Antoni M. Badia, 560 vots; Ricard Granados, el candidat de la dreta, 206 vots; Ricard Martínez, candidat estudiantil, 244 vots; vots en blanc, 253; abstencions, 518.

Els resultats són un bon indicador del que és la correlació de forces dins el claustre de la UB. En primer lloc, s'evidencia l'existència d'una franja important de claustrals —no solament estudiants— clarament oposats a l'LRU. Més enllà dels vots estrictes al candidat estudiantil, cal afegir-hi part dels vots en blanc i també un sector dels vots «crítics» rebuts per Badia (sector que pot assumir postures més clares en el moment en què comencin a fer-se sentir els efectes dels decrets, tema que tocarem més endavant). Cal remarcar també que la iniciativa en la configuració d'aquest bloc ha corregut a càrrec dels estudiants, als quals s'han afegit nuclis d'un moviment de PNNs en situació de forta desorganització, i que pateixen en aquests moments les conseqüències del procés d'ideoneïtzació.

Tot plegat situa l'equip Badia en una situació difícil. Després de set anys de mera gestió de la universitat —defugint sempre qualsevol enfrontament amb les agressions dels successius ministeris—, es troba ara entre una dreta amb qui no pot pactar i un bloc clarament situat a la seva esquerra, format pels sectors que el 1977 i el 1981 li'n donaren la confiança i que ara han restat definitivament decebuts d'aquest equip rectoral. Un sector d'esquerra que té molt clar el tipus d'universitat que vol —i també el que no vol.

Tot i així, aquest sector —especialment el nucli estudiantil— es troba en aquests moments submergit en un debat d'importància. Això és perquè, un cop depassada l'elecció del sector, el claustre constituent entra en una segona fase: l'elaboració dels estatuts de la UB, que corre principalment a càrrec d'una comissió reduïda (333 persones sobre 1.799 claustrals). I la pregunta que ens fem els estudiants és: val la pena participar-hi? El cert és que, amb l'LRU aprovada, hi ha suficients elements per a assegurar que els estatuts que sortiran d'aquest claustre no seran cap meravella. A això s'afegeix el perill de caure en una dinàmica totalment parlamentària i tecnocràtica. També pot succeir que el col·lectiu de claustrals esdevingui una estructura burocràtica, submergida en les discussions tècniques de la comissió i totalment desvinculada del conjunt dels estudiants. Al mateix temps, però, la comissió pot esdevenir una plataforma de fre d'agressions concretes i de denúncia de l'LRU —com ja ha passat amb el claustre—, a més de facilitar-nos la celebració permanent d'un debat col·lectiu i la consolidació de l'organització estudiantil. De manera que, des del nostre punt de vista, cal no rebut-

jar d'entrada la participació en la comissió. Això sí, adoptant un seguit de mesures que ens permetin evitar els perills assenyalats. Aquestes mesures es concreten en: a) La potenciació de grups d'acció a les facultats, que evitin (com una de les seves funcions, no l'única) la separació entre els claus-trals i el conjunt dels estudiants. b) La combinació de l'activitat en el claustre amb l'activitat fora d'ell (amb campanyes i accions referides tant a temes no estrictament universitaris com a qüestions que sí que ho siguin —selectivitat, taxes, serveis...). c) Quant a l'actuació dins la comissió, es tracta de combinar el fre a determinades agressions amb la denúncia global de l'LRU —vinculant ambdues coses—, així com mantenir a tota costa la unitat de la franja creada, tendint a eixamplar-la. D'aquesta forma podem, ara com ara, anar a la comissió amb unes certes garanties.

Les perspectives

Pel que fa a les expectatives que els estudiants tenim posades en els possibles resultats d'aquest procés cons-

tituent de la UB, cal repetir que no creiem que uns estatuts determinats pel marc de l'LRU i retallats pels decrets i disposicions que apareixeran possiblement a l'estiu (¿per què el Ministeri tindrà aquesta estranya mania de posar-se a treballar quan tothom fa vacances?), puguin reflectir realment el nostre model d'universitat. Com ja hem dit molts cops, el nostre estatut no cap dins l'LRU.

Els objectius, doncs, són uns altres: denúncia, fre d'agressions, organització i debat conjunt. Més enllà d'això, insistim que cal restar a l'aguait del que suposaran els decrets, el caràcter agressiu dels quals pot forçar sectors encara indecisos a prendre postures més clares. I enfrontar-se als decrets suposa, per una simple raó de coherència, enfrontar-se a l'LRU, que els permet i els prefigura. En definitiva, la franja d'oposició pot sortir enfortida del procés, en condicions de continuar la lluita contra aquesta nefasta llei, rebatejada pels estudiants com a Llei de Reconversió Universitària.

Però aquesta franja ha de tenir molt clar que no tot s'acaba —tant pel que

fa al temps com als àmbits de treball— en el claustre. És imprescindible que evitem convertir-nos en una supraestructura de buròcrates. I això s'aconseguirà, tal com ja hem dit, potenciant el treball a cada facultat, mitjançant la creació de grups d'acció mínimament estables, basats en uns punts programàtics molt generals però molt clars, del tipus dels exposats. Collectius que no siguin estrictament òrgans representatius —per bé que puguin participar-hi, sinó més aviat grups de treball, que combinin i relacionin tasques pròpiament universitàries amb d'altres més generals. En aquest sentit, l'experiència del Collectiu d'Estudiants de les facultats de Geografia i Història i Filosofia al llarg d'aquests tres últims anys, ha estat realment positiva per als qui en formem part i, si més no, és un model a tenir en compte. Només un treball d'aquestes característiques permetrà que les instàncies de coordinació del conjunt de la UB —i fins i tot més enllà— siguin realment instruments útils i eficaços. Tan sols així aconseguirem anar aixecant —de debò, i no només aparentment— un nou moviment estudiantil.

Europa: unes eleccions contradictòries

Gregori López Raimundo

Les eleccions al Parlament europeu han donat uns resultats contradictoris, que permeten a tots els grups parlamentaris prendre'ls pel cantó que els és favorable.

Així, els conservadors destaquen el seu avenç espectacular a França, mentre que callen el seu retrocés a Gran Bretanya i dissimulen que, malgrat haver conservat la majoria, han perdut pes relatiu enfront dels socialistes.

Aquests, en canvi, no volen parlar de França, on Mitterrand ha sofert un seriós revés, i subratllen el triomf dels laboristes anglesos, com també el balanç total que els dona alguns diputats més dels que tenien en el període anterior.

Els comunistes tindran sis diputats menys a causa de la derrota del PCF, que perd nou diputats. Contrastant amb això, el PCI en guanya tres i es col·loca per primera vegada davant la Democrazia Cristiana italiana, la qual cosa constitueix sens dubte un episodi memorable, que pot tenir profundes repercussions en la política italiana i europea.

Els liberals alemanys perden els diputats que tenien, mentre que els seus compatriotes *«verds»* guanyen llocs suficients per constituir grup parlamentari amb els seus companys belgues i holandesos.

La victòria més espectacular l'obtenen, però, els neofeixistes francesos

de Le Pen, que han aconseguit tants vots i tants diputats com el PCF. Així i tot, la correlació global de forces no canvia substancialment després de les eleccions. La dreta conserva l'hegemonia que ja detenia i l'esquerra —entesa com a suma de socialistes i comunistes— manté aproximadament els mateixos vots que tenia, gràcies sobretot a l'avenç dels laboristes anglesos.

Què es pot destacar més enllà de les xifres? En primer lloc, l'alt grau d'abstenció que s'ha registrat, demostratiu de l'escàs interès que susciten en l'opinió pública els problemes de la CEE i de la construcció europea. En segon lloc, que la campanya electoral ha girat a cada país quasi exclusivament al voltant dels problemes propis, i en algun cas —Dinamarca o Gran Bretanya— ha sortit escollits candidats contraris a la CEE, la qual cosa confirma el poc entusiasme europeista a què abans ens hem referit.

No es pot esperar, per tant, que el nou Parlament europeu superi d'una manera immediata les dificultats que limitaren l'acció de l'anterior, ni que impulsi amb la necessària decisió la campanya per la construcció de la Unió Europea que proposa el projecte de tractat aprovat a la sessió del 14 de febrer passat per l'anterior Parlament.

No obstant això, la necessitat de la unitat per fer front a la crisi econòmica, al creixement de la tensió interna-

cional i de la cursa armamentista, al conjunt de problemes que aclaparen els països europeus és tan evident, que difícilment el nou Parlament pot deixar de convertir-se en una palanca al servei d'aquests objectius. Es pot esperar, a més, que els nous diputats *«verds»* i el major nombre de diputats comunistes italians contrarestin la influència negativa que en aquest sentit pugui suposar la major presència de diputats contraris a la construcció europea.

Que això sigui així, que el projecte de tractat d'Unió Europea sigui ratificat pels governs o que es donin més atribucions al Parlament europeu, tal com defensen totes les minories que hi són representades, dependrà en gran mesura de la pressió que els europeistes de cada país siguin capaços d'exercir des del carrer, des dels centres de treball i d'estudi, a través dels mitjans de comunicació, etcètera, sobre els seus propis governs.

La CEE no pot afermar-se, i encara menys transformar-se en Unió Europea, sense que s'operin canvis a cada país a favor de les forces d'esquerra, sense portar als governs homes i dones partidaris autèntics de l'Europa unida i sense desenvolupar, per damunt de les fronteres, un moviment popular que obligui cada govern a treballar amb decisió per la Unió Europea, la realització de la qual constituïria un avenç cabdal cap a l'Europa dels pobles que preconitzem els comunistes.

Catalunya: política i eleccions

Ramon Espasa

El resultat d'unes eleccions té sempre múltiples i interessades lectures. Cap d'elles no dona ni tota la resposta, ni tota la veritat. Cal però, cercar les causes dels fets i arriscar-se a jerarquitzar aquests fets per construir hipòtesis explicatives i apuntar, si cal, noves estratègies.

Tres majories absolutes en un any i mig

Entre els fets més destacables de la sociologia electoral espanyola i catalana val a situar l'enorme oscil·lació en el sentit del vot. Aquests canvis de vot han produït en els darrers set anys i en un sistema electoral no estrictament presidencialista (proporcional amb repartiment de quocients segons d'Hont), la desaparició electoral (després orgànica) d'un partit en el poder (UCD) i l'aparició de tres majories absolutes de signe diferent en el breu lapse de l'últim any i mig. Majoria absoluta socialista el 28 d'octubre a les eleccions generals, majoria absoluta de CiU a les eleccions autonòmiques catalanes (29 d'abril) i majories absolutes diverses en els diferents ajuntaments, generalment al voltant de la figura de l'alcalde (majories absolutes socialistes, comunistes, de CiU). Sembla obvi deduir que el vot és encara molt poc fixat políticament i que es vota fonamentalment persones i/o líders abans que no partits.

Populisme

Avançar la hipòtesis d'un alt grau de populisme —personalisme— en el comportament electoral no sembla ariscat a la llum dels repetits resultats. Per altra banda, aquesta hipòtesis seria congruent amb una societat civil

òrfena de cultura política, a causa fonamentalment dels quaranta anys de franquisme. Així doncs, la combinació del sistema d'Hont (proporcional corregit) i aquest comportament electoral populista ha configurat un mapa polític tendent a la bipolarització i a la progressiva marginalització de les forces polítiques mitjanes o petites. La capacitat de connectar amb les aspiracions d'amplis sectors de la població i alhora poder-ho sintetitzar en una figura o figura-missatge sembla que és ara com ara una condició necessària, encara que no suficient, de tota força política que aspiri a obtenir resultats electorals apreciables.

El populisme català contemporani es caracteritza per una certa disgressió, per un alt nivell de consum de líders. Benet obtingué —en votació nominal— un milió de vots el dia 15 de juny de 1977 —fa set anys. Unes setmanes més tard, l'arribada de Tarradellas va fer sortir al carrer cent mil persones. El 1980, a les eleccions al Parlament de Catalunya, l'ombra del binomi Suárez-González va arrebregar un 42 % dels sufragis. L'abstenció fou molt forta i la plaça de Sant Jaume mig buida quan el president —J. Pujol— sortí al balcó del Palau de la Generalitat.

Benet i el PSUC —el perfil de Benet dins l'escut de la Generalitat republicana— aconseguiren un molt bon percentatge (20 %). Les eleccions d'octubre del 1982 foren guanyades pels socialistes catalans sense baixar de l'autobús: el líder, l'home, la imatge fou Felipe. El PSUC sense Entesa, sense Benet i partit per la meitat conegué una duríssima derrota electoral. Ara el populisme català és a les mans de J. Pujol. (Tarradellas descansa, Suárez

és el segon polític més popular d'Espanya, però no existeix, Felipe ha comès un dels errors polítics més grans de la seva vida, Benet ordena el seu arxiu.)

La ruptura trenca la imatge

Pel que fa als comunistes catalans aquesta explicació pot oferir alguna llum als seus resultats electorals, apreciablement bons fins al 1980 (18 %, 19 %, 20 %) i repetidament baixos després (4,3 %, 5,8 %). En primer lloc la imatge pública/popular/populista del PSUC es fongué durant un temps amb la imatge de l'Entesa. L'Entesa és l'Entesa dels catalans, és un acord ampli PSUC-PSC(PSC-PSOE)-ERC-Estat Català i és un nom —Benet— ben acomboiat per altres: Candel, Cirici, Rafael Nadal, Salvador Sunyer, Solé Sabarís (l'Entesa és, també, l'acord López Raimundo-Reventós.) Però l'Entesa és dinamitada en molt poc temps: el que hi ha entre la dissolució anticipada del Congrés i les segones —i anticipades— eleccions generals. La responsabilitat històrica de la destrucció de l'Entesa —de la imatge unitària, populista, d'una Catalunya d'esquerra— és, vist en perspectiva, immensa. A qui correspon? És difícil d'escatir-ho. Però, vist en perspectiva, sembla que l'actitud del grup dirigent del PSOE fou decisiva. En segon lloc la fractura produïda per l'escissió hauria destruït el mite del partit seriós, eficaç, disciplinat i decidit. Aquestes eren algunes de les característiques que podien aparèixer als ulls dels electors com substitutives de la imatge unipersonal i populista vehiculitzada tradicionalment pels altres partits i que el PSUC per convicció mai no ha practicat. La divisió i l'escissió, en debilitar greument el PSUC, deterioraren greument el nucli de l'opció alternativa —és a dir el partit mateix— que el PSUC presentava, enfront les figures mítico-populars proposades pels altres partits.

Agradi més o menys, sense «mites», estructurals o personals, és difícil navegar avui per les aigües de la política catalana i espanyola. Sens dubte, l'ade-

quada combinació de tots dos elements és allò que ara com ara caldria fer.

Nacionalistes, anacionals, nacionals

L'altre fet decisiu en aquestes darreres eleccions ha estat la resposta popular a les ofertes nacionalistes, anacionals i nacionals. És evident que no tot el vot de CiU és nacionalista. Cal no oblidar els catalans de Burgos, les oligarquies locals procedents del llarg pelegrinatge (franquisme-centrisme-CiU) i una franja no poc important de vot corporatiu-defensiu que així s'aïllava o recusava la *realpolitik* que es veu obligat a fer qui deté el govern de l'Estat (amb independència de l'estil i direcció política amb què s'estigui governant). Però no és menys cert que l'oferta de moderació, interclassisme populista i catalanisme de CiU va vertebrar un vot massiu, que en el seu nucli central és catalanista i que òbviament serà globalitzat i hegemunitzat per J. Pujol en aquesta mateixa direcció. Les opcions nacionalistes pretesament més radicals (ERC) han quedat satel·litzades i reduïdes a una mínima expressió.

En sentit contrari, l'acatalanisme ha col·locat a qui el practica en una posició electoral i social subordinada, no hegemònica. En contra del que tots havíem més o menys pronosticat, la que ha tocat sostre ha estat, per les eleccions estrictament catalanes, l'oferta acatalana. Totes les claudicacions del PSC-PSOE en la política autonòmica i el seu obligat suport a la política poc o gens popular del govern del PSOE, han fixat aquell sostre (alt i respectable, certament) i han delimitat també una preocupant geografia d'un vot, que sembla per ara molt poc catalanitzat.

Per altra banda el PSUC, que s'ha definit sempre com a partit nacional i de classe, ha fet, com és en ell tradicional, una oferta indubtablement catalana i d'esquerres. Però els resultats han estat també ben magres per cert. Hom podria deduir d'aquí, per una banda, que el vot obtingut és inequívocament d'esquerres (fonamentalment comunista) i català. Però alhora reconèixer immediatament que el missatge social i d'esquerres del PSUC (sense deixar per això de ser català) no arriba —no és recollit— a amplis sectors de votants que estan a casa (abstenció que no s'addueix ara com a causa del no èxit en aquestes eleccions però sí com a manca d'un suport raonablement esperable) o estan en l'àrea del vot útil (populisme de nou, d'*Hont me fecit*, reflex espanyolista), és a dir en el PSC-PSOE.

La relació militant-votant

Tradicionalment els partits comunistes —que no són solament partits d'opinió— multipliquen el seu vot en relació als seus militants entre 1,5 i 10. El PSUC, quan treia 500.000 vots tenia 30.000 militants i ara que en treu 168.000 té 9.000 militants. Continuem doncs multiplicant per 20 aproximadament. D'entre totes les renovacions i rectificacions que s'han d'emprendre, l'enfortiment i el creixement del partit mateix és potser la primera i essencial, per al PSUC.

Una nova «minoria nacional»

Aquesta «minoria nacional» que representa avui el PSUC i els seus votants tenen però tot un camí a recórrer.

Hauria d'encetar-lo aprofundint en el seu caràcter nacional, això és democràtic i de masses, i essent capaç d'incorporar i il·lusionar en un projecte de progrés per a Catalunya, una sòlida majoria que vulgui ser alhora catalana, d'esquerres i pròspera.

Les receptes no existeixen però els ingredients per cuinar aquests plats estan tots presents. Cal cercar-los allí on es troben, en la societat i en els seus canvis.

L'abstenció i disgregació social

Finalment l'abstenció. Aquest és un fenomen greu que no s'hi val a adduir com a explicació d'un insuficient resultat electoral. Però és evident que entre la gran massa dels qui s'han abstingut són majoria les capes més desamparades i desheretades de la nostra societat. La disgregació i marginació social mai no ha afavorit els partits d'esquerres. Aquest és un fet incontestable. Per això han de ser els partits d'esquerres els més decidits lluitadors per incorporar aquestes persones a la condició de ciutadans, portant-los, no únicament a votar, sinó també a lluitar i reclamar els seus drets polítics i socials.

Aquest combat contra l'abstenció, si es guanya, pot portar als rengles de les forces d'esquerra milers i milers de vots que podrien transformar el panorama polític català. El PSUC pot arribar a ser també vertebrador d'una nova majoria nacional i d'esquerres si sap arrencar de l'abstenció, a través de la seva pràctica i la seva cultura política, nous votants per a una plena renai-xença política, social i cultural de Catalunya. ●

La televisió, un instrument electoral o electoralista?

Lluís Garriga

«Estem convençuts que tenim tant bona marca —CiU— com producte —el president Pujol—, per això els fem aparèixer junts, com el Nescafé i la Nestlé.» Aquestes declaracions les feia Francesc Gordo, gerent de la campanya de Convergència i Unió en plena campanya electoral. D'alguna manera, aquestes declaracions poden sintetitzar el tractament de la imatge i la comunicació que varen donar els partits més importants en la darrera campanya electoral al Parlament català.

Els diferents partits i coalicions han donat prioritat absoluta als mitjans de comunicació, sigui la televisió, la ràdio o la premsa escrita, i molt poca importància qualitativa a la presència al carrer, en la qual ja no creu ningú a hores d'ara, però que tampoc ningú no s'atreveix a abandonar.

Els mitjans més utilitzats han estat la televisió i la ràdio, amb el corresponent increment de programació i producció (hores d'emissió, dedicació de personal humà i mitjans tècnics, etcètera). La premsa escrita no ha gaudit de les preferències d'altres ocasions, tot i que alguns partits han malbaratat molts milions de pessetes en publicitat inserida.

Els privilegis de la televisió

La televisió ha estat el mitjà més privilegiat de tots. El fet d'ésser la primera campanya electoral que es desenvolupa amb la presència d'una oferta diversificada de televisió, la situació específica de TV-3 i l'actitud mateixa dels poders polítics i els partits envers el mitjà televisió, fan que aquest hagi tingut una importància cabdal en el desenvolupament de la campanya electoral.

Tan sols cal repassar els fets més importants esdevinguts en la pre-campanya i en la campanya mateixa per adonar-nos-en. Fem-ne un repàs força exhaustiu. L'equip de *La Clave* de TVE va decidir fer un programa especial sobre Catalunya en què participarien els líders dels principals partits catalans, tots ells candidats a la presidència de la Generalitat, juntament amb alguns convidats de renom. TV-3, *a posteriori*, fa una proposta de característiques similars a les de TVE. El programa s'emetria el mateix dia que el programa *La Clave*. Finalment, i després de tenses negociacions, Televisió Espanyola decideix avançar una setmana el programa de *La Clave*. TV-3 no emet el programa en el dia que estava previst, sinó que l'ajorna tres setmanes sense donar explicacions gaire convincentes. *La Clave* té un èxit d'audiència espectacular i es converteix en la notícia política més important del cap de setmana. Algunes emissores de ràdio retransmeten el debat en directe. Els diaris ofereixen una àmplia i exhaustiva informació, fins i tot és motiu de portada. L'expectació en el món polític és important; entre d'altres, assisteixen a presenciar l'esdeveniment en directe l'alcalde de Barcelona, el senyor Prenafeta, el portaveu del PSUC al Parlament de Catalunya i un ampli seguici de tècnics i assessors personals dels candidats. L'opinió pública es fa un ampli ressò de l'esdeveniment i els centres més concorreguts van plens de comentaris.

Tres setmanes després, s'emet el programa de TV-3 amb un desplegament similar en els mitjans de comunicació, però el ressò d'audiència és menys important. El perill d'encotillament que havien denunciat els partits d'esquerres i la Coalició Popular no es

va veure reflectit en el programa, ans el contrari, sobretot a causa d'una correcta realització. El que sí que era evident, estava present en l'ambient entre els convidats, era la sombra de l'esplèndida *Gilda* i el debat de *La Clave*.

El dia 4 d'abril l'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall, visità el president del govern de l'Estat. L'alcalde de Barcelona demanà a Felipe González un increment de les hores d'emissió del circuit català de TVE. La petició incloïa la desconexió de la programació estatal en hores de màxima audiència.

La legalització de TV-3

També el dia 4 d'abril, el director general de RTVE, José M.ª Calviño, compareix davant la comissió de control de RTVE al Congrés dels Diputats i anuncia que en pocs dies TV-3 obtindrà l'autorització del govern per emetre en la freqüència que avui té. El govern de l'Estat legalitza d'aquesta manera TV-3 després d'un procés força complex. El senyor Calviño també critica amb duresa la qualitat de la programació de TV-3.

El Periódico del dia 7 d'abril publica que el director general de Comunicacions, José Viserda, ha comunicat per carta l'autorització definitiva del canal autonòmic de televisió. Això permet a TV-3 ser interlocutor regular de la UER a efectes de contractes i transmissions.

Just abans d'iniciar-se oficialment la campanya electoral, el PSUC demana una televisió de caràcter federal i pública. D'altra banda, la diputada socialista Anna Balletbó, en una conferència a l'Institut de Radiotelevisió Espanyola, diu que TV-3 no pot fer ús de la xarxa a tothora. La diputada socialista proposa un acord entre TVE i TV-3 per a la utilització de la xarxa.

Les instal·lacions del vell projecte Televisió Catalana les aprofitarà TV-3 en benefici d'una productora pròpia. Productora Catalana de Televídeo, SA ha passat a controlar l'hotel La Florida i els equips que en el seu dia foren adquirits per Promotora de Televisió Catalana, SA a partir de les aporta-

cions que varen fer prop de setze mil accionistes de tot Catalunya. Entre d'altres, forma part del consell d'administració de la Productora Catalana de Televisió el portaveu de CiU al Parlament de Catalunya, Antoni Subirà. Ara la Productora de Televisió negocia amb TV-3 un contracte per rendibilitzar-ne l'activitat.

Un debat que no serà

«Sense informació no hi ha debat», títol genèric d'una crida de catorze intel·lectuals i professionals que reclamen un debat entre els candidats de CiU i PSC, Jordi Pujol i Raimon Obiols respectivament. TVE ofereix les seves instal·lacions i la seva programació perquè es pugui celebrar. Finalment, el debat no es pogué celebrar per manca de predisposició del candidat, i ara president de la Generalitat, Jordi Pujol. Aquesta crida es feu pública el dia 24 d'abril, després de reiterades peticions per part del candidat socialista per poder celebrar un debat cara a cara.

El tractament de la campanya

Un altre aspecte que cal analitzar és el del tractament pròpiament dit de la campanya electoral a les dues televisions. TVE va emetre dos espais diaris. Un dins l'informatiu *Miramar*, en català, i un altre, gairebé idèntic, dins el *Telediario* de les nou del vespre, en castellà. La gerència de Sant Cugat va establir un criteri estricte en el repartiment de temps i tractament. Per a la realització d'aquests programes, TVE va adscriure un reporter fix a cada un dels cinc partits més importants.

D'aquests espais, *Parlament 84*, cal destacar la rigidesa del seu contingut informatiu i el desfasament en el temps. L'activitat electoral dels diversos partits s'emetia amb un dia de retard. En aquest marc, la gerència de TVE reconeixia que els espais informatius havien estat fets més amb la voluntat d'evitar friccions amb els partits que no pas seguint pautes professionals. Amb aquest plantejament és lògic que no s'hagin registrat queixes sobre el tractament i el minutatge que cor-

responia a cada opció. El que sí que hi va haver foren posicions crítiques amb les informacions que subministrà el programa *Miramar* i que estaven seleccionades pel seu interès i no es trobaven emmarcades dins els espais electorals. Òbviament, les crítiques venien dels sectors de la dreta catalana i espanyola.

La programació de TV-3 va ésser substancialment diferent, ja que no és proposaren aplicar criteris matemàtics als espais d'informació electoral. El consell d'administració de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió es limità a establir com a norma una correspondència entre els minuts destinats a cada partit i la seva representació parlamentària. TV-3 tampoc no va adjudicar cap repòrter fix als partits més importants. El canal autonòmic va adjudicar cap repòrter fix als partits de TVE, però la majoria d'informacions que emetien eren del mateix dia i no tenien el retard d'un dia per l'altre com les de TVE. També cal destacar que la informació electoral que oferia TV-3 no tenia un fil conductor en relació a la realitat de les campanyes electorals dels partits polítics.

La pre-campanya: pluralisme segons on

Al llarg de la pre-campanya ambdues televisions varen emetre un seguit de programes pre-electorals, a més de *La Clave* i el debat de TV-3, amb un contingut i pluralitat diversos. TVE emeté uns debats sobre temes sectorials, concretament cinc, cada divendres al migdia per la primera cadena. Es feren debats sobre la tasca parlamentària en la passada legislatura, sobre sanitat, economia, cultura i les relacions de Catalunya amb Espanya. La realització fou del tot correcta i cap força política no es pogué sentir discriminada. També es varen emetre set entrevistes amb els diferents caps de llista dels partits i coalicions més destacats. Eren unes entrevistes, fetes per dos periodistes, amb la voluntat d'esbrinar totes les qüestions importants que envoltaven cada una de les ofertes electorals. Professionalment va ésser un dels aspectes més reeixits de tota la informació electoral que oferiren les dues televisions. El defecte principal

n'era l'hora d'emissió, en finalitzar la programació estatal de la primera cadena.

La programació de TV-3 fou molt diferent a la de TVE en la pre-campanya. Ni un sol programa muntat específicament envers la campanya electoral va ésser emès. D'altra banda, es van incloure en la programació dos programes, en hores de màxima audiència, que permeteren gaudir d'uns espais televisius qualitativament importants a la coalició Convergència i Unió i ERC. El programa *Les institucions* va permetre una presència constant de diversos consellers del govern de la Generalitat i del president del Parlament de Catalunya. Aquest programa va ésser motiu de moltes queixes públiques i fins i tot el consell d'administració de la Corporació Catalana de Televisió en va discutir llargament i tensament en una de les seves sessions. L'altre programa fou *Els catalans*. Aquest consisteix en entrevistes de llarga durada, aproximadament una hora, a diverses personalitats destacades de la vida política, cultural i social de Catalunya. S'emeteren dos programes abans de l'inici oficial de la campanya, un amb el president de la Generalitat, Jordi Pujol, i l'altre amb el president del Parlament català, Heribert Barrera, ambdós caps de llista de la coalició Convergència i Unió i ERC respectivament. També, en aquest cas, la polèmica va esclatar i l'argument que aquest programa havia de començar amb les dues personalitats polítiques més importants del país no va ésser reflex de la necessària pluralitat del canal autonòmic.

Els espots institucionals

Breument, cal fer referència als espais gratuïts-institucionals que cedeixen els mitjans de comunicació públics, també la televisió, als partits i coalicions electorals. Aquí no cal fer cap mena de diferenciació entre TVE i TV-3, ja que ambdues es regeixen per la normativa establerta a la junta electoral central. Sí, però, que fóra bo fer un repàs d'alguns aspectes concrets. Els partits i coalicions no disposen ni de mitjans ni de capacitat tècnica per realitzar uns espais de cinc minuts de duració. A partir d'aquí es troben dues

alternatives: uns, els menys, contracten empreses professionals que, juntament amb els tècnics d'imatge de cada partit, realitzen el producte amb un nivell tècnic força alt. Aquests són els menys, ja que el cost de producció és realment elevat. Els altres, la gran majoria, utilitzen els mitjans que ofereix la televisió, però amb limitacions importants. El resultat sempre sol ser força deficient, i els programes es converteixen en monòlegs avorrits, sense gràcia ni capacitat d'interessar un públic potencial.

Cal ressaltar que els grans partits donen una importància relativa als espais institucionals. Saben perfectament que el missatge que es trasllada en aquests espais pot ésser ofegat en qualsevol moment pel contingut de la informació que s'ofereix en els diferents serveis informatius, que tenen molta més continuïtat.

La nit electoral: CiU i televisió, els grans triomfadors

En la nit electoral, els catalans tinguerem l'opció de seleccionar tres canals de televisió ininterrompudament. TV-3, primera cadena circuit estatal i TVE segona cadena circuit català. Es pot afirmar, sense por d'ésser massa pretensiosos, que les dues televisions que emeten a Catalunya varen arribar, en el dia de les eleccions, a les cotes més altes de rendibilitat informativa.

La programació fou diversa i variada, però la gran novetat fou de TV-3, als pocs minuts que es tanquessin els col·legis electorals, feia conèixer l'èxit important de CiU, la derrota dels socialistes i, com a dada curiosa, i neguitosa per a alguns, atorgaven tres escons al PCC. Aquesta era la primera vegada que televisió com a mitjà oferia un sondeig-mostra de resultats electorals de forma tan immediata en totes les conteses electorals.

Ambdues televisions feren un gran desplegament informatiu per cobrir les incidències de la jornada electoral. Al llarg de tot el dia s'oferien reportatges sobre el desenvolupament de les votacions, dades sobre anteriors convocatòries electorals, i una perspectiva històrica de la Generalitat. Tot això anava acompanyat de diverses connexions amb unitats mòbils instal·lades a les seus dels grans partits, de les institucions o de les diferents circumscripcions electorals. En aquest aspecte TVE féu un esforç molt més important que TV-3, i la riquesa i rendibilitat de la seva informació fou superior.

Cal dir que l'expectativa que s'havia creat entorn dels programes preparats per a la nit electoral no va ésser corresposta en la seva totalitat. Els debats, les taules rodones, les entrevistes, els personatges invitats, etcètera, no varen estar a l'altura de les circumstàncies. Ni TVE ni TV-3 varen aconseguir un debat entre els principals líders de les forces que concorrien a les eleccions, es varen limitar a recollir les opinions individuals dels diferents portaveus dels partits i coalicions, sense confrontar-los en cap moment. Les diferents emissions no varen destacar pel seu dinamisme, ni per la seva naturalitat.

Tot i així, les informacions sobre els resultats electorals i totes les incidències de la nit varen ser recollides amb estricta rapidesa i qualitat. En aquest cas, els locutors de TVE varen fer gala de la seva experiència i d'un millor coneixement de les dades d'anteriors consultes i esdeveniments històrics.

El plat més cotitzat

Finalment, i des de una perspectiva global, cal ressenyar que els partits polítics es preocupen més pel tractament de les imatges que per la duració dels espais informatius. Les valo-

racions tenen com a punt de referència el tractament informatiu general, fins i tot el missatge més o menys subliminal que s'emetia a través de les pantalles de televisió. Es pot dir que els partits han fet, exclusivament, una lectura semiòtica del tractament de la informació electoral per part d'ambdues televisions.

Les eleccions, en el mitjà televisió, es converteixen en el plat més cotitzat de tots. El partit li donen una importància fonamental, és l'instrument informatiu que els preocupa més. La resta és secundària, ni la premsa ni la ràdio gaudeixen dels privilegis que s'atorgen a les imatges de la petita pantalla. Els polítics saben perfectament que el refrany de «*més val una bona imatge que cent mil paraules*» és del tot cert i que un mal tractament televisiu d'una campanya electoral els pot costar molts milers de vots. En aquest sentit, s'utilitzen instruments de tota mena que enriqueixin i donin vitalitat a les imatges, un exemple com un altre és el de la utilització d'una carpa de circ, o l'helicòpter com a mitjà de transport, o grans caravanes de vehicles engalanats amb tota mena de missatges subliminals.

En definitiva, podem dir que si bé la televisió és l'instrument informatiu més important i més cotitzat pels partits i coalicions, aquesta manera de concebre les campanyes i la informació també contribueix a un baix nivell explicatiu de les propostes i programes i incrementa la importància dels líders i de la imatge que aquests presenten. La televisió ha de jugar un paper diferent, un paper que contribueixi de manera fonamental a la informació dels ciutadans, a tenir capacitat d'introduir elements que permetin diferenciar les distintes opcions a partir dels continguts que proposen, i no solament sobre la base dels seus líders, la seva bellesa, el seu carisma o la seva capacitat per admirar i atreure les masses a partir de la imatge que se'ls transmet.

Anàlisi des de la sociologia electoral

Ramon M. Canals

Les segones eleccions al Parlament de Catalunya, celebrades el passat 29 d'abril, són sens dubte motiu d'anàlisi i reflexions múltiples pels seus espectaculars resultats. Presentem aquí una anàlisi, des de la sociologia electoral, del comportament electoral de les principals forces polítiques de Catalunya.

Primer de tot, són necessàries dues observacions preliminars sobre el tractament de les dades. En primer lloc, dades electorals que utilitzem en el comentari han estat calculades sobre cens electoral i no sobre votants. Això explica la reducció de tots els percentatges. L'explicació d'aquesta opció és que permet una millor comparació dels resultats, quan es tracta de fer-ho entre consultes amb taxes d'abstenció variada. En segon lloc, en el comentari comparem els resultats del 29 d'abril tant amb les primeres eleccions autonòmiques del 1980 com amb les legislatives del 1982. És més rigorós contrastar comportaments electorals quan es tracta de convocatòries per a la designació d'una mateixa institució que fer-ho amb altres tipus de consulta en què intervenen factors polítics diversos; no obstant això, atès el gran canvi electoral que varen suposar les legislatives del 1982, creiem que s'han de tenir en compte també a l'hora d'analitzar els resultats.

Des del punt de vista electoral, els trets més destacats d'aquestes eleccions han estat els següents:

1. Clara hegemonia del centre-dreta, ja que malgrat l'avenç socialista pel que fa a les autonòmiques del 1980, el pes conjunt socialista-comunista disminueix i arriba al seu nivell més baix.

2. Aquest avantatge del centre-dreta és capitalitzat fonamentalment per CiU, que aconsegueix el primer lloc, millo-

rant posicions de forma espectacular, no només respecte a les eleccions legislatives, sinó també en relació amb les autonòmiques del 1980.

3. Forta davallada del PSUC respecte a la gran victòria assolida a les legislatives del 1982, malgrat que millori posicions pel que fa a les autonòmiques del 1980.

4. Estancament del PSUC, que no recupera de forma significativa part del seu antic electorat.

5. Retrocés de Coalició Popular, que només sembla retenir l'electorat més refractari al catalanisme conservador.

6. Retrocés d'ERC respecte a les autonòmiques del 1980; manté només el seu electorat fidel de les eleccions legislatives.

7. Lleu disminució de l'abstenció pel que fa a les del 1980. En canvi, augment generalitzat respecte a les legislatives del 1982, especialment a les àrees més industrialitzades, perjudicant els partits d'esquerra.

8. Forta volatilitat del vot, que fa que els transvasaments de vots no siguin només entre partits d'un mateix espai ideològic, sinó que passen d'un bloc a l'altre, en aquest cas de l'esquerra cap al centre-dreta.

A continuació, passem a analitzar el comportament electoral de les principals forces polítiques, així com de l'abstenció.

Convergència i Unió

La coalició guanyadora obté el 30 % del vots: n'augmenta la quota electoral en dotze punts sobre les del 1980 i el 1982.

Per circumscripcions, assoleix el primer lloc en totes elles, i és a Girona, com ja és tradicional, on n'obté la millor implantació. Barcelona i Tarragona són les seves circumscripcions relativament més febles, mentre que a Lleida se situa en una posició intermèdia.

CiU queda classificada en primer lloc a totes les comarques, excepte al Baix Llobregat, on es veu superada pel PSC. Té una forta implantació en la major part de les comarques, on llevat del Baix Llobregat i del Vallès Occidental, no baixa del 25 % dels vots. Tres comarques —el Solsonès, el Ripollès i la Cerdanya— donen a CiU la majoria absoluta dels vots. A vint-i-cinc la seva quota electoral oscil·la entre el 30 i el 50 %, situades a Girona, nord-est de Lleida i interior de Barcelona i Tarragona. Són comarques amb un cert equilibri entre els sectors productius, baix nombre de població no nascuda a Catalunya i zones agrícoles amb predomini del petit i mitjà propietari i, en general, la Catalunya vella.

Les zones on la seva implantació és relativament més feble, cal situar-les a les comarques industrials de Barcelona i Tarragona; el Segrià a Lleida, i les comarques de l'Ebre, amb percentatges que oscil·len entre el 24 i el 30 %, amb el mínim del 18 % al Baix Llobregat.

CiU guanya en aquestes eleccions prop de sis-cents mil vots. Aquests guanys semblen venir de totes direccions. En relació a les del 1980, semblen provenir-li, a parts iguals, de l'augment de la participació, de l'antic vot dretà no capitalitzat per Coalició Popular, i de votants d'esquerreres. La resta —uns cent mil vots— prové d'ERC i d'altres forces nacionalistes radicals. Respecte a les del 1982, els guanys li vénen dels blocs de dreta i esquerra, ja que el vot d'ERC es manté estable i per altra part s'incrementa l'abstenció. Del bloc de dretes li vénen dues terceres parts dels guanys, i de l'esquerra una tercera part, aproximadament.

La distribució territorial d'aquests transvasaments sembla que procedeix, pel que fa al vot conservador, de les comarques mixtes o rurals de Lleida i

ELECCIONS AL PARLAMENT DE CATALUNYA 1984. Resultats per circumscripcions

Circumscripció	Electors	Votants	%	%	CiU		PSC		CP		PSUC		ERC		Altres dreta		Altres esquerra		Altres nacionalistes	
			part.	abst.	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
Barcelona	3.473.051	2.217.831	63,9	36,1	28,2	44,1	20,5	32,1	4,8	7,5	3,9	6,1	2,6	4,1	0,4	0,7	2,2	3,3	0,7	1,1
Girona	355.703	248.191	69,8	30,2	41,2	59,0	14,8	21,2	3,9	5,6	2,2	3,1	4,3	6,1	0,2	0,2	1,3	1,8	1,1	1,5
Lleida	274.654	178.472	65,0	35,0	36,9	56,8	12,7	19,6	5,7	8,8	1,8	2,8	3,7	5,6	0,5	0,7	1,7	2,5	1,3	2,1
Tarragona	388.263	247.192	63,7	36,3	30,4	47,8	16,8	26,4	6,5	10,2	3,4	5,3	2,9	4,6	0,2	0,3	1,5	2,3	1,2	1,8
Catalunya	4.491.671	2.891.676	64,4	35,6	29,9	46,5	19,3	29,9	4,9	7,7	3,7	5,6	2,8	4,4	0,4	0,6	1,9	3,1	0,8	1,3

(1) % sobre electors.

(2) % sobre votants.

**DIFERÈNCIES RESPECTE A AUTONÒMIQUES 1980 I LEGISLATIVES 1982 A CATALUNYA
(en vots i percentatges)**

		Abstenció	CP	CiU	ERC	PSC	PSUC	Altres dreta	Altres esquerra	Altres nacionalistes
Autonòmiques 1984	Autonòmiques 1980	-166.118 (-3,0)	+157.510 (+3,4)	+590.039 (+13,0)	-114.956 (-2,7)	+256.648 (+5,6)	-348.446 (-7,8)	-313.179 (-7,2)	-37.245 (-0,9)	-22.418 (-0,5)
Autonòmiques 1984	Legislatives 1982	+587.727 (+16,3)	-278.310 (-6,7)	+571.814 (+12,0)	-11.464 (-0,4)	-709.923 (-17,2)	+2.034 (0,0)	-147.827 (-3,4)	+822 (0,0)	+6.061 (+0,1)

Tarragona, així com d'aquelles comarques industrials, amb ciutats grans, on hi ha un sector terciari important.

Quant al transvasament del vot d'esquerres, prové en part de les comarques industrials, si bé hem de tenir present que el gruix de les pèrdues dels partits d'esquerra en aquestes àrees van cap a l'abstenció. Per altra part, CiU sembla aconseguir també vot d'esquerres a les comarques gironines i de l'interior de Barcelona, comarques totes elles de tipus mixt i amb predomini de població nascuda a Catalunya, i on els partits d'esquerra, i especial-

ment els socialistes, tenien una implantació molt notable.

Partit dels Socialistes de Catalunya

Obté el 19 % dels vots, ocupant el segon lloc igual que en les autonòmiques del 1980. Augmenta cinc punts respecte a aquella contesa, però en perd disset sobre les legislatives del 1982.

Per circumscripcions, assoleix els millors resultats a Barcelona, mentre que Lleida és la seva circumscripció

més feble. Si ho comparem amb les del 1980, els majors augments els obté a Barcelona (+6 %) i Tarragona (+5 %). Respecte a les del 1982, el PSC té pèrdues generalitzades a les quatre circumscripcions, que van dels dotze punts de Girona als divuit de Barcelona.

A nivell comarcal, la força electoral socialista es localitza al nucli de comarques més industrialitzades del litoral barceloní i tarragoní, amb percentatges que oscil·len entre el 20 i el 26 %. Per contra, la seva màxima debilitat es troba a les comarques més

rurals del nord de Lleida, Terra Alta i Osona, on no supera el 10 %. A la resta de comarques, obté una votació bastant homogènia (13 a 18 %).

En relació a les del 1980, augmenta gairebé en totes les comarques, si bé els guanys només són significatius —entre el 5 i el 10 %— en aquelles comarques on el PSUC concentrava en el període 1977-80 la seva força. Això indica que el PSC ha aconseguit retenir una part de l'electorat comunista transvasat el 1982. No obstant això, si comparem aquests resultats amb els del 1982, s'observen pèrdues generalitzades a totes les comarques, més fortes on més força electoral tenia. Així, a les comarques industrialitzades perd entre setze i vint-i-dos punts, mentre que a les del interior en perd entre dotze i quinze.

Quant a la direcció d'aquests vots perduts, sembla apuntar-se que, a les comarques industrials del litoral la major part dels seus votants haurien optat per l'abstenció i en menor grau per CiU, mentre que a les comarques interiors l'haurien repartit gairebé en parts iguals entre CiU i l'abstenció.

Coalició Popular

Amb el 4,9 % dels vots, se situa en tercer lloc del rànking polític català i aconsegueix per primera vegada representació al Parlament de Catalunya, ocupant el lloc deixat per CC-UCD i amb una implantació similar a l'obtinguda per aquest partit el 1980. Respecte a les eleccions del 1982, CP només conserva el 40 per cent del seu electorat.

Per circumscripcions, Tarragona i Lleida continuen essent les que més bona acollida donen a la seva oferta política. Les seves pèrdues (sis punts) són homogènies a les quatre circumscripcions.

A nivell comarcal, la implantació territorial es reparteix bastant homogèniament per totes les comarques. No obstant això, cal assenyalar algunes zones on obté resultats superiors. Aquestes zones se situen a les comarques de la vegueria de l'Ebre i la Vall

d'Aran. Té també una notable implantació a les comarques on es troben situades les capitals provincials i ciutats grans. Per contra, els resultats més febles els obté a les comarques més industrialitzades, així com a les de l'interior de Catalunya, feus del catalanisme històric, on CiU obté els seus millors resultats.

CP, que l'any 1982 havia arrossegat bona part d'antic electorat UCD, veu reduïda a més de la meitat la seva quota electoral i només sembla conservar, igual que UCD el 1980, aquella part d'electorat més refractari al catalanisme conservador de CiU. La majoria ha optat per transvasar-ne el vot a CiU, sense descartar que una part s'hagi decantat per l'abstenció.

Partit Socialista Unificat de Catalunya

Correspon al PSUC el quart lloc en la classificació en obtenir el 3,7 % dels vots del cens electoral i el 5,6 % respecte als votants, que representa 160.000 vots. Aquest resultat significa una estabilització pel que fa a les legislatives del 1982 —guanya poc més de dos mil vots.

A nivell de circumscripció, obté els seus millors resultats, com ja és tradicional, a Barcelona i Tarragona, essent Girona i Lleida les circumscripcions més febles, amb una implantació entorn del 2 %.

El PSUC s'havia caracteritzat durant el període 1977-80 per tenir una implantació concentrada en les comarques més industrialitzades del cinturó barceloní i tarragoní, a més de les comarques rurals de l'Ebre i el Priorat. En el període 1982-84, les pèrdues més espectaculars s'han situat en aquestes comarques, fent més homogènia —a la baixa— la seva implantació arreu del territori, si bé continua obtenint els millors resultats en aquestes mateixes àrees. Així, el Baix Llobregat (5,8 %) i el Vallès Occidental (4,8 %) —entre el 8 i el 9 % sobre votants— són les comarques que li donen millor acollida electoral. A la vegada, cal destacar els resultats assolits —per sobre del 4 %— a les comarques de l'Ebre (Ribera i Montsià), Priorat i Conca de Bar-

berà. En canvi, les comarques on la seva implantació és més feble cal situar-les a les circumscripcions de Lleida i Girona, especialment a la Catalunya vella. Respecte al 1982, s'observa una gran estabilitat quant a guanys o pèrdues a les comarques, inferior a l'1 %. Respecte als guanys, aquests es localitzen, bàsicament, al Baix Llobregat, Vallès Occidental i Montsià (+0,5 %).

A nivell municipal, i a manca d'una anàlisi més profunda, sembla observar-se una recuperació en aquells municipis on el PSUC va guanyar les eleccions del 1983 i compta amb l'alcaldia: Sabadell, Sant Feliu de Llobregat, el Prat, Rubí, Cornellà, etcètera. En d'altres municipis s'observa un estancament, i no ha pogut recuperar, de manera significativa, part del seu antic electorat, que es va decantar el 1982 per l'oferta socialista, i que ara una part ha continuat votant el PSC, i l'altra s'ha repartit entre l'abstenció i el vot a CiU.

Esquerra Republicana de Catalunya

Amb el 2,8 % dels vots, és el cinquè partit amb representació política parlamentària. Aquest resultat representa una pèrdua de gairebé la meitat dels vots respecte a les eleccions al Parlament del 1980, en què ERC assolí la seva màxima implantació. Pel que fa a les del 1982, es manté pràcticament estable amb una lleu pèrdua de mig punt.

A nivell comarcal, les zones de màxima implantació es localitzen al nucli que formen les Garrigues, Priorat, Ribera i Terra Alta, a més del Pallars Sobirà i Osona (entre el 5 i el 7 %). A la resta, obté percentatges que oscil·len entre el 3 i el 5 %, amb l'excepció de les comarques industrials de Barcelona, Tarragona, la Vall d'Aran i Baix Ebre-Montsià, en què obté percentatges molt febles.

Sembla clar que ERC perd vots a favor de CiU, en relació al 1980, distribuïts territorialment en comarques mixtes i rurals, així com en les capitals provincials i comarcals. La lleugera pèrdua que experimenta sobre les del 1982 —deu mil vots— sembla anar

Fotomuntatge de Lazlo Moholy-Nagy (1925)

a la coalició Entesa de l'Esquerra Catalana, vertebrada per Nacionalistes d'Esquerra, amb el suport d'antics dirigents d'ERC que se n'escindiren abans de començar la campanya electoral.

L'abstenció

L'abstenció ha estat considerada com element clau per a l'orientació de la campanya i per a la conformació dels resultats finals de la contesa electoral. Vegem com s'ha manifestat el comportament abstencionista a Catalunya. En primer lloc, si prenem com a referència les eleccions autonòmiques del 1980, l'abstenció baixa un 3 per cent, però si el nostre punt de comparació són les eleccions legislatives del 1982, comprovem un augment entorn del 16 % del cens. Es confirmen, doncs, comportaments diferents segons el tipus de consulta electoral de què es tracti.

Per circumscripcions, Girona, com ja és tradicional, és la menys abstencionista, mentre que Barcelona i Tarragona han estat les menys participatives. Respecte a les del 1980, el canvi més important s'ha fet a Lleida, que d'ésser la circumscripció més abstencionista ha passat a una situació intermèdia, reduint l'abstenció entorn del 5 %. Pel que fa a les del 1982, a Barcelona i Tarragona és on més s'ha incrementat l'abstenció (+ 17 %).

A nivell comarcal, la major abstenció es troba a les comarques més industrialitzades del litoral barceloní i tarragoní, així com al Segrià, a Lleida. També amb forta abstenció, com ja és tradicional, trobem les comarques del Baix Ebre i Montsià. En canvi, les més participatives són les de l'interior de Catalunya, comarques mixtes o rurals i amb predomini de població nascuda a Catalunya. Com a mostra, podem citar l'Alt Camp, Osona, Priorat o Ripollès.

En relació a les del 1980, es mantenen les tendències abstencionistes als mateixos indrets, amb l'excepció de les comarques rurals de Lleida, en què la participació augmenta notablement.

Si ho comparem amb les del 1982, s'observa que l'abstenció augmenta notablement, però, especialment a les comarques industrials, amb augments que oscil·len entre els disset i els vint punts.

A partir d'aquesta anàlisi, sembla deduir-se que l'abstencionisme d'aquestes eleccions pot tipificar-se d'urbà, fonamentalment, ja que se situa majoritàriament a les àrees més industrialitzades, poblades, amb més immigració, i on l'esquerra en general té la seva més forta implantació. Es pot dir, per tant, que aquest increment de l'abstenció, en aquestes comarques, ha contribuït en gran part a la desfeta dels partits d'esquerra. ●

Tecnologia i qualificació professional

Joaquim Nogués i Llagostera

D'un temps ençà, l'esquerra en general, o potser només un cert sector, però des de tribunes privilegiades, repeteix obsessivament una idea amb tanta vehemència com absència de rigor demostrativa: «l'avenç tecnològic comporta una desqualificació professional».

Aquest treball intenta trencar radicalment amb l'anterior discurs, en primer lloc perquè no és cert —o almenys no ho és en termes generals—, però també perquè una afirmació com aquesta és un error estratègic molt greu que no beneficia gens la classe obrera ni, consegüentment, la mateixa classe obrera organitzada en sindicats. En primer lloc procedirem a desmuntar una de les seves bases de sustentació: la pretesa bondat de l'artesanat enfront el maquinisme, tema ja estudiat i esclarit per Marx al primer volum d'*El capital*, però tantes vegades mal assimilats.

L'artesanat és una forma de produir estamental, teocràtica, injusta, corporativa i sobretot minoritària. Recents estudis historiogràfics (1) demostren la relativa poca importància de la població integrada en tallers artesans «centrals», és a dir: amb edifici propi, mestre, oficials i aprenents, tots adscrits a un gremi «homologat» amb sant patró, etcètera, enfront una gran majoria de població dedicada ja a feines marginals, a precari, temporals i anònimes dins els burges, ja a les penosíssimes i monòtones tasques agrícoles fora d'ells. Així, aquesta mena de república d'artesans i camperols lliures i feliços, agermanats pel seu amor al treball i a l'oci creatiu (que seria la contraimatge de la ciutat industrial moderna), no va existir mai fora de l'elucubració

mental pròpia d'intel·lectuals radical-reaccionaris, que el coneixement real que tenen del treball físic no va gaire més enllà del teclat de la seva màquina d'escriure. A més a més del seu caràcter minoritari, l'artesanat organitzat en gremis va representar un fre important a la socialització dels coneixements; les situacions de privilegi, sobretot dels mestres enfront els oficials, amb la seva seqüela de lluites intestines juntament amb el corporativisme més esquerp i l'evident connexió amb l'Església, dibuixen un panorama no gens estimulants. Potser per això, a la primera espurna progressista de l'Espanya contemporània: les *Corts de Cadis del 1812*, es va procedir immediatament a abolir dues de les institucions més regressives, més representatives de l'Antic Règim: la Inquisició o Sant Ofici i els gremis. Malgrat això, tanmateix, algunes formes residuals n'han sobreviscut fins ara, a l'empara de cadascun dels diversos períodes polítics absolutistes, conservadors o dictatorials, que el país ha vingut suportant des d'una data tan llunyana.

No ja els liberals, sinó Antonio Gramsci mateix, en forma lúcida i precisa com en tota la seva ingent obra, va presentar en el seu article «L'obrer industrial» (2) les claus sobre el paper d'avantguarda que té la fàbrica, l'empresa industrial potent i organitzada, la moderna tecnologia, enfront el model caòtic i regressiu del taller o obrador artesà: «...la classe treballadora s'ha anat desenvolupant cap a un tipus d'humanitat nova i històricament original: l'obrer industrial, el proletari que viu la vida de la fàbrica, la vida de la producció, intensament i metòdica; la vida que és desordenada i caòtica en

les relacions socials exteriors a la fàbrica i en les relacions polítiques de distribució de la riquesa, però que és, a l'interior de la fàbrica, disciplina ordenada, precisa, segons el ritme de les grans màquines, segons el ritme d'una divisió del treball refinada i exacta que és la màquina major de la producció industrial.

«...la classe obrera s'ha identificat amb la fàbrica, s'ha identificat amb la producció. El proletariat no pot viure sense treballar, i sense treballar de forma ordenada i metòdica. La divisió del treball ha creat la unitat psicològica de la classe obrera (...) Com més s'especialitza el proletari en un gest professional, més sent la indispensabilitat dels companys, és la cèl·lula d'un cos organitzat, d'un cos unificat i cohesionat íntimament, més sent la necessitat que tot el món sigui com una sola fàbrica immensa, organitzada amb la mateixa precisió, el mateix mètode i el mateix ordre la vital necessitat del qual comprova a la fàbrica on treballa...»

Pocs comentaris caldria afegir a un text tan allunyat d'alguns plantejaments que, dissortadament, apareixen ací i allà entre gent que reclama per a si el qualificatiu de marxista o àdhuc de gramsciana.

Així, autors com Gorz i Coriat, des de posicions «d'esquerra» o, amb més èxit popular, E. F. Schumacher (3) des de posicions anarco-liberals que són a frec de la ingenuïtat pura i simple, serien, entre d'altres, els banderers d'una mena de neoludisme, de retorn al passat, a la utilització de tecnologies toves enfront les dures, etcètera. Per desgràcia, autors tan rigorosos en les seves anàlisis com amens en les seves exposicions, com S. Giedion (4), són sistemàticament ignorats per aquesta rara espècie de progressistes que prefereixen apostar per un impossible retrocés de la tecnologia, qui sap si fins a la caverna i el descobriment del foc.

Una de les característiques importants de la tecnologia és la seva gran inèrcia, és a dir: no es pot variar substancialment en un període curt de temps. Una altra de les seves característiques està en la seva irreversibilitat.

tat; és a dir: un cop assolits uns estàndards de cost, productivitat i qualitat, difícilment l'avenç tecnològic anirà en la direcció d'empitjorar qualsevol de les tres variables abans enunciades. Les directrius de l'avenç tecnològic a cada camp concret són, doncs, previsibles en certa mesura. Una altra de les característiques de la tecnologia és l'oferta molt limitada d'alternatives. Això darrer és important i contradiu obertament moltes de les tesis dels ecologistes radicals, les hipotètiques opcions tecnològiques dels quals no podrien satisfer de cap manera les necessitats generals de la població. En aquest sentit, una bella idea no comporta necessàriament la seva viabilitat. Dit en altres mots: per obtenir acer, mitges, tubs de vidre, vies de tren, agulles hipodèrmiques, bombetes, fil de coure, etcètera, no hi ha deu o vint alternatives diferents, sinó, en la majoria dels casos, només un procés industrial madur del qual hom pot esco-

llir dues o tres opcions generacionals, opcions que —a més a més— solen conviure, no tan sols en un sector concret, sinó fins i tot en una mateixa empresa. Així mateix, acostuma a existir un altre procés industrial en experimentació que, arribat el moment, serà el que substituirà l'actual. Aquesta és la realitat i no hi ha més cera que la que crema.

Arribats en aquest punt, cal veure com caldria abordar el tema de la relació entre tecnologia i qualificació des d'una òptica sindical i a curt i mig terme: en primer lloc, reivindicar per a cada avenç tecnològic una requalificació dels treballadors afectats. Això haurà de representar, entre d'altres coses, més salari.

En efecte, imaginem per un moment que, a més a més de la pèrdua certa d'ocupació que provoquen les noves tecnologies (per la qual cosa la seva

introducció ha de negociar-se paral·lelament amb contrapartides de reducció de jornada, entre d'altres), sigui dels rengles dels sindicats mateixos d'on surtin les veus d'una pretesa desqualificació professional. Segur que la patronal, després de celebrar un regal tan inesperat com valuós, tindria seriosos i molt justificats dubtes sobre la lucidesa mental d'aquests sindicats. Perquè, entre d'altres coses, no és gens clara la «qualificació» del peó de magatzem que trasllada els paquets a mà enfront la «desqualificació» d'aquest mateix home davant els comandaments d'un carretó elevador, o la del carreter enfront el pilot d'un Jumbo, etcètera.

No: la tecnologia no desqualifica, el que fa és enviar treballadors a l'atur, i aquest és el terreny on cal lliurar la batalla frontal contra el capitalisme tardà. ●

1. Sebastià Bosom: *Homes i oficis de Puigcerdà al segle XIV*. Institut d'Estudis Ceretans, Puigcerdà 1982.
2. Antonio Gramsci: *Pequeña antología política*. Ed. Fontanella, Barcelona 1977.
3. E. F. Schumacher: *Lo pequeño es hermoso*. Ed. Blume, Madrid 1978.
4. Siegfried Giedion: *La mecanización toma el mando*. Ed. Gustavo Gili, Barcelona 1978.

La normalització social i cultural, base de la normalització lingüística: barris necessitats d'atenció especial al Baix Llobregat

Carles Riba i Romeva

La normalització lingüística és una necessitat bàsica per a la convivència en pla d'igualtat de tots els ciutadans de Catalunya, i d'una manera especial els que vivim a les poblacions de la comarca del Baix Llobregat. I normalització lingüística —no ens enganyem— vol dir proporcionar els mitjans perquè el català —llengua pròpia de Catalunya— pugui esdevenir patrimoni (a través del seu aprenentatge i ús) de tots els que vivim i treballem en el nostre país, sense que això vulgui dir

renunciar al castellà, que és la llengua comuna de tots els pobles d'Espanya.

Crec que *estem en bones condicions* per a dur a terme aquest necessari procés de normalització lingüística a Catalunya.

En efecte, entre els censos dels anys 1975 i 1981, el percentatge de població que manifesta entendre el català ha fet un significatiu pas endavant, i de manera més sensible en aquelles

poblacions de percentatges més baixos (V. Taula 1). I sobretot cal destacar un aspecte fonamental d'aquest procés de normalització: *s'ha assentat sobre la base d'una àmplia acceptació per part de la població*, de la qual cosa ha estat un reflex el fet que la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya hagi estat votada per unanimitat al Parlament.

El que hem dit fins ara és ben conegut per tothom, i tan sols ho he recordat per a cridar l'atenció cap a l'acció i l'optimisme, però alhora també cridar l'atenció a la necessitat d'uns esforços institucionals més abundants i decidits, sens dubte amb la Generalitat al capdavant.

L'aportació de la present ponència va dirigida a ressaltar el fet que *aquesta normalització lingüística, en moltes zones del nostre país, no serà possible si no és a partir d'una normalització social i cultural*. Concretament a la nostra comarca (1) del Baix Llobregat, existeixen diversos barris i poblacions amb greus problemes socials, que corresponen també amb els barris amb un menor coneixement de la llengua catalana, un dels índexs que reflecteixen la integració al país.

Taula 1

Població	Entén català		Augment Cens 81/75
	Cens 1975	Cens 1981	
Castelldefels	53,9 %	61,2 %	30,3 %
Cornellà	50,6 %	56,3 %	3,1 %
Esplugues	64,1 %	63,2 %	24,2 %
Gavà	62,7 %	66,4 %	13,6 %
Molins de Rei	83,2 %	85,6 %	-6,5 %
Pallejà	62,4 %	71,7 %	14,1 %
El Papiol	68,3 %	83,4 %	12,9 %
El Prat de Llobregat	53,8 %	61,7 %	21,2 %
Sant Boi de Ll.	53,6 %	61,1 %	17,3 %
Sant Climent de Ll.	63,0 %	94,6 %	6,8 %
Sant Feliu de Ll.	61,2 %	70,4 %	15,1 %
Sant Joan Despí	45,7 %	52,5 %	14,0 %
Sant Just Desvern	84,9 %	84,9 %	16,7 %
Santa Coloma de C.	88,8 %	90,8 %	22,7 %
Sant Vicenç dels H.	47,3 %	56,8 %	12,4 %
Viladecans	48,4 %	51,2 %	23,8 %
L'Hospitalet	58,4 %	62,6 %	7,2 %

(Enquesta realitzada per Metra-6 per encàrrec de la Direcció General de Política Lingüística i publicada a «El Correo Catalán» 23/11/83.)

Hem buscat uns indicadors senzills, que ens han semblat prou significatius, i que alhora hem pogut elaborar a partir de les dades proporcionades pel padró del 1981. Aquests són:

a) El percentatge d'atur sobre el conjunt de la població activa, com a indicador de la problemàtica social.

b) El percentatge d'analfabets (no escriuen, no llegeixen) sobre la població de més de deu anys, com a indicador de la problemàtica cultural.

c) El percentatge de població que manifesta no comprendre el català.

A partir d'aquests indicadors hem fet una escombrada pels diferents districtes censals de les poblacions del Baix Llobregat, que sovint corresponen a barris ben delimitats, però que en d'altres casos un mateix barri està dividit en dos districtes censals, i en d'altres un mateix districte censal inclou més de dos barris (1).

Doncs bé, analitzant aquells distric-

tes-barri en què existeix un percentatge d'atur superior al 25 %, o un percentatge d'analfabets superior al 15 %, o un percentatge de població que no entén el català superior o igual al 50 %, s'observen nombroses coincidències, que avalen la tesi manifestada anteriorment

Per a obtenir un indicador globalitzat d'aquest conjunt de problemàtiques de cada un dels districtes-barri, hem definit el següent coeficient:

$$\text{coeficient A} = \frac{(\% \text{ atur}) \times (\% \text{ analfabetisme}) \times (\% \text{ no entén Cat.})}{10.000} \quad (2)$$

a partir del qual s'ha establert la següent llista dels 10 districtes-barri amb una problemàtica de conjunt més greu de la comarca. (3)

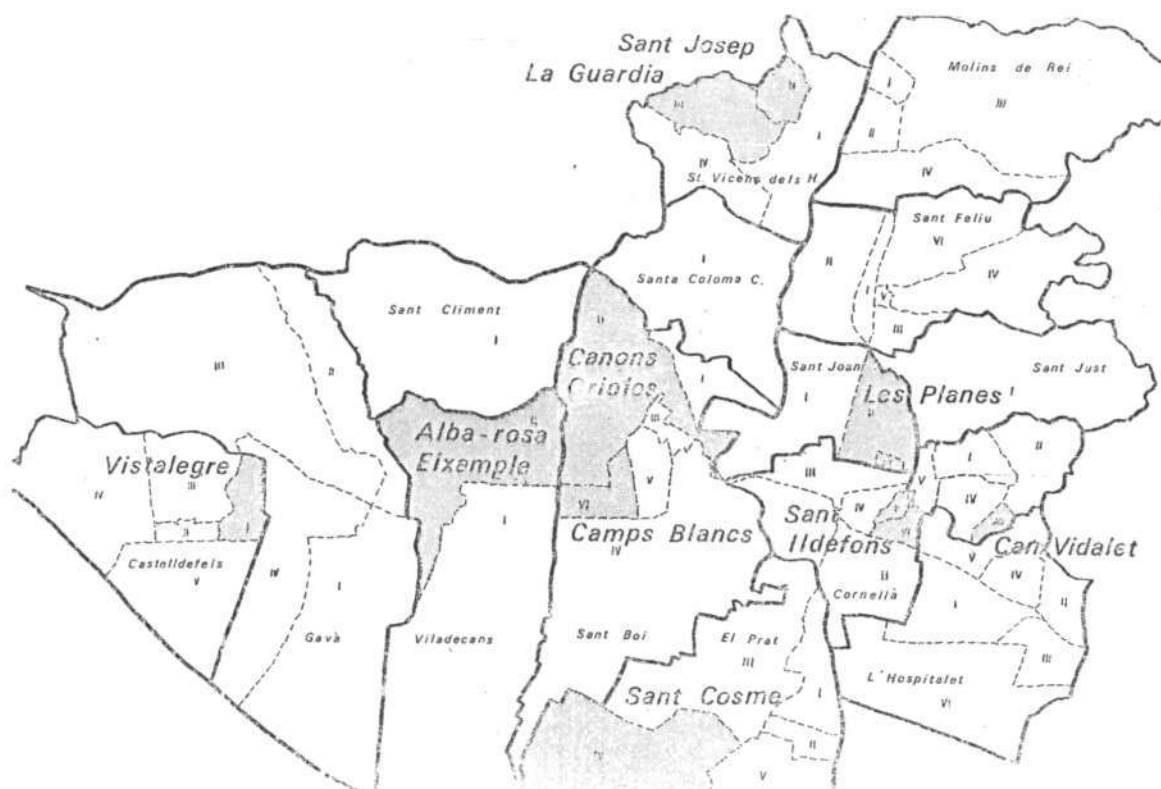
Districte-barri	Població	Habitants	Coeficient A	Entén català
1 Sant Josep	Sant Vicenç - 2	3.766	7,60	36,2 %
2 La Guàrdia	Sant Vicenç - 3	3.139	4,55	41,6 %
3 Camps Blancs	Sant Boi - 6	10.886	3,75 (2)	50,6 %
4 Sant Cosme	El Prat - 4	10.461	3,74	49,9 %
5 Vistalegre	Castelldefels - 1	9.139	3,11	43,7 %
6 Can Vidalet	Esplugues - 3	16.935	2,30	40,3 %
7 Sant Ildefons	Cornellà - 5/6	32.987	2,04	42,2 %
8 Canons/Orioles	Sant Boi - 2	13.987	1,89 (2)	58,9 %
9 Les Planes	Sant Joan D. - 2/3	14.469	1,88	40,1 %
10 Alba-rosa/Eix	Viladecans - 2	25.259	1,71	43,6 %

Aquests barris, que totalitzen una població de 141.048 habitants (un 28,3 % de la població considerada), estan *necessitats d'una veritable atenció especial* (programes contra l'atur, d'alfabetització, de serveis socials, sanitaris i educatius específics, d'equipament, d'infraestructura, d'urbanització, de transport, etcètera) tendents a millorar la seva compromesa situació social i cultural, acció en què ha d'inscriure's la normalització lingüística del

català. Fer-ho altrament seria, en el millor dels casos, inútil o poc eficaç, i en el pitjor dels casos podria originar sentiments contraris a la normalització, en no sentir-se ateses les necessitats més primàries.

En el context d'aquests barris amb dificultats socials i culturals, i en el marc de l'*atenció especial* de què hem parlat anteriorment, voldria destacar

l'important paper que poden jugar les *escoles d'adults*, per on haurà de passar una part important de la població, i que junt amb els programes d'alfabetització en la pròpia llengua materna, podria facilitar la comprensió del català i una aproximació al país, a Catalunya; i els *centres de BUP i FP* on l'aprenentatge del català pot ésser un factor positiu en la futura inserció social i laboral del jove estudiant.

1. Som conscients que la comarca del Baix Llobregat comprèn tots els municipis de la zona de Martorell; tanmateix, i desgraciadament, moltes de les dades més interessants de què es disposa són les que fan referència a les poblacions compreses en l'àmbit de Corporació Metropolitana de Barcelona. Jo he partit de les dades del cens del 1981 publicades per la CMB, on hi ha una desagregació a nivell de districtes; no obstant això, reconec la necessitat de completar el present estudi en dues direccions: en primer lloc, i òbviament, completar l'anàlisi en les poblacions de la comarca no incloses en l'àmbit metropolità; i en segon lloc, aprofundir l'anàlisi desagregant els districtes censals en seccions. Això pot ésser especialment útil en casos com el districte 2 de Viladecans, on hi ha barris tan diferents com Alba-rosa, La Roca o l'Eixample, o com el districte 2 de Sant Boi on conviuen els Canons, Les Orioles, Can Paulet, Marianao o els hospitals mentals. Finalment, voldria assenyalar que també hi he inclòs l'Hospitalet, ja que de fet participa de moltes de les problemàtiques de la comarca del Baix Llobregat.

2. Sant Boi de Llobregat presenta un percentatge d'analfabets anormalment alt, que no es correspon amb els percentatges d'altres barris i poblacions de la comarca (és quasi tan alt el percentatge del districte III —centre de Sant Boi—, amb un 16,9, com el de Sant Cosme del Prat, 18,1); per tant, a efectes de calcular el coeficient A, hem pres uns percentatges d'analfabetisme disminuïts d'un 5 %, en considerar que, o bé hi ha un error en el cens, o s'ha partit de criteris diferents.

3. Els barris que presenten major problemàtica, a continuació, són:

Districte-barri	Població	Habitants	Coef. A	Entén català
11 La Florida	L'Hospitalet - 4	52.243	1,67	53,0 %
12 Padró/Fontsanta	Cornellà - 3	9.057	1,63	57,4 %
13 Pubilla Cases	L'Hospitalet - 5	48.685	1,56	50,7 %
14 Les Planes	Gavà - 4	3.942	1,54	62,4 %
15 Sud/Barceloneta	El Prat - 5	13.469	1,40	55,6 %
16 El Castell	Castelldefels - 3	3.505	1,32	58,2 %
17 Les Colomeres	Gavà - 3	8.023	1,20	67,6 %
18 Can Tintorer	Gavà - 2	11.659	1,19	60,9 %
19 Eixample	Sant Boi - 5	13.299	1,19	60,0 %
20 Ciutat Cooper.	Sant Boi - 1	11.433	1,11	58,9 %
21 Les Gavarres	Cornellà -	28.518	1,09	57,9 %
22 Casc Vell	Sant Vicenç - 1	12.631	1,05	63,8 %
23 La Salut	Sant Feliu - 5/6	7.857	1,04	58,4 %

Aquest segon grup de districtes-barri suma 123.393 habitants de les poblacions del Baix Llobregat que hem considerat, amb una població total de 455.624, la qual cosa constitueix el 27,1 %; els dos districtes de l'Hospitalet sumen 100.928 habitants (34,2 %).

*El delta del riu Llobregat, des de Montjuïc,
als inicis de la industrialització moderna*

*Accident de circulació al pont d'Esplugues cap al 1928:
la lenta articulació de l'espai urbà català*

Crisi econòmica, malaltia i incapacitat laboral

Oriol Fàbrega i Gòrriz, Neus Moreno i Sanz, Salvador Moncada i Lluís, Jordi Castejón i Castejón, M.ª Àngela Company i Escales.

I

Introducció

En els darrers anys assistim a un fenomen de gran transcendència social per les seves implicacions a nivell econòmic, social, i també pel que fa al grau de benestar dels individus i, per tant, de la població. Ens referim a l'atur com a conseqüència primera de la situació de crisi de les economies dels països occidentals.

La situació d'atur, o la possibilitat de restar en atur, afecta gran part de la població. Avui, hom calcula que el nombre de treballadors en atur, arreu de l'Estat espanyol, s'acosta als dos milions i mig, xifra que representa més del 19 % de la població activa i, en les zones més fortament industrialitzades, aquesta xifra sobrepasa el 30 %, com és el cas d'alguns municipis del cinturó industrial de Barcelona.

Aquest fet té una repercussió directa i clarament negativa sobre els índexs de benestar (satisfacció, felicitat, etcètera) de la població a la qual afecta, condicionant-ne l'estat de salut.

Això esdevé més evident si entenem la salut (com ho fa l'Organització Mundial de la Salut) no només com l'absència de malaltia, sinó com l'estat de benestar físic, psíquic, i social, o (tal com establia el X Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana) com aquella manera de viure que és autònoma, lliure, solidària i feliç.

Per altra part, és de tots ben conegut el fort increment que s'observa en

la demanda de prestacions socials com a conseqüència directa de la situació de crisi i atur a què fèiem referència, destacant les prestacions sanitàries, el subsidi d'atur, i les derivades del reconeixement d'incapacitació per al treball. Aquestes últimes han adquirit, en els darrers anys, pel seu ràpid creixement, una gran importància.

Una visió superficial d'aquest fenomen pot portar a interpretar-lo com una simple temptativa de tenir accés a alguna forma de subsidi. No obstant això, una aproximació més acurada al problema ens mostra com la pèrdua del lloc de treball posa en marxa una sèrie de mecanismes d'ordre personal, social, familiar, etcètera, que generen autèntics estats patològics en àmplies capes de la població.

L'atur com a causa de malaltia

Nombrosos estudis epidemiològics han estat desenvolupats, a diferents països, i alguns d'ells a Espanya, que han posat en relleu de quina manera l'atur incideix sobre la salut de la població. D'entre les aportacions més recents destaca la d'Oriol Ramis a les Jornades Municipals de Sanitat de febrer del 1983 (7). Ramis analitza en profunditat l'estat actual de les investigacions efectuades en aquest camp i aporta nombrosos elements que contribueixen a clarificar el debat.

El primer problema amb què ens trobem en intentar estudiar la influència de l'atur sobre la salut és la dificultat per a disposar de definicions i mètodes de mesura de la salut i de

l'atur. No obstant això, avui disposem d'una sèrie d'estudis que ens permeten aproximar-nos al tema.

Els estudis efectuats per Brenner són, amb seguretat, els que més resson han tingut i el que han esdevingut més polèmics. Brenner posà en relleu com les admissions en els hospitals psiquiàtrics de Nova York estaven relacionades amb les taxes d'atur en el període 1914-1967 (2). Altres estudis efectuats per ell mateix (3) i per Kasl (6) portaren a desenvolupar la hipòtesi que l'alta mortalitat de les classes econòmiques baixes era deguda a llur manca de seguretat financera i d'ocupació. Així mateix, Brenner desenvolupà un model matemàtic altament predictiu, capaç de demostrar quins increments en les taxes d'atur generaven augments de la mortalitat.

Segons O. Ramis, l'aplicació del mètode de predicció de Brenner a la situació espanyola, porta a la conclusió que un increment d'un milió d'aturats com el que ha tingut lloc en els últims tres anys provocarà en els cinc anys següents:

— 50.000 morts per totes les causes —a excepció de les cardio-vasculars— més de les previsible, si es mantinguessin les taxes de mortalitat, per edat i sexe, actuals.

— 167.000 morts per causes cardio-vasculars més de les previsible, si es mantinguessin les taxes de mortalitat per aquesta causa, per edat i sexe, actuals.

— 63.900 admissions en hospitals psiquiàtrics més de les previstes.

No obstant això, Ramis mateix posa en relleu que el mètode predictiu de Brenner necessita correccions que, si es portaven a terme, farien possible disposar d'un instrument predictiu de gran valor.

Altres estudis de casos de base individual han estat efectuats (per exemple Warr, 1982), la majoria dels quals consideren indicadors de salut mental (ansietat, depressió, estrès, satisfacció, felicitat, amor propi, dificultat de concentració, etcètera) i comparen

grups de treballadors que acaben de perdre el lloc de treball i treballadors que continuen en el seu treball habitual. Els resultats són clarament desfavorables per als aturats (9).

Nombrosos estudis mostren com l'ansietat i la tensió nerviosa, així com els sentiments de tipus depressiu, augmenten en aparèixer l'atur, mentre els nivells d'aspiració, la participació positiva i el sentit d'autonomia personal es veuen afectats negativament (Warr, 1982).

Malauradament, els estudis de la repercussió de l'atur sobre la salut física de què disposem en l'actualitat, són insuficients.

Les vies a través de les quals l'atur pot desencadenar alteracions de la salut són diverses. A continuació citarem les més rellevants:

a La pèrdua del lloc de treball comporta una disminució en els ingressos econòmics. Cal destacar, però, que, a la majoria de països europeus, l'ajuda de l'Estat es manté en esgotar-se el període de subsidi (1), cosa que no succeeix a Espanya, raó per la qual la problemàtica que es genera és més gran aquí. Això comporta, a curt termini, un progressiu deteriorament en la qualitat de la vida (alimentació, habitatge, etcètera) amb efectes directes sobre la salut.

b La pèrdua del lloc de treball comporta la pèrdua de tot allò que el treball ha vingut representant, fins avui, en el nostre context socio-cultural. Citem, entre d'altres, que el treball és un element bàsic de relació entre l'individu i la societat, i defineix el rol d'una persona dins aquesta. Per altra part, el treball ocupa la major part del temps conscient, i és una font important de relacions humanes. Així mateix, fa possible, en els treballs que ho permeten, el desenvolupament i exercici de les habilitats personals, siguin o no fruit de l'aprenentatge i l'estudi.

La pèrdua del lloc de treball comporta, doncs, la pèrdua d'alguna o de la majoria de les característiques esmentades, que, juntament amb la inseguretat econòmica i la incertesa respec-

te al futur, constitueix una font important de trastorns en l'esfera psicològica. Cal destacar, també, que l'atur i la seva repercussió econòmica obliguen a redefinir, sovint, la situació de l'individu en el marc familiar i social, i en relació a si mateix, cosa que contribueix a agreujar el problema.

c Veiem, doncs, com l'atur esdevé un factor de primordial importància en la gènesi i posterior manifestació de trastorns de la salut no només en l'esfera psíquica, sinó també en l'orgànica. D'altra banda, disposem avui de coneixements suficients, fruit de valuoses aportacions, en especial dels treballs de H. Selye (8), que posen en relleu l'estreta relació entre les alteracions de l'equilibri psíquic i l'aparició de gran varietat de processos morbosos, de tipus orgànic, com a conseqüència, en últim terme, de les dificultats d'adaptació a un medi ràpidament canviant i, sovint, hostil. Ens referim a aquelles malalties en l'etiologia de les quals hi ha una predominància psicosomàtica o una inadaptació psicològica: malalties de l'aparell digestiu (gastroduodenitis, úlcera pèptica, etcètera), malalties cardio-vasculars (arteriosclerosi, hipertensió, infart...), malalties neuropsiquiàtriques (neurosi, psicosi, toxicomanies, psicosi senil...), desordres endocrinològics i metabòlics (diabetis mellitus, hipoglucèmia, hiperinsulinisme, hiper-hipotiroidisme, malaltia de Cushing...), desordres del sistema immunitari (al·lèrgies, infeccions, malalties reumàtiques, col·lagenopaties...), i d'altres (renals, ginecològiques, cutànies, oculars, tumorsals (?) ...) (6).

d Hem de fer esment, aquí, d'una altra via a través de la qual l'atur està en l'origen de l'aparició de trastorns de la salut: facilitant l'aparició de manifestacions clíniques de processos morbosos que, en altres circumstàncies, restaven silenciosos, o existien condicions més favorables per a tolerar-los millor.

Finalment, citarem que, segons estableix Warr, els treballadors més vulnerables als efectes nocius de l'atur són aquells que reuneixen les característiques següents:

- Treballadors per als quals el compromís amb l'últim treball era alt.

- Aquells que tenen una edat mitjana.

- Homes o dones que són els principals assalariats del nucli familiar.

- Que pertanyen a la classe social més baixa.

- Que tenen dificultats econòmiques severes.

Incapacitat laboral i atur

Sí, com hem expressat fins aquí, la salut de la població es veu fortament modificada en una situació de crisi i atur, el conjunt d'elements que conformen o condueixen a la declaració d'una incapacitat laboral, ja sigui de forma transitòria o permanent, canvia substancialment.

D'una banda, s'observa un fort increment en el nombre de sol·licituds de prestacions sanitàries, d'entre les que sobresurten les demandes de reconeixement d'invalidesa.

Com ja hem vist, el progressiu deteriorament de la salut de la població n'és un factor de cabdal importància. No obstant això, no podem deixar de banda, en aquesta reflexió, tota una sèrie d'elements que són conseqüència del deteriorament del mercat de treball propi de tota situació de crisi. Així, per exemple, és clar que aquella persona que es veu obligada a cessar en la seva feina a causa d'una malaltia de caràcter crònic o amb seqüeles permanents té, avui, greus dificultats per a canviar de lloc de treball dins la mateixa empresa o per a iniciar un procés de reinserció laboral fora d'ella. En la mateixa línia, el treballador que pateix una situació d'atur i que, alhora, està malalt, té moltes més dificultats per a ser acceptat en qualsevol treball.

Un altre element a tenir present ve donat pel fet que, a les empreses que entren en crisi, els treballadors més

afectats i els que primer perden el lloc de treball són aquells que presenten alguna forma de deteriorament del seu estat de salut.

La conseqüència de tot això, juntament amb la manca de solucions reals al problema, per part de l'administració, és que l'augment de les despeses propi de les situacions de crisi es desvia desproporcionadament cap a l'àmbit sanitari. A Espanya, la situació s'agreuja pel fet que la finalització del subsidi d'atur comporta la desprotecció total dels afectats.

Contràriament, l'administració respon amb criteris restrictius en matèria de prestacions econòmiques, especialment pel que fa referència a les derivades de la incapacitat laboral i, consegüentment, a l'hora de valorar el grau d'invalidesa causada per una determinada patologia.

Conclusions

Així, doncs, de tot el que hem exposat fins aquí es desprèn que l'anàlisi i valoració de l'estat de salut d'un individu i de la col·lectivitat no pot oblidar el conjunt d'elements que conformen el context social en què s'insereix. En aquesta línia veiem com el manteniment d'una situació de crisi econòmica de llarga durada com l'actual, amb el constant augment del nombre de treballadors en atur, provoca canvis quantitatius (en el sentit d'augment del nombre de malats) i qualitius (augment de la repercussió funcional de la malaltia) en la salut de la població.

Al mateix temps, la política de reducció de despeses en el camp de les incapacitats laborals, sense altres mesures orientades a encarar les arrels del problema (com seria, per exemple, assegurar els elements que garanteix

xin l'estabilitat, en tots els sentits, dels treballadors en atur), contribueix a agreujar, encara més, aquesta situació, en introduir nous factors d'incertesa i desempar en la població afectada.

D'altra banda, cal remarcar que els criteris de valoració de les incapacitats han de tenir present, en una situació de crisi econòmica, aquells elements que condicionen les possibilitats de reinserció laboral, com ho és el fort deteriorament del mercat de treball.

Finalment, creiem que és del tot imprescindible encetar programes d'investigació que analitzin, en profunditat, els fenòmens que aquí hem apuntat, a fi d'assolir-ne un millor coneixement i crear les condicions que facin possible encarar el problema en la seva veritable dimensió.

1. BEATTIE, R.: *Poverty, Unemployment and Social Security*. Paper presented on the WHO Consultation on Poverty, Health and Unemployment. Aberdeen, 1982 (in press).
2. BRENNER, M. H.: «Mortality and the National Economy»: *A review and the experience of England and Wales, 1936-1976*. Lancet (1979).
3. BRENNER, M. H.: *Unemployment and Health*. Letter to the editor. Lancet (1981).
4. BRENNER, M. H.: *Mental Illness and the Economy*. Cambridge, Harvard, UP (1973).
5. GOL, J. i altres. X Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. Perpinyà, 1976. Barcelona, 1976.
6. KASL, S. V., COBB, S., i altres: *Changes in Reported Illness and Illness Behaviour Related to Termination of Employment: A Preliminary Report*. Int. J. Epidemiol., 1972.
7. RAMIS, O.: Jornades Municipals de Sanitat. Lleida, 1983.
8. SELYE, H.: *Stress in Health and Disease*. Aldine, Chicago, 1970.
9. WARR, P.: *Health of the Unemployed with Particular Reference in Psychological Well-Being*. Paper presented on the WHO consultation on Poverty Unemployment in Health (in press).

II

Anàlisi de 1.079 casos de reclamació d'incapacitat laboral

Les dades que exposem a continuació es desprenen de l'estudi de 1.079 històries clíniques realitzades el 1983, corresponents a tantes altres persones que, havent seguit un procés habitual per al reconeixement d'una incapacitat laboral davant l'INSS, aquella els ha estat denegada o bé reconeguda en un grau inferior al que creuen que els afecta.

Per tant, tenint en compte que la mostra de població parteix d'un biaix inicial important (procedir d'una població que ha estat sotmesa a una primera valoració de la incapacitat per part de l'administració), no pretenem, amb aquest estudi, demostrar allò que ha estat expressat en la primera part, sinó, exclusivament, aportar alguns elements, fruit de la nostra pròpia experiència quotidiana, que puguin ser d'utilitat per a un debat posterior.

Característiques de la població estudiada i resultats

El 43,3 % de la mostra són dones i el 56,7 % homes.

El 76,2 % té una edat de més de 45 anys.

Per rams de la producció, més de la meitat pertanyen, en conjunt, al tèxtil (25,9 %), construcció i derivats (20,2 %), i metal·lúrgia (15,4 %). És interessant destacar que la important proporció de dones en la mostra s'explica, entre d'altres raons, per la procedència del sector tèxtil que, a més, ha estat el que s'ha vist més afectat per la crisi.

Alexander Rodchenko: «La crisi» (1925)

Pel que fa a la patologia observada, s'aprecia un predomini absolut de les malalties de caràcter crònic-degeneratiu, en especial les de l'aparell osteo-articular, respiratori, cardio-vascular, digestiu, i psiquiàtriques.

D'altra banda, un 5 % dels afectats no presentava cap tipus de malaltia, un 14 % presentava patologia no invalidant, i un 81 % patologia invalidant en qualsevol dels seus graus.

En conjunt, el nombre de casos en què hem observat coincidència amb la valoració efectuada per l'INSS és del 37 %.

Finalment, hem estudiat la procedència de la mostra en funció dels següents criteris:

- Procedència d'atur: En ella s'agrupen aquells casos que en cessar en el treball passaren a la situació d'atur, encara que després esdevinguessin situació de baixa laboral. Correspon al 33,7 % dels casos estudiants.

- Procedència de baixa: Aquells que passaren a la situació de baixa laboral estant en actiu. Correspon al 52,4 % dels casos.

Per a cada un d'aquests grups es relaciona la presència o no de patologia invalidant.

Intranscendència

Joan Brossa

A — ¿Qui pot contemplar el món sense pensar
en una mà tan poderosa i sàvia
que mena a emprendre el vol o posa en gàbia?
De quin altíssim Déu aquesta mà?

B — Si al mínim espurneig d'un pedrenyal
la palla necessita quedar encesa,
no busquis en el fet cap saviesa.
L'efecte d'una causa natural.

I per tal com el món no pot mudar,
tu deixa't d'un redéu fent lluminàries
i veges que hi ha coses necessàries
sense cap saviesa. Cal pensar

que si deriva tot d'una primera
causa, la incauta, al seny, li té quimera.

NOUS HORIZONS PREGUNTA

Cartes a la redacció

Carta del secretari general de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya

7 de maig del 1984

Benvolgut director:

Les meves paraules inicials són per felicitar-te pel darrer número de **Nous Horitzons**. La nostra vella revista, amb aquest darrer número, es col·loca a un nivell important de reflexió i oferiment de dades per als quadres polítics i sindicals i, senzillament, per a qui la llegeixi. Segurament que en aquesta felicitació hi ha un element de fatuïtat per part meua, ja que en aquest número de **Nous Horitzons** surt un treball meu. Però no, no és això. Per primer cop se situen els elements de l'economia al lloc que els correspon. Estimat Ramon, voldria que fessis una abraçada de part meua als amics Roca i Gasch pel seu treball tan important i que hauriem de recomanar a tothom, començant per la direcció del PSUC.

Cal destacar els articles de Gregori, i Tono Lucchetti i Emili Gasch, que redunden el allò que et deia del pes de l'economia. Les enquestes són bones. Aquesta és, al meu entendre, la línia de **Nous Horitzons** que no s'hauria d'haver abandonat mai. La veritat és que últimament s'havia convertit en una cosa tan abstracta i inútil (perdó per l'exasperació) que no pagava la pena llegir-la.

Tinc al davant els vint darrers números de **Rinascita**. Ja has vist el nivell d'intervenció del PCI en els problemes de l'escala mòbil i els decretots de Craxi, i ja has vist el nivell informatiu —i formatiu— que **Rinascita** els ha dedicat. Doncs bé, així concebo jo els nostres **Nous Horitzons**. Després d'alguns articles sobre els problemes de la crisi econòmica, una bona bordada de temes sobre la cultura, l'oci, etcètera. Fixa't: el número 17 de **Rinascita**, del 27 d'abril d'enguany, després de publicar un article de Garavini sobre la reforma del salari, en porta un altre

sobre l'opinió de la CGIL entorn de l'escala mòbil, seguit d'una anàlisi concreta sobre la política salarial a la FIAT. Acaba la nostra estimada **Rinascita** amb la secció «problemi della cultura», amb una reflexió sobre Marx i la democràcia, seguida d'un assaig sobre el Decameró i acabant amb un altre entorn de Bergman i el cinema suec. Això és una revista. **Rinascita**, bé ho saps prou, és una revista que enfoca els temes conjunturals amb projecció estratègica. Més o menys el que jo concebo que podria ser **Nous Horitzons**.

Ramon, he enraonat algunes vegades amb Francesc Roca i li he plantejat que, a cops, les nostres revistes, quan parlen de la crisi econòmica, es refereixen a vulgaritats i —pitjor encara— fa la impressió que tots els qui escriuen se'n refoten els uns dels altres en una mena de sinia cultural i plagia-dora. ¿Per què no obrir un espai a una reflexió sobre com són en concret les empreses espanyoles? Un dia seria la SEAT, un altre la RENFE, l'altre la Coca-Cola, etcètera. Així aniríem veient com es concreta la crisi —o l'expansió— de tal o tal altra empresa.

Bé, Ramon, un abraçada i a disposar.

Josep Lluís López Bulla

Els companys que escriuen

Sant Andreu de la Barca, 31 de març del 1984

Benvolgut company i director de **Nous Horitzons**:

En primer lloc, voldria felicitar-te a tu i a tots els companys que, d'una forma o altra, col·laboren en la realització de **Nous Horitzons**, pel nivell de qualitat aconseguit. Considero la feina vostra com especialment important, ja que una revista com aquesta és fonamental per elevar el nivell polític, in-

formatiu i cultural de tots els militants i simpatitzants d'aquest entranyable partit anomenat PSUC.

I aquestes són, estimat companys, les raons que m'obliguen a contribuir-ne a la millora tot prenent-mela llibertat de fer-te un petit suggeriment. Penso que fóra molt interessant que, juntament amb els articles dels col·laboradors no habituals, trobéssim una petita ressenya biogràfica de l'autor per tal de conèixer-lo.

Només em queda enviar-te una salutació i desitjar-vos a tots un bon treball. Sort.

Telesforo Anton Ramos

Desfogament?

Barcelona 11 de maig del 1984

Benvolgut company:

Malgrat que fa gairebé dos anys que no milito activament per raons de cansament físic i psicològic, mai no he deixat de sentir-me lligat al partit, si més no com a adherent, i he mantingut amb ell el lligam de la lectura d'aquesta revista **Nous Horitzons** que tan bé dirigeixes, és per això que he considerat que una lletra al director de **Nous Horitzons** seria el mitjà més adequat per fer aquesta reflexió en veu alta que sento la necessitat ineludible de dur a terme.

Com suposo que tothom en el partit, estic molt preocupat per les constants desfetes electorals que patim, si no, no hauria escrit aquesta lletra, car penso que les crítiques correspon de fer-les als qui han treballat de valent a la campanya, si no fos per la indignació que he sentit tot llegint l'article signat per la companya Teresa Pàmies aparegut a l'edició del diari «Avui» del dia 10 del corrent.

Com suposo que hauràs llegit l'esmentat article no m'hi estendré gaire, només haig de dir que afirmacions com és ara que la Generalitat s'ha excedit demanant competències, o que els catalans hem de ser més humils i no posar-nos d'esquena a Espanya, fins ara solament les creia possibles en boca d'un professional de la supèrbia, l'urc, la mentida, el cinisme i la barra com Manuel Fraga Iribarne; sentir-les d'una companya tan qualificada com Teresa Pàmies m'ha deixat astorat i esmaperdut.

Per tocar només un punt, d'on ha tret la companya Teresa Pàmies que la Generalitat s'ha excedit demanant competències? Això, a més de ser radicalment fals, està en oberta contradicció amb la postura del nostre partit tal com ha quedat perfectament palès en la seva actuació al nostre Parlament.

Per altra banda m'agradaria preguntar-li a la companya què és el que hem de fer els catalans per tal de no posar-nos d'esquena a Espanya; potser acceptar mesellament aquesta solidaritat en forma d'embut que les patums polítiques de Madrid fan servir d'arma llancívola contra els nostres drets nacionals?

I no és que jo negui a la companya Teresa Pàmies el dret de dir el que vulgui on vulgui, però haurien de ser, ella i la direcció del partit, conscients de la repercussió de les seves declaracions; el català que s'indigni davant d'aquest malaurat article no dirà: «la senyora Pàmies és una lerrouxista», sinó que dirà «el PSUC és un partit lerrouxista».

Si a la companya Teresa Pàmies li preocupa l'abstenció (tema que evidentment és mereixedor d'una anàlisi seriosa i no de la barroera i simplista que fa la companya en el dit article), a mi em neguiteja molt més el fet dels centenars de milers de vots de catalans d'esquerra que han anat a raure a Convergència i Unió tot passant de llarg per davant de la porta del PSUC.

No crec que això sigui causat ni per la pràctica política del partit al Parlament, ni pel nostre programa, magnífic per cert, sinó per la imatge donada a la campanya electoral (que malauradament és l'única cosa que arriba a la majoria dels electors), en la meua opinió la campanya semblava adreçada gairebé exclusivament al sector més primari de la immigració, tot cercant una adhesió emotiva i irreflexiva, la qual cosa constitueix una abdicació de la tasca pedagògica de masses que el PSUC ha de dur a terme irrenunciablement si de veritat vol ser un partit nacional i revolucionari.

Potser aquesta sigui una opinió molt subjectiva, però penso que si aquesta manera de pensar s'imposa al partit, al PSUC li espera un avenir ben negre, quedar reduït a ser un partit marginal que s'arrossegui rera del PSOE recollint les escorrialles del vot lerrouxista que li caiguin del cove.

A parer meu el PSUC, i en general l'esquerra nacional, han arribat després del 29 d'abril al fons del pou, cal bastir una nova formació política que, sense lligams orgànics amb partits estatals, aplegui tots els corrents nacionalistes i d'esqueres en una forta unitat popular capaç de constituir una alternativa real a Convergència i Unió; el PSUC en podria ser l'eix vertebrador si és capaç de tornar a l'esperit dels seus orígens, per a això caldrà trencar moltes inèrcies mentals i molts tabús, és potser una tasca impossible però irrenunciable, si els qui, sense abdicar de les nostres posicions de classe, volem tenir un lloc on lluitar pel total alliberament nacional d'aquesta podra, bruta, trista i dissortada pàtria nostra no hem de quedar condemnats a perdre la darrera esperança.

Desitjant que aquesta lletra, a més de per al meu desfogament, pugui servir d'alguna cosa útil al debat del nostre partit, rep salutacions amicals del teu company:

Josep Torres i Sánchez

El llistó

Barcelona, 20-3-84

Amics de Nous Horitzons:

En el n. 86 heu publicat una carta meua sobre l'arbre català del marxisme, així com la resposta d'E.G., F.R. i R.V., possible inici del joc dels disbarats o d'una competició consistent a veure qui la diu més grossa. Tant alt heu posat el llistó, però, que no em veig amb cor d'ultrapassar-lo.

La posició d'E.G., F.R. i R.V. no és, segons el que sé (i afortunadament, segons el que penso), la de l'entitat editora de la revista, el Partit Socialista Unificat de Catalunya. És més, correspon a un tarannà ben oposat al que ha resultat majoritari en el darrer congrés del PCE.

M'imagino que no és tampoc la posició del consell de redacció de **Nous Horitzons**, tot i que no pugui recolzar aquesta opinió en cap senyal directe i, en canvi, hi hagi algun indicatiu que pot fer pensar el contrari (per exemple, no he sabut veure a l'exposició «Marx, el contemporani» cap exemplar de «Mientras Tanto» entre les nombroses revistes, marxistes i no marxistes, que s'hi exhibien). Però no fóra adient amb la voluntat expressada a l'editorial del n. 74 (març-abril-maig del 1982): «Treballarem perquè des d'aquestes pàgines es configurin uns horitzons oberts sense altres límits que aquells que marquen la divisòria, el confí entre socialisme i capitalisme, entre laïcisme i dogmatisme, entre democràcia i autocràcia». Expressada, per cert, amb poca fortuna, perquè no es veia ben bé com un esperit tan obert podia ésser compatible amb el to fundacional que tenia tot l'editorial, que implicava una mena de creu i ratlla amb etapes anteriors, com les que dirigiren en Joaquim Sempere i en Xavier Folch. Però, és clar, aquests companys, no nascuts abans del 1936, no podien estar, segons la resposta d'E.G., F.R. i R.V., ni «un xic madurs» i menys encara ho podien estar fa uns anys, quan eren responsables de la revista.

Quina llàstima. Però no sols és lamentable; és nociu per al PSUC, per a **Nous Horitzons** i per a E.G., F.R. i R.V. No pas per als destinataris de les invectives.

Cordialment.

A. Corominas.

* * *

Amic Corominas:

La resposta d'E.G., F.R. i R.V. a la teva carta és, naturalment, la seva opinió —argumentada amb referències culturals ben precises, d'altra banda— sobre la teva observació inicial sobre l'arbre del marxisme. Les posicions del consell de redacció, com és habitual en les revistes, s'exterioritzen sols en les editorials, entradetes o textos no signats i, òbviament, en la tria general dels articles que conformen cada número, així com en la seva concepció global (números extraordinaris, monogràfics, confecció d'enquestes, tema central, etcètera). Les opinions expressades en els treballs pertanyen sols als seus autors. Òbviament, l'aixopluc dins les pàgines de la revista indica clarament que el consell de redacció ha cregut que el repetit treball cabia perfectament dins els límits que es marcava la revista a l'editorial del n. 74 i que puntualment ens recordes: «Treballarem perquè des d'aquestes pàgines es configurin uns horitzons oberts sense altres límits que aquells que marquen la divisòria entre socialisme i capitalisme, entre laïcisme i dogmatisme, entre democràcia i autocràcia».

L'esperit d'aquestes paraules no era altre que renunciar a concebre la revista i el seu consell de redacció com l'oracle de la Veritat. No estic en condicions d'assumir la feixuga càrrega de delimitar en tot moment allò que és ortodox d'allò que no n'és. Ans al contrari, dins d'aquells mateixos límits, ben difícils de precisar, per altra banda, crec que tot el que sigui debat d'idees pot ser fructífer. En aquest sentit crec, modestament, que un debat sobre el grau de malthusianisme existent o no en determinades revistes i/o darreres obres de certs autors seria

molt més enriquidor que l'intercanvi d'agudeses més o menys brillants.

Per finalitzar, m'he rellegit l'editorial del n. 74 i enlloc no hi he trobat cap indicatiu de refundació ni menys encara de ruptura amb el passat de la revista.

Tant és així que, i potser convé que la història oral vagi essent escrita, en fer-me càrrec de la revista, les dues primeres persones a qui vaig, primer convidar i després pregar, que formes sin part del consell de redacció foren els dos antics directors, X. Folch i J. Sempere. Qua avui no siguin al consell de redacció fou per expressa i ferma voluntat seva.

Ben cordialment,

Ramon Espasa

Acabo de veure...

Sant Cugat del Vallès 27-4-84

Redacció de **Nous Horitzons**

Benvolguts amics:

Acabo de veure en el volum de Rosa Maria Malet «Cartells de Tàpies» el n.º 79, que és dedicat a la vostra revista i vau editar el 1980. [...]

Josep M. Figueres

Cinema i televisió

Barcelona, 26 d'abril del 1984

Consell de redacció
Nous Horitzons

Benvolguts companys,

[...]

En el nostre programa de govern la qüestió cinema a penes mereix unes ratlles, la qual cosa contrasta amb el meu potser eixelebrat embat entorn del tema, dolgut per una política d'aparador com la realitzada fins ara. Em refermo en la meua tesi: no n'hi ha prou en estrenar el film en català i tornar-lo de seguida a la prestatgeria del magatzem de la distribuïdora o del pro-

ductor. Cal mirar la carrera comercial d'aquest film. I d'acord amb les meves dades, això no es fa. Ens trobem talment davant d'una política gairebé calçada de la dels primers temps del franquisme: es feien films per obtenir una qualificació i, amb aquesta, determinat nombre de «permisos de doblatge», veritable objectiu del contuberni productor-distribuïdor-multinacional nordamericana, per tal d'importar films ianquis, doblar-los i, així, colonitzar el país i malmetre la producció nacional. (Només cal veure les mostres que ens proporciona Méndez-Leite al seu programa «La noche del cine español»: pagaria la pena saber si aquest professional madrileny fa ironia amb aquesta referència a la nit. ¿Nit perquè es tracta de sessions nocturnes? ¿Nit tot referint-se a la foscor per la qual passa el cinema de tot l'Estat... i molt en especial el fet a Catalunya, durant la dictadura?)

Molt cordialment,

Romà Oltra i Costa

El Líban, els «dhimmi»,
les nacions

Antony, 24 de maig 1984

Amics de **Nous Horitzons**,

Amb estupefacció llegeixo en el vostre número 80 l'article sobre el Líban, amb afirmacions com la següent: «*El Líban, malgrat una opinió malauradament [aquest «malauradament» és tot un programa] generalitzada, no ha constituït mai un Estat en el sentit europeu del terme i molt menys una nació...*» Dictamen que equival a negar al Líban el dret d'existir, i que correspon a les posicions oficials sirianes. Jo no sé si el Líban, constituït certament per comunitats heterogènies (però aquest és el cas de la immensa majoria d'Estat arreu del món) és viable o no. El que sí que sé és que són els libanesos, i no pas nosaltres, qui ho ha de decidir!

Té raó l'autor quan diu que no es pot culpar els palestins del trencament d'una unitat abans inexistent. La instal·lació en massa de palestins armats fins a les dents que constituïren un Estat dins l'Estat i convertiren el Líban en base d'operacions contra Israel amb les consegüents represàlies, va ser tan-

mateix element decisiu de ruptura d'un fràgil equilibri! I pretendre que el colonialisme francès és el principal responsable de la pasterada és una inadmissible tergiversació. L'autèntica potència imperialista en el cas del Líban, com en el del Pròxim Orient en general, va ser (és tan obvi que fa vergonya haver-ho de dir!) l'imperi turc, que havia conquerit aquelles terres i les havia dominat durant segles: el mandat francès, instaurat com a fórmula provisional i de transició, no va ser més que això, una transició, un preludi de la independència. Prou greus són ja les responsabilitats de les potències colonials europees com perquè no calgui que els pengem encara més morts dels que els toquen!

¿Quins són els «Estats en el sentit europeu del terme» o les «veritables nacions» que l'autor de l'article oposa com a models a un Líban que no hauria estat mai ni una cosa ni l'altra? ¿Turquia, l'homogeneïtat —kurds a part— de la qual s'aconseguí gràcies al genocidi dels armenis i l'extermini o expulsió en massa de grecs ortodoxos i altres no-musulmans d'Anatòlia, i gràcies a una totalment artificial turquització de noms i cognoms? ¿L'Iraq, lliurat, com Jordània, a la minoria beduïna secularment depredadora i odiada de la població sedentària pagesa majoritària, i que ni tan sols després de l'extermini de tribus cristianes «caldees» de la muntanya no assolí l'envejada homogeneïtat —kurds, compartits, a part!— de Turquia? ¿La constel·lació d'Estats que ocupen la península arà-

biga? ¿L'Iran on, malgrat l'aparent unanimitat actual, hi ha tantes o més comunitats heterogènies que al Líban?

El Líban, ni més ni menys artificial com a Estat que l'Iraq o Jordània, nasqué en part (com a tal Estat) del complex de culpabilitat dels aliats del 1914-1918 envers els cristians de l'imperi otomà. Coptes, ortodoxos, maronites o malekites, descendents d'aquells indígenes conquerits que no havien adoptat la religió dels vencedors (àrabs dels segles VI-VII, turcs del XIII-XVI), s'hi trobaven en la poc envejable situació dels *dhimmi* o com s'escriu: *protégit=sotmès*. Viure en un estat no-musulmà era per ells necessitat vital, i més ho semblava després d'exterminis com els dels 1895 i el genocidi armeni del 1915; necessitat vital que va ser explotada per la triple entente contra els imperis centrals: però, després, en lloc de la República Armènia independent que els aliats havien promès i deixat instaurar —i també deixat reconquerir pels turcs—, quedà el Líban Pròxim Orient no es troben en la incómoda a únic Estat on els cristians del més. ¿La creació d'Estats autèntica-comoda situació dels *dhimmi*, del sotment laics hauria estat una solució millor? Segurament, a condició que es tractés d'una laïcitat autèntica i irreversible, que afectés no sols la forma exterior de les institucions (la religió del president o la del primer ministre) sinó el fonament mateix d'aquelles institucions. ¿Què vol dir Estat laic, separació d'església i Estat, si la *sharia* hi pot ser aplicada als no-musulmans?

I l'actual evolució del món islàmic no permet gaires il·lusions!

Greus són les responsabilitats de les minories dirigents libaneses en el desastre: en lloc d'aprofitar les dècades d'independència a fi de consolidar l'Estat —amb la creació, de bon principi, d'un veritable exèrcit, i basat en el servei militar obligatori de tots els ciutadans, etcètera— semblen no haver pensat més que a fer quartos. Que el Líban s'anés trobant submergit per una allau de refugiats armats fins a les dents que el convertiren en camp d'operacions i blanc de represàlies no és potser sinó una conseqüència d'aquesta feblesa suïcida. Però això no ens dona cap dret a dictaminar, olímpics, sobre matèries tan delicades com si el Líban ha constituït mai una veritable nació o no! Sens comptar que, de definicions de nació, n'hi ha per a tots els gustos: no hi ha cap dubte que una o altra de les moltíssimes definicions possibles convé al Líban sense necessitat de fer remuntar la libanitat als antics fenicis.

Núria Sales

P. S.: una carta publicada per *Le Monde* no fa gaire afirmava, contundent, que els musulmans poblaven el Mont Líban segles abans que els cristians. Cosa que ve a ser com pretendre que Mahoma va viure abans que el Crist: no ja el que ara és el Líban, sinó tot Síria i Egipte, tot el Pròxim Orient estava erigit d'esglésies cristianes segles abans del naixement de Mahoma i de la cristianització d'Europa!

La situació de la classe obrera a Catalunya

Joan Farré

1. Davant l'enduriment de la situació econòmica (retroces del salari real, augment de l'atur), ¿quin és el valor prioritari per al sindicalisme de classe: el poder adquisitiu o el lloc de treball?

Les dues qüestions no són pas incompatibles. Cal lluitar per un lloc de treball en situació de crisi. Aquesta lluita és sindicalisme de classe, i també el poder adquisitiu porta una càrrega de sindicalisme de classe; és, doncs, una reivindicació inseparable i irrenunciable.

2. ¿En quin sentit han variat, del 1977 ençà, cadascuna de les condicions generals de vida dels treballadors (llibertats, escolarització, urbanisme, cultura)?

Hi ha hagut un gran progrés en cadascuna d'elles.

3. El creixement continuat de l'economia submergida ¿és una soga al coll dels treballadors (actius, parats)?

Considero que sí, per la senzilla raó que, en definitiva, tendeix a fer més difícil la situació dels treballadors des que afavoreix la inseguretat davant la seguretat d'un lloc de treball fix.

4. La distinció entre classe obrera tradicional i nous asalariats (tècnics, ensenyants, sanitaris, treballadors dels serveis socials i de l'administració) ¿pot afavorir el corporativisme, o és un factor d'enllaç entre els treballadors i el conjunt de la població?

Si la definim en un marc de crisi de tot tipus, com és el nostre cas, sí que afavoreix el corporativisme. Tanmateix, en una situació normal és un factor d'enllaç entre els treballadors i el conjunt de la classe.

5. ¿Creus que la història del moviment obrer català (anarcosindicalisme, guerra, sindicats verticals) pesa sobre el present, o som en una situació totalment nova?

Tot i que és clar que som en una situació nova, no és menys cert que pesa sobre nosaltres un llast que, en bona part i d'alguna manera, sempre té alguna cosa a veure amb un passat del qual es desprenen grans dificultats de tota mena.

6. La referència al marc estatal espanyol ¿reforça o dilueix les reivindicacions dels treballadors de Catalunya?

La lluita reivindicativa que fa referència al marc de l'Estat espanyol tendeix a reforçar les reivindicacions dels treballadors catalans, altrament no s'entendria l'organització en el marc més ampli del terme.

7. La publicitat d'escàndols econòmico-financers en el món de les altes esferes (tant a l'empresa privada com al sector públic), ¿contribueix a afeblir el sentit del deure dels treballadors (absentisme, productivitat)?

Considero que provoca entre els treballadors un cert desinterès i desgana, que mena a una determinada baixa de productivitat; en cap cas, però, absentisme.

8. ¿Quins són, als països d'Europa, els principals factors que han d'intervenir per tal de millorar les condicions de vida dels treballadors?

La seguretat als llocs de treball, el poder adquisitiu dels salaris, la higiene en el treball i una tecnologia equilibrada que millori la vida laboral a tots els nivells.

Josep Vicenç Muñoz Gómez

Treballador de Transports de Barcelona SPM

1. Davant l'enduriment de la situació econòmica (retroces del salari real, augment de l'atur), ¿quin és el valor prioritari per al sindicalisme de classe: el poder adquisitiu o el lloc de treball?

Dins la problemàtica que aquí es planteja, penso que val més la conservació dels llocs de treball existents, encara que el poder adquisitiu no augmenti igual que l'Índex de Preus al Consum. Això sí, sempre que els sacrificis entorn del salari vagin a parar als treballadors en situació d'atur i s'arbitrin mesures de control de la situació econòmica d'aquests treballadors (economia submergida).

2. ¿En quin sentit han variat, del 1977 ençà, cadascuna de les condicions generals de vida dels treballadors (llibertats, escolarització, urbanisme, cultura)?

Les llibertats han millorat força. L'escolarització, gràcies a la política de les forces productives, és òptima. L'urbanisme no ha canviat com jo ho hauria volgut des del prisma socialista, però a partir de les mesures que prenguin els companys regidors dels ajuntaments des dels seus llocs de responsabilitat, espero que es notin canvis en un termini breu.

3. El creixement continuat de l'economia submergida ¿és una soga al coll dels treballadors (actius, parats)?

Per mi, aquest és un problema que afecta igualment els treballadors actius, els aturats, les empreses i tot el col·lectiu del món del treball. Aquesta economia hauria de ser controlada i posada al dia, tot arbitrànt mesures que en normalitzin la situació.

4. La distinció entre classe obrera tradicional i nous salariat (tècnics, ensenyants, sanitaris, treballadors dels serveis socials i de l'administració) ¿pot afavorir el corporativisme, o és un factor d'enllaç entre els treballadors i el conjunt de la població?

Crec que és un error tractar de dividir els treballadors en classe obrera, tècnics, sanitaris, etcètera, ja que de classe obrera només n'hi ha una, amb totes les seves especialitats, si és un factor d'enllaç entre la classe treballadora i la resta de la població.

5. Creus que la història del moviment obrer català (anarcosindicalisme, guerra, sindicats verticals) pesa sobre el present, o som en una situació totalment nova?

Continua pesant sobre nosaltres la llosa que vam tenir a sobre durant quaranta anys i que ens imposa, per mitjà dels sindicats verticals, el model de sindicalisme que interessava els governants d'aleshores. Això fa que hi hagi una manca de consciència entre els treballadors envers les organitzacions polítiques i sindicals, una manca de coneixement del seu funcionament i organització. Faria falta una campanya per explicar què són i com funcionen aquestes organitzacions, que garanteixen la democràcia i la convivència ciutadana.

6. La referència al marc estatal espanyol ¿reforça o dilueix les reivindicacions dels treballadors de Catalunya?

No és pas la referència la que les reforça o dilueix, sinó que a Catalunya, com a comunitat diferenciada de les de la resta de l'Estat, i per la seva comple-

xitat industrial i humana, em sembla que les reivindicacions dels treballadors de vegades es veuen com si pretenguessin voler ser més que els treballadors de la resta, sense que això sigui correcte, ja que les reivindicacions dels treballadors són gairebé sempre per millorar les condicions de treball i de vida, salut, cultura, etcètera.

7. La publicitat d'escàndols econòmico-financers en el món de les altes esferes (tant a l'empresa privada com al sector públic), ¿contribueix a afeblir el sentit del deure dels treballadors (absentisme, productivitat)?

Senzillament, crec que tot al contrari: es veu la necessitat de contribuir a fer que aquests escàndols no succeeixin, ja que van en perjudici del nivell de treball i solvència de les empreses en què això s'esdevé i influeixen en els crèdits bancaris, avals de l'Estat, etcètera.

8. ¿Quins són, als països d'Europa, els principals factors que han d'intervenir per tal de millorar les condicions de vida dels treballadors?

Horari laboral, ocupació del temps lliure, relacions laborals; en fi, les millores socials pertinents per fer que el treballador trobi, ultra el salari per subsistir, una activitat extralaboral en què s'integri de forma activa. Milloraria tota la problemàtica que existeix en alguns sectors laborals.

Josep Armenteras i Soteras

La Pobla de Claramunt (Anoia)

1. Davant l'enduriment de la situació econòmica (retroces del salari real, augment de l'atur), quin és el valor prioritari per al sindicalisme de classe: el poder adquisitiu o el lloc de treball?

Aquí, i avui, en la pràctica, cal gairebé sempre donar prioritat a la conservació del lloc de treball. Ara bé, de fet, la tasca dels sindicats hauria d'ésser, i és, la de defensar els interessos dels treballadors, entenent que el dret al treball ha d'ésser un dret, no ja reconegut, sinó protegit constitucionalment. En aquest sentit, penso que la reivindicació d'augments salarials, no únicament mai no inferiors a l'IPC, sinó de l'escala mòbil, tal i com existeix, i sobretot tal com l'hem coneguda a Itàlia, no sols ha de passar a formar part de les nostres propostes, sinó que, lluny de considerar-se com un sostre reivindicatiu, ha d'esdevenir, ben al contrari, més que no pas cap tipus de «revisió salarial» a l'ús,

un objectiu irrenunciable i ben just, sí negociable a la baixa, atès que cal tenir en compte que, en definitiva, és la fórmula més correcta i aproximada perquè els sous reals no caiguin pel dessota de l'IPC. Tota una altra cosa és, però, que aquest plantejament sigui ara factible. Del que sí que n'estic convençut, no obstant això, és que estratègicament és del tot punt inqüestionable.

En una societat socialista, o en vies d'avenç cap al socialisme, i àdhuc, a molt estirar, en una «democràcia avençada», determinades concessions i sacrificis podrien estudiar-se i considerar-se en funció dels interessos generals; en una societat capitalista, en una societat dividida en classes, això no és en cap cas —i menys en l'actual situació humana— objectivament o èticament possible. Tota una altra qüestió és, tanmateix, que en ocasions —i a contracor— calgui entrar o s'entri de fet a negociar amb uns criteris semblants.

El que la solidaritat ben entesa sigui avui més necessària que mai no vol dir pas que capitalisme, contra la seva pròpia naturalesa —i l'empresariat en concret— abrigui la menor intenció de practicar-la.

Sóc conscient que no sóc «realista»; molt em temo, però, que un excés de «realisme» no ens porti, irremeiablement i gairebé per sistema, cap a una permanent —i potser no sempre prou justificada— capitulació. Cal no oblidar, per altra banda, que sovint «la pitjor derrota és aquella que s'esdevé com a resultat de negar-nos a presentar batalla».

2. En quin sentit han variat, del 1977 ençà, cadascuna de les condicions generals de vida dels treballadors (llibertats, escolarització, urbanisme, cultura)?

En coincidir la recuperació d'un marc polític democràtic amb l'agreujament de la crisi econòmica a nivell internacional i amb el pràctic reconeixement en el nostre país que el model de creixement engegat a partir de Bretton Woods havia deixat d'ésser viable —o, simplement, havia estat abandonat pels sectors més dinàmics del capitalisme a la recerca, tant d'una nova divisió internacional del treball com de formes menys subtils i més salvatges d'explotació— ha influït decisivament perquè els modestos avenços realitzats en aquest camp no hagin estat —llevat de poques ocasions— constatatats com a progressos per la immensa majoria dels assalariats, més preocupats pels estralls de la crisi i l'increment de les xifres d'atur que no pas per les possibles millores relatives aconseguides en àrees que, malgrat la seva importància, han passat a considerar-se com a secundàries i que, cal dir-ho, tothora han estat reformades o modernitzades dins les pautes racionalitzadores inherents a la lògica del siste-

ma, i sense que des de cap angle o vessant es produís el més mínim assaig de ruptura.

Vull dir que continuem patint una escola capitalista i transmissora dels «valors» competitius i utilitaris capitalistes, i això tant pel que fa a l'ensenyament públic com al privat; que el problema de l'accés a l'habitatge ha empitjorat escandalosament més que no pas corregit durant aquests darrers anys de crisi econòmica; que l'urbanisme continua essent producció, apropiació i consum d'espai al servei d'uns determinats interessos i en funció de la reproducció ampliada de la societat burgesa i de la lògica de la valoració del capital, etcètera. I vull dir, per acabar, que l'anomenada «llibertat d'expressió», ultra xocar amb la resistència de capes privilegiades a deixar que s'exerceixi amb totes les seves conseqüències —resistència que compta amb la complicitat implícita d'amplis sectors de l'actual administració de justícia—, continua essent, en gran mesura, si no una «assignatura pendent», sí una reivindicació per la qual continuar lluitant (i el cas Vinader palesa ben bé que és així) i un dret encara no conquerit, l'abast i les dimensions concretes del qual cal eixamplar constantment.

3. El creixement continu de l'economia submergida, ¿és una soga al coll dels treballadors (actius, parats)?

En aquest aspecte cal estar completament d'acord amb les observacions que fa el company Cipriano, els arguments del qual, lluny d'ésser exagerats, adquireixen encara tonalitats més escandaloses i negatives en aquelles zones on el treball a domicili és pràctica habitual i en creixent procés d'expansió. Possiblement, perquè coneixem abusos i perquè contemplem dia a dia com de faisó simultània se subvencionen —amb diners públics i a fons perdut— empreses privades que automàticament incompleixen les seves obligacions fiscals i que sovint refusen (i no pas sempre per manca de liquidesa) cotitzar a la Seguretat Social, eludint, en definitiva, «suportar la càrrega» de qualsevol mena de gravamen o impost, hem afirmat nosaltres en el primer d'aquests apartats que, donades les actuals condicions i ateses aquestes circumstàncies, no tenia gaire sentit, a nivell de negociació col·lectiva almenys (altra cosa podria ésser dins el marc singular i concret d'empreses amb dificultats), renunciar voluntàriament a mantenir el poder, malgrat que en contrapartida se'ns garantissin (?) majors atencions i serveis o se'ns prometés tenir cura d'oferir més oportunitats als qui no han treballat mai o subsidis més dignes a la població desocupada. I sostenim això, entre altres raons, perquè creiem que, mitjançant aquesta —per altre costat necessària— solidaritat entre els més colpejats per la crisi, allò que en realitat fem és finançar directament i amb diners propis una sèrie de serveis pertanyents a

l'esfera d'allò que sempre s'havia anomenat salari diferit, pels quals els treballadors no hem deixat mai de pagar i que, per tant, si avui han entrat en crisi o són palesament deficitaris o d'impossible (?) manteniment, no és precisament conseqüència que les nostres cotitzacions hagin minvat, sinó del fet —unit a l'acceleració de l'atur— que els empresaris s'han negat fraudulentament a continuar abonant les seves aportacions.

Si al que acabem de dir afegim que aquest comportament és tant resultat de problemes reals de determinades empreses com, i en no menor mesura, conseqüència d'una calculada estratègia, propiciada per les multinacionals mateixes, per a disciplinar, sotmetre i abaratir la força de treball i, en darrera instància, la força dels treballadors organitzats —que, dit sia de passada, no és altra, valgui la redundància, que la força dels partits de classe i les organitzacions de treballadors—, haurem de preguntar-nos potser: amb qui som solidaris en assumir determinats compromisos?, amb la nostra pròpia classe, fragmentada, afeblida i dispersa per l'atur, la mobilitat del treball i les seqüeles d'una nova estratègia d'acumulació, o bé amb els interessos dels qui controlen i impulsen aquest procés de desagregació, institucionalització de la inseguretat laboral i permanent remodelació del conjunt del teixit social?, o, el que és el mateix, amb els interessos a curt i a llarg termini de la gran banca, els beneficis de la qual no han deixat mai d'augmentar, i amb els de les principals companyies del rànking internacional, que, darrerament, veuen com les seves plusvàlues, rendiments i taxes de guany no sols es recuperen, sinó que a més a més reflecteixen un índex a l'alça constant.

Des d'una perspectiva estrictament sindical, però, el més greu d'aquesta complexa problemàtica és no disposar encara dels instruments teòrics ni de la pràctica adequada per oposar-nos a aquest procés de dispersió de la força de treball i de permanent retallada de conquestes i drets adquirits, problemàtica i processos, aquests, que manta vegades necessiten solucions (?) polítiques que el sindicat com a tal difícilment pot defensar de faiso directa i que únicament a través de la seva presència en les institucions podria intentar resoldre mitjanament o, si més no, atenuar-ne els defectes més negatius; participació i fiscalització, aquestes, tant més ne-

cessàries i urgents si es té present que és també —per no dir principalment— a través de la via legislativa (Estatut dels Treballadors, Llei Bàsica d'Ocupació, Llei Orgànica de Llibertat Sindical, etcètera), o recorrent a la simple promulgació de decrets llei, com es condueix aquesta doble ofensiva que, desfermada des de les fàbriques —racionalització (?) dels processos productius, mobilitat funcional, sobreacumulació de tasques, etcètera— i refermada i abonada des de les esferes mateixes del govern —reconversió salvatge, legalització de múltiples modalitats de contractació eventual, abaratiment dels acomiadaments, reducció de les prestacions per incapacitat laboral transitòria, etcètera—, adquireix fraudulentament, malgrat que de faiso tolerada, mitjançant la proliferació de l'economia submergida en la seva vessant de treball a domicili, la seva expressió més descarnada, que porta a patir-ne directament les seqüeles més abusives i vergonyants a l'interior mateix de les llars.

CCOO, principalment com a sindicat de nou tipus i de caràcter sòcio-polític, ha d'assumir el repte que suposa aquesta situació qualitativament nova cercant respostes que, per damunt de l'actual fragmentació del món del treball, facilitin la reunificació de la classe obrera i la consolidació d'un bloc, alhora heterogeni i solidari, d'aasalariats i d'amplis sectors d'explotats aliens als circuits tradicionals de producció i sovint condemnats a la marginalitat permanent, que, fugint d'impossibles «solucions» corporativistes, sàpiga elaborar una estratègia global que, fermament adaptada al terreny però igualment decidida a no acceptar com a irreversible el necessari replegament, ens permeti avançar plegats, en primer lloc cap a la defensa dels nostres interessos més immediats, i en segon terme, recuperant posicions perdudes, cap a unes altres relacions de producció i, conseqüentment, cap a un model de societat alternatiu.

I no cal pas dir quin ha d'ésser el lloc i la tasca que correspon al partit dels comunistes com a avantguarda del moviment obrer en aquesta difícil sortida, així com en la formulació i simultània posta en pràctica d'aquesta estratègia real, que no pas verbal, de veritable canvi.

(continuarà...)

SENSE EMBUTS

Rellevament i renovació

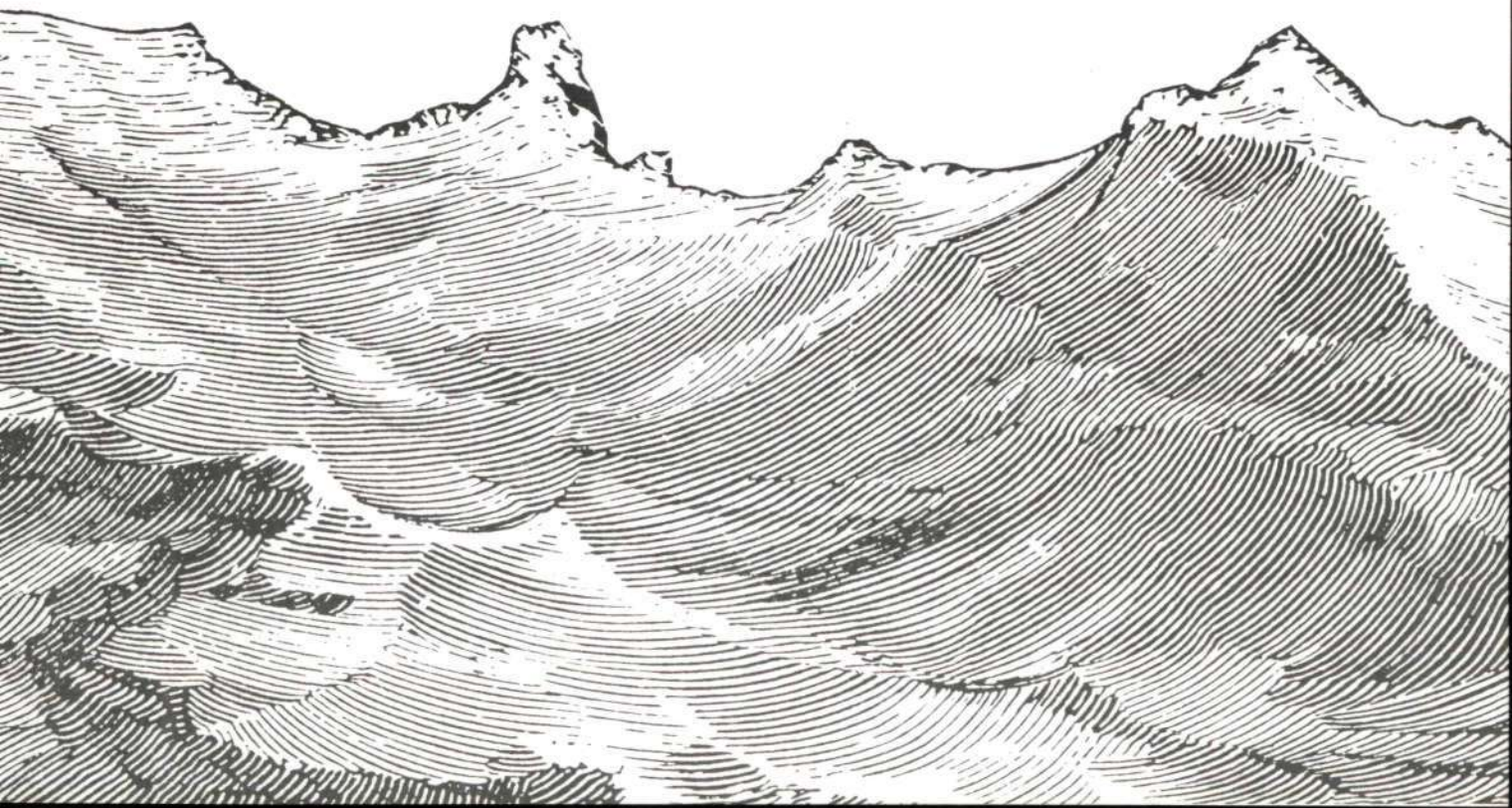
Teresa Pàmies

Cada cop és més evident la necessitat d'un rellevament en la direcció dels partits comunistes. Parlar de renovació al marge d'aquesta qüestió és fugir d'estudi. Homes i dones de dues generacions —septuagenaris i sexagenaris— aporten més experiència que iniciativa, experiència assolida en un llarg combat en el curs del qual no hi hagué temps ni ocasió per aprofundir en la teoria marxista. Tanmateix, ells i elles foren un dia el rellevament. Tenien vint anys i s'hi lliuraren a fons renovant i dinamitzant moltes coses que, altrament, s'harien encallat. Als trenta anys, molts d'ells assumiren responsabilitats màximes amb més voluntat revolucionària que clarividència política, però jugaren el seu paper en el moment crucial. Respectuosament, avui se'ls anomena «històrics», però tenen poc pes en l'elaboració de la política que les noves situacions reclamen imperiosament. I els més joves —la gran majoria en els òrgans de direcció— no semblen gaire decidits a llançar-se a la feina. Son més brillants i agosarats fora del partit que dintre. Per edat podrien constituir el rellevament, però no ho són, tal vegada no volen ésser-ho, i això vol dir que joventut no sempre és sinònim de renovació.

Aquesta és una de les contradiccions del nostre jove PSUC (encara no ha fet cinquanta anys) i la contradicció només es pot resoldre amb transforma-

cions polítiques partint del que ja tenim i hem creat. Els «històrics» no en poden ésser exclosos i rellevar-los no vol dir marginar-los, però el caràcter de la renovació que s'imposa exigeix un rellevament autèntic i no retòric. Entre els joves —que són esclatant majoria— hi ha una resistència no sempre explícita a assumir responsabilitats de direcció política. La militància és avorrida. Els documents del partit llarguissims, freqüents i reiteratius; el lèxic embullat i retòric; les reunions no gens atractives. Només semblen reviscolar preparant campanyes electorals i fins i tot així són políticament pobres. Tots en som conscients, vells i joves, i a tots ens preocupa. Tanmateix, els «vells» tenim si més no l'atenuant d'haver militat a fons en les verdes i les madures i d'haver constituït el rellevament en el seu dia. El problema, avui, és la indecisió d'aquells que, per edat, haurien d'impulsar la renovació necessària. Si tenen un projecte que l'exposin, sense contemplacions ni personalismes. Els «històrics», sortosament, no s'arrapen al càrrec i ningú no els pot negar el mèrit d'haver promogut noves fornades de militants. Si la necessària renovació no es produeix no en tindrien ells la culpa. Un veritable rellevament de direcció a tots els nivells depèn, no sols de l'edat, sinó de la voluntat d'aquells i d'aquelles que el constitueixen o haurien de constituir-lo.

HORITZONS DEL MÓN

La ciutat que pots tenir

Federació de Torí del PCI

Tesi 1

Torí viu la seva primera veritable crisi des de la postguerra fins ara: una ciutat, símbol de la industrialització i l'expansió del país, es troba avui que ha de passar comptes amb el risc d'una lenta, però constant, davallada, i alhora amb la radicalitat de la transformació.

L'actual «crisi-transformació» de Torí està caracteritzada per la profunditat dels processos (es troben en joc les arrels, la natura, l'essència de Torí com a ciutat industrial i moderna), de la rapidesa del canvi (perquè la davallada i la transformació, la vitalitat i l'endarreriment es manifesten a passos accelerats), de la incertesa en les perspectives de futur (perquè totes les classes i tots els nivells són travessats per una crisi d'identitat).

El caràcter monocultural i fortament integrat de l'estructura econòmica torinesa s'ha ressentit molt dels efectes negatius de la crisi. No es troba en discussió només aquest o aquell aspecte de la vida de Torí: l'economia, la societat i la política demanen de tornar a ser pensades i fundades.

Tesi 2

Tota l'articulació de la societat és traspasada per la dualitat crisi/transformació: cap classe ni cap nivell no roman igual a ell mateix. Canvia fins i tot la classe treballadora, la noció de la qual s'estén per encloure una àrea més àmplia de treballadors dependents.

Sorgeixen formacions socials noves, la col·locació productiva i social de les quals produeix uns interessos i uns projectes que van en la direcció

d'un desenvolupament progressiu. Per altra banda sorgeixen antagonismes nous i subjectivitats noves (la defensa del medi ambient, la igualtat entre els sexes, la lluita contra la marginació, etcètera).

I tot això, mentre fa sorgir conflictes nous, no cancel·la pas l'antagonisme de classe: però sí que en sotmet els èxits —més que no pas com s'esdevingué en el passat— a la capacitat que la classe treballadora té per dotar-se d'un projecte de transformació que busqui el desenvolupament de les forces productives i la millora de la qualitat de l'organització social.

Tesi 3

El moviment obrer, els seus partits, els seus sindicats, han de mesurar-se, cara a cara, amb la profunditat dels canvis que s'esdevenen.

El relançament del desenvolupament no es pot delegar a les classes dominants; al moviment obrer no l'espera només el deure de contractar les condicions del canvi, la socialització dels beneficis. Si fos així, amb aquests fets, es condemnaria la classe treballadora, deixant a banda els enunciats, a una marginalitat objectiva i a una autoexclusió, en primer lloc cultural, del paper de classe dirigent. Amb la «cultura de la defensa» ja no n'hi ha prou: en canvi cal una «cultura de la transformació» que es proposi guiar, orientar i gestionar el canvi.

Engagar el relançament d'una fase nova de desenvolupament o de progrés no és tan sols qüestió de programes: el futur de Torí —com el de tot el país— dependrà de qui guiarà la transformació i la modernització.

Torna a ser central la qüestió de l'hegemonia, entesa com un sistema de valors, d'idees, de relacions expressades per una classe dirigent que aspira a guiar la transformació.

Tesi 4

Torí —que torna a ésser ciutat de frontera d'una societat que evoluciona d'una forma tumultuosa— pot ser en aquesta fase el laboratori per fer experiments d'un «pacte pel desenvolupament i pel progrés»: l'aliança entre les forces del treball i de la cultura i la convergència entre forces que —encara que romanen com antagonistes en el terreny sindical i diferents en el terreny de classe, i encara que poden entrar en conflicte sobre qüestions específiques— ara estan interessades en una perspectiva de desenvolupament i progrés.

Tesi 5

Sense una política de pau, s'esvaeixen fins i tot les grans potencialitats de desenvolupament econòmic, social i humà que els països desenvolupats —i en primer lloc les àrees amb una intensitat alta de producció manufacturada, com és ara Torí i el Piemont— poden posar a disposició del sud del món.

La pau és el pressupòsit essencial per tal que la mateixa noció de futur sigui proposable: si no es bloqueja i s'inverteix l'actual cursa de rearmament, sobre el món plana el perill de destrucció de la civilització. Totes les polítiques nacionals de desenvolupament i de progrés només són possibles en un context internacional fundat en la distensió, la cooperació, el desarmament. Europa és, històricament i geogràficament, la cruïlla d'aquest sistema de relacions entre est i oest, entre nord i sud del món, i ha de jugar un paper decisiu per aconseguir la pau i el desenvolupament de la humanitat.

El caràcter multinacional de l'economia piemontesa, l'alta concentració de capacitats tècnico-científiques, la disponibilitat de recursos financers demostren que Torí i el Piemont poden dur

Un partit polític ha d'interessar la gent, els seus militants, per la novetat i l'atractiu de les seves propostes, per les solucions que proposa als problemes d'avui i, també, als de demà. La federació del Piemont del PCI va aconseguir plenament aquests objectius amb la «*Convenzione per il futuro di Torino*», que es va organitzar entre el 29 de març i l'1 d'abril. Aquesta conferència, seguida atentament per milers de persones als dos locals de major cabuda de la ciutat (el Teatro Colosseo i el Teatro Nuovo, de Torí) servirà per presentar les noves propostes del PCI sobre la innovació, la modernització i el desenvolupament de la ciutat i el seu entorn.

Ara bé, el marc de la discussió d'aquestes propostes depassava l'estricta perimetre dels comunistes (tot i és ser aquest molt gran). Així, s'hi pogueren sentir des de les veus de Pininfarina (el Ferrer Salat de Torí) o del president de la patronal de la construcció, fins a representants de tots els partits de l'arc parlamentari i democràtic, passant pels representants de tot el moviment sindical, de forces extraparlamentàries, de facultats i escoles universitàries, etcètera.

Indici i explicació, alhora, de la força que té; en les seves pròpies paraules: «el partit que lluita, el partit que pensa».

a terme un paper significatiu en l'endegament d'oportunitats noves i més àmplies d'intercanvi i de produccions cap a mercats nous.

Tesi 6

Torí fa ressaltar un fet qualitatiu: no és pas veritat que el lligam crisi/transformació es manifesti de la mateixa forma a tot arreu; ben al contrari, concentra les seves manifestacions més agudes a les grans àrees metropolitanes.

Al nord, i també al sud, la modernització d'Itàlia dependrà sobretot del futur de les grans àrees metropolitanes.

Per tant, hi ha una «emergència ciutat»: té prioritat tornar a fonamentar-ne el desenvolupament.

Crisis i reestructuracions obren la possibilitat —potser única i que no es tornarà a repetir— de tornar a organitzar radicalment l'estructura urbana de Torí, el seu aparell econòmic i productiu, la seva organització social.

Tesi 7

La teoria del «reequilibri» i les estratègies polítiques i sindicals que hi fan referència semblen profundament inadequades per governar una fase de relançament del desenvolupament del nostre país. Els conceptes mateixos de «nord» i «sud», si no s'articulen de forma oportuna, corren el risc avui de no ser adequats per a l'acció política.

L'eixamplament de la base productiva del país no pot dependre ni del simple traspass dels recursos de les àrees fortes cap a les febles ni, al cantó oposat, de la pura reinversió a les àrees fortes.

Un desenvolupament equilibrat del Piemont es duu a terme si s'inverteix la tendència a la davallada de Torí. El procés de reorganització estructural i infraestructural de l'àrea metropolitana de Torí i les consegüents reinversions que calgui fer s'han d'adreçar prioritàriament a engrandir les potencialitats de producció i difusió de les innovacions que ja hi ha a l'àrea torinesa. Aquesta és la condició necessària per tal que Torí i la seva àrea metropolitana esdevinguin un factor de desenvolupament de tot el país.

Tesi 8

La direcció d'un procés de transformació accelerada fa necessària la programació. L'expansió agitada de la FIAT en primer lloc i la seva crisi després han demostrat —precisament a Torí— quins són els costos socials que comporta una òptica empresarial del desenvolupament.

Tornar a llançar l'acumulació, tornar a pensar el desenvolupament de la ciutat, innovar els continguts i les formes del govern local: tot això no minva l'exigència de la programació, ans al contrari, l'augmenta.

Però una concepció pluralista de la societat ha de reconèixer l'existència de les classes, dels seus conflictes i

de l'antagonisme entre elles, sobretot quan aquests antagonismes, com s'esdevé actualment, no es produeixen pas només a nivell social. Per això el govern de l'economia en una societat pluralista no pot actuar per mitjà d'una concepció de la programació que sigui un «*disseny global que ho enclogui tot*», sinó com un relançament de la capacitat de coneixement i d'anàlisi de la realitat i amb la definició democràtica dels objectius generals d'intervenció que plantegin uns punts de referència per a totes les forces que treballen a la societat.

Programar no vol pas dir imposar vincles d'una forma dirigista. Els ens locals i les institucions públiques, d'altra banda, han de: a) preparar la instrumentació operativa que calgui per augmentar la disponibilitat de recursos per a la col·lectivitat i per orientar-ne la distribució; b) garantir el control i la verificació a temps reals del procésos que la intervenció pública engegui; c) fer del «temps» un factor econòmic per mitjà de l'adequació sistemàtica dels objectius i dels instruments a les variacions que sofreixen, amb el temps, les condicions financeres, econòmiques i socials.

Tesi 9

Aquells que han governat el país i les classes dominants tenen la greu responsabilitat d'haver retardat durant anys els processos de modernització i reorganització essencials, i han perjudicat així el gran patrimoni d'intel·ligències i de recursos tècnic-científics del país i han afavorit en realitat

la marginació i la subalternitat d'Itàlia en la divisió internacional del treball.

S'inverteix la tendència actual a la reducció de la base productiva només si es mesura amb el repte tecnològic, apuntant amb força cap a un gran procés d'innovació en tots els aspectes de la vida del país. El moviment obrer —justament arran dels punts tècnico-científics més avançats com és ara Torí— ha d'assumir el guiatge d'una fase nova de desenvolupament apuntant amb força cap a una producció i una difusió d'innovacions més àmplies: és en aquest terreny que s'ha d'exercir l'hegemonia cultural de la classe treballadora. Torí i el Piemont ja gaudeixen ara d'un patrimoni tècnico-científic fort i elevat que cal mantenir, desenvolupar, afavorir.

Tesi 10

Cal concentrar la quantitat més alta de recursos financers, tècnico-científics i humans en la producció i en la difusió de les innovacions en tota la societat: tant als sectors tradicionals, per augmentar-ne la competitivitat, com als sectors nous que tenen un contingut tecnològic més elevat (energia, ambient, telecomunicacions, informàtica, transports). Innovacions a la producció, als serveis, a l'organització social.

Producció i difusió, i no la senzilla «adaptació a la innovació», són actualment les discriminants polítiques reals entre aquell que s'enquadra en una dimensió de progrés i aquell que accepta el que hi ha. La producció i la difusió de les innovacions —i no pas la seva senzilla aplicació— poden en realitat permetre, d'una banda, que s'accedeixi a mercats nous i s'estableixin relacions d'intercanvi més àmplies amb països i pobles en vies de desenvolupament i, per l'altra, retenir i fins i tot compensar, en sectors nous, les pèrdues de llocs de treball derivades dels processos de reestructuracions dels sectors tradicionals.

La innovació també és l'única forma per superar una estructura industrial monocultural que ara es troba en crisi i per convertir el sector terciari en

l'expressió d'un procés per tornar a qualificar l'estructura productiva.

Tesi 11

La complexitat i l'amplada del procés innovador requereixen una gran quantitat de recursos financers destinats a l'activitat d'inventar, experimentar, de dur a terme recerca, pública i privada.

Fins i tot per això cal una política de rendes que redueixi la inflació i transfereixi recursos al desenvolupament: però aquests objectius no es poden perseguir tallant els salaris o bloquejant l'escala mòbil, però sí amb polítiques fiscals diverses, amb relacions orgàniques entre empreses i sistema públic d'investigació, amb la integració —en primer lloc a nivell europeu— de la tria estratègica del desenvolupament.

La política actual del govern no es belluga pas en aquesta direcció sinó que simplement apunta cap a mantenir una relació de compatibilitat entre la taxa d'inflació i l'actual nivell de desenvolupament en perjudici de la dinàmica salarial.

És una maniobra econòmica de curta volada que vol creure que redueix la inflació i el dèficit públic sense intervenir en les causes estructurals de la crisi.

Tesi 12

La innovació no és neutral: finalitats, objectius i formes organitzatives poden assumir característiques diverses, fins i tot contradictòries. La tendència —real a moltes empreses, a partir de la FIAT— a considerar com a objectius de la innovació només la substitució del treball humà o la intensificació de les prestacions laborals és reductiva i miop.

La introducció d'innovacions ha de perseguir més finalitats; certament obtenir el màxim de flexibilitat i productivitat de tots els factors de l'empresa, però també alliberar el treball dels aspectes més alienants i nocius, augmentar la qualitat de cultura i de cièn-

cia incorporada al treball humà, determinar els efectes més amplis que pot provocar la innovació a tota la societat i millorar, per tant, la qualitat de l'organització social i de la vida quotidiana.

Tampoc la innovació ni els seus efectes no són neutrals: cal determinar formes de control democràtic i de gestió social per tal que la innovació sigui adreçada als objectius del progrés.

Tesi 13

Tot el plantejament reivindicatiu i contractual fundat en la rigidesa de la força de treball és inadequat per fer front d'una forma eficaç a la gestió unilateral i antisindical que s'ha fet de la restructuració de moltes empreses.

A més a més, la innovació no es pot limitar només a contractar l'ús de la força de treball; cal que el moviment obrer i sindical lluiti per aconseguir uns «acords per a la introducció de les innovacions», amb els quals preveure, sol·licitar i gestionar la modernització tecnològica de l'empresa. Això requereix un nou model de relacions industrials i de formes de representació que facin trontollar totes les articulacions del món del treball.

Tesi 14

La característica de la nova fase de la revolució tecnològica és la reducció dràstica de la quantitat de treball que cal, socialment, per produir béns.

Amb la difusió de les innovacions, a més, canvien profundament els continguts del treball a les oficines i als despatxos.

D'altra banda, una lluita per frenar o retardar la innovació seria suïcida: mancar la innovació tindria uns efectes encara més desastrosos.

Per tant, no es tracta pas de contraposar el dret al treball a la difusió de les innovacions, sinó d'establir unes relacions noves i unes compatibilitats noves.

La redistribució del treball és l'eix estratègic d'un projecte que malda per conjuminar desenvolupament, innovació i treball.

Tesi 15

Juntament amb l'estructura de l'ocupació canvia també l'actitud subjectiva de cara al treball. La redistribució del treball, l'experimentació de formes flexibles i articulades de treball i del temps de treball poden endegar la redefinició de la relació entre individu i treball.

Redistribuir la feina vol dir limitar l'augment de la desocupació, estimular les exigències de flexibilitat de les empreses, correspondre a una concepció individualitzada del treball.

La redistribució del treball exigeix que s'assumeixi la mobilitat territorial i professional com una característica permanent del treball i com un criteri guia per a la reorganització dels instruments que calen per a una gestió activa del mercat de treball.

Tesi 16

El desenvolupament tècnico-científic no té la capacitat en aquesta fase per garantir a tots un lloc de treball de quaranta hores setmanals ni, encara menys, el mateix lloc de treball. Ni en aquelles àrees —com és ara la de Torí— en les quals fins fa pocs anys l'ocupació era gairebé total. Fins i tot, durant un període que no serà breu, romandran algunes àrees febles en força de treball, perquè hauran estat convertides en excedents per processos innovadors i no serà possible tornar-les a col·locar en funcions directament productives.

Però l'endarreriment tècnico-científic no ha de significar endarreriment individual i social, ni acceptació passiva de la marginació. La relació treball-salari-benefici no és pas automàtica, i tampoc la valoració del treball no s'expressa només per mitjà de l'activitat directament productiva. Les activitats que són útils socialment han de convertir-se en l'ocasió, no tan sols

per bastir ghettos i gestionar la marginalitat, ans per recuperar per a un treball útil i gratificant les persones que ja paguen ara els preus més durs de la crisi i per garantir, si més no, el manteniment de les rendes de les capes més febles de la força de treball.

Tesi 17

La producció i difusió d'innovacions i la redistribució del treball requereixen una producció de cultura i de saber difosa i forta. El sistema escolar ja no és el lloc autosuficient per a la formació. I tampoc no se'ns forma ja per sempre a l'edat escolar. La formació no pot pas ésser unívoca i rígida; s'han de preveure una sèrie de relacions constants entre instrucció a l'edat de formar-se i reciclatge permanent dels coneixements. Per altra banda, l'experiència empírica tota sola, fundada en l'experiència de treball o de la vida quotidiana, no permet una acumulació suficient de saber.

La producció de cultura i de competències és la prioritat que ha d'inspirar la reorganització del sistema escolar, el desenvolupament de moments formatius nombrosos i nous i l'acció de les institucions culturals.

Tesi 18

Deixant a banda qualsevol esquema monocultural, cal també assenyalar els valors i les tendències que poden actuar en el desenvolupament de la realitat torinesa i a favor d'aquest.

Són valors essencials i prioritaris el dinamisme, l'obertura cap a les relacions internacionals i d'intercanvi, la invenció i la projecció de les activitats culturals noves dins la metròpoli.

La cultura neix també de la competició i de la selecció de recursos i de capacitats i és una arma eficaç per oferir esperances creïbles de futur. Per tant no té sentit el fet de contraposar el govern públic i institucional de la producció cultural al mercat: és de la interacció entre tots dos que prové l'expansió màxima de la cultura dins la societat.

Tesi 19

El lligam crisi/transformació ha causat i continua causant uns grans canvis en l'estructura, en la composició social, en les necessitats de la població de l'àrea metropolitana torinesa: es tornen a fer sentir molt agudament, en amples capes de la població, exigències primàries (treball, casa, salut), mentre altres ciutadans continuen reclamant la satisfacció d'unes necessitats més pròpiament individuals. I tots volen obtenir prestacions qualitativament millors i superiors. A les ciutats grans s'accentuen i es difonen marginacions velles i noves. Joves, dones, ancians, gent sense feina: creixen les dimensions de la «marginalitat» i els subjectes que en poden ésser colpits més directament; augmenta el risc de fragmentació corporativa de la societat; el conflicte distributiu es fa més agut a les àrees metropolitanes grans.

Cal refer la noció de solidaritat: no es tracta pas de «corregir» les distorsions més evidents del desenvolupament, sinó de convertir les polítiques socials en un «fet constitutiu» d'una nova fase de desenvolupament i de progrés social.

I tampoc no es tracta de menar les necessitats i les exigències cap a una uniformitat ben plana: les diversitats han de ser reconegudes, les marginacions superades.

Tesi 20

Una idea nova de solidaritat obliga a tornar a pensar sobre les modalitats concretes de distribució dels serveis.

Organitzar les estructures que distribueixen els serveis no pot consistir en el fet de tornar a proposar mecànicament el model industrial; cal introduir-hi criteris de valoració de la productivitat i de la professionalitat de les prestacions individuals i alhora formes de mesurar globalment l'eficàcia del servei. L'interès de l'usuari i del ciutadà és el criteri guia que ha d'inspirar l'organització dels serveis.

La finalitat social d'aquests mateixos serveis no vol dir necessàriament que s'hagin de gestionar públicament. La solidaritat no és neutralitat, sinó en primer lloc tutela dels més febles, superació de la marginació, equiparació distributiva. No és que tots tinguin dret a tot, però —també a causa de la manca global de recursos— cada u ha de gaudir dels serveis i contribuir a la seva organització de forma realment proporcional a la renda pròpia, sobre tot si s'utilitza de forma adequada l'exacció fiscal.

Tesi 21

Cal obrir —a Torí i a l'àrea metropolitana de Torí— una fase nova en l'experiència de les administracions de l'esquerra.

No es posen pas en discussió els resultats i les experiències dels nou anys de govern de les juntes d'esquerra: les innovacions introduïdes en tots els camps, les realitzacions i els projectes engegats representen un patrimoni indiscutible que ha marcat un canvi radical respecte als anys d'administració de la Democràcia Cristiana.

Avui, però, han canviat radicalment totes les condicions sobre les quals va créixer l'experiència del govern de les «juntes roges».

El PSI ja no es refereix a les juntes d'esquerra a l'hora d'escollir camp. Ben al contrari, reivindica una centralitat pròpia com una possibilitat més d'elecció entre diversos enquadraments que es basen en les condicions polítiques i programàtiques.

Cal tornar a llançar les juntes d'esquerra i tornar-les a pensar per tal d'obrir una fase nova en la vida de les administracions, i cal passar de la simple proposta de l'experiència unitària (PCI-PSI) a la construcció i experimentació de convergències polítiques noves, fins arribar a construir de forma articulada el procés de l'alternativa i de recollir un consens social ben ampli.

Per altra banda, el vot del 26 de juny —que a Torí, més que a cap altre lloc,

ha variat el dibuix de la geografia dels partits— ha imposat l'exigència d'experimentar unes aliances polítiques noves i més àmplies: el PSI continua essent per a nosaltres —també a Torí i al Piemont— l'interlocutor essencial per construir conjuntament un enquadrament més ampli de les forces del treball, de la cultura i del progrés.

Tesi 22

Governar la transformació ràpida i profunda d'una ciutat, del seu aparell productiu i de la seva organització social posa en primer terme els problemes de «qui ho dirigeix» i de l'estructura del «comandament»: en altres paraules, cal enfrontar-se amb la qüestió del «poder».

I encara més quan encara hi ha una lluita per l'hegemonia que a Torí té, com a protagonistes, no tan sols les forces polítiques, sinó cada vegada més les forces socials i sobretot la FIAT, en el seu intent per tornar a aglutinar al seu entorn un bloc social, econòmic i cultural, de tipus substancialment moderat. No hi ha pas «un poder» entès com un centre únic de comandament sobre tota l'economia, institucions i societat: la creixuda democràtica del país i l'articulació social i cultural més àmplia de la societat han determinat una pluralitat de «centres de comandament i de poder» en un estat permanent de condicionament recíproc.

L'articulació i equilibri actuals dels «poders» han de ser governats amb profundes reformes pel que fa al terreny institucional, econòmic, polític i social, per combatre tant les tendències que volen imposar simplificacions burocràtiques i autoritàries, com l'empenta vers una contraposició anàrquica de papers, d'interessos i de representacions.

Tesi 23

El govern del canvi i de la transformació no és factible només amb la «voluntat política»; ni ell mateix està garantit per unes majories progressistes i d'esquerra. Les estructures, els

aparells públics, «la màquina» són un «poder» amb els quals cal enfrontar-se i que cal reformar per garantir una direcció dels processos de reforma. La crisi de funcionament i d'operativitat del aparells públics està provocada actualment en gran part per tal com no són adequats els nivells institucionals senzills per governar i dirigir uns processos la dimensió i complexitat dels quals superen les competències de cada ens per separat.

Dins l'àrea metropolitana de Torí no hi ha cap projecte de transformació gran —des de la indústria fins al terciari, des de la sanitat a les residències, des dels transports a la cultura— que pugui ser posat en pràctica dins els límits municipals amb els poders d'un sol ens.

Cal considerar el govern de l'àrea metropolitana com un «govern únic» amb instruments nous i amb seus institucionals idònies.

Tesi 24

Descentralització i participació són els eixos fonamentals d'una política de reorganització administrativa i d'eixamplament de la democràcia.

Cal tornar a pensar les formes de descentralització i de participació: no es tracta només de «fer sentir» la veu dels ciutadans, sinó que es tracta també d'ampliar els llocs i els subjectes cridats a participar en les decisions concretes i quotidianes de govern de l'àrea metropolitana, diferenciant la descentralització institucional dels poders i les formes de participació social.

I cal tornar a rumiar la relació entre el ciutadà i les institucions: no existeix tan sols el «ciutadà col·lectiu»; també hi ha el «ciutadà individual» els drets del qual han de ser reconeguts institucionalment, han d'obtenir tutela i modalitat d'exercici.

Tesi 25

La qüestió moral no és pas una variable de les relacions polítiques; és

una condició que discrimina les aliances i les convergències possibles a nivell programàtic. La política es funda en valors de compromís civil i en principis ètics i morals.

No es contradiu pas aquesta afirmació amb l'exigència de «modernització», també a Torí, de les formes de la vida econòmica, social i política.

El fet d'adequar les estructures i els procediments de l'administració pública a les exigències d'una societat civil en ràpida transformació, el fet de modernitzar per tant les institucions, pot ser l'ocasió per extirpar les viscositats que han nodrit la degradació del govern de la cosa pública.

La capacitat dels partits per ésser portadors de modernitat depèn també de la renovació real, estructural, de la seva forma de ser i d'actuar.

Cal superar —de vegades fins i tot en la nostra forma de treballar— la lògica que parla «d'una capa política» que es reproduïx ella mateixa, que ha contribuït a fer més lenta la relació de confiança entre els ciutadans i les institucions i que corre el risc de legitimar un concepte de política mancada de principis morals, valors ideals, objectius de canvi.

La modernitat no és pas un pragmatisme cínic, una absència de principis; la política és moderna quan aconsegueix que es produeixin innovacions,

que s'assenyalin objectius, projectes i programes adequats per intervenir.

La modernització dels partits depèn de la seva capacitat per esdevenir factors de mobilització de la societat civil, seus de valoració de les millors forces que hi ha a la societat per governar la cosa pública. D'altra banda tampoc no són acceptables les visions maniquees que, enfront una política amoral i corrompuda, contraposen una moralitat abstracta de la societat civil.

La qüestió moral afecta tots els temes polítics, econòmics i socials i és responsabilitat de tots el fet de concretar les formes i els instruments que garanteixin la transparència més absoluta de qualsevol activitat d'interès social.

El repte de la innovació*

Piero Fassino

Secretari de la federació torinesa del PCI

Quin desenvolupament cal tornar a llançar? La resposta a aquest interrogant ens porta a la qüestió central a l'entorn de la qual volten aquestes tesis. La crisi d'aquests anys ha posat al descobert l'exhauriment del model monocultural i d'un aparell econòmic i d'una organització social monodependent i monodirecta. Durant una època es deia «si la FIAT esternuda, Torí té febre». I això és cert encara avui. Però el contrari és cada vegada menys cert. És cada vegada menys veritat que si la FIAT es troba bé, automàticament estigui bé Torí. Que la FIAT estigui de veritat bé és un fet bastant dubtós: és cert que finançament és més sòlida; és cert que la renovació dels models i la restructuració productiva han aconseguit d'apujar la competitivitat i la seva presència als mercats exteriors li permetrà de superar la competència de cases molt més sòlides; i tampoc no es pot pas ignorar que la tendència cap a activitats de caràcter financer ha tornat a sorgir perillosament en aquests darrers anys; i, finalment, tampoc l'optimisme segur del doctor Romiti no pot fer oblidar que el sanejament financer de la FIAT no és pas estrany a l'ajut generós de l'Estat assistencial, assenyalat com la causa de tots els mals de l'economia, ajut que mai no és rebutjat quan es tracta d'aprofitarse dels passius gegantins de la Teksid.

Sigui com sigui no és aquest el lloc per discutir sobre la FIAT i les seves perspectives: dins l'àmbit de les nombroses iniciatives que han precedit i seguiran aquesta convenció, es prepa-

ra una edició nova —després de les del 80 i del 81— de la conferència FIAT. Ja trobarem les respostes precises a aquests interrogants.

Ara cal recalcar que veritablement els temps de la monocultura s'han acabat, de la mateixa forma que s'ha acabat la il·lusió —un cop passada la crisi conjuntural —que la producció industrial i els nivells d'ocupació podrien arribar als nivells aconseguits. Si per construir un 127 calien vint-i-set hores per home, avui per produir un exemplar del model *Uno*, n'hi ha prou amb dinou hores per home. De l'any 80 ençà, uns cinquanta mil treballadors se n'han anat de la producció FIAT i l'empresa produeix el mateix nombre de cotxes.

I a això cal afegir que la restructuració, pel que fa a les adquisicions de la FIAT, ha reduït els aprovisionaments fets a l'àrea de Torí, amb les conseqüències d'ocupació òbvies provocades en un gran nombre d'empreses menors.

Per tant, la FIAT no pot pas garantir aquella ocupació total que va marcar durant molt temps el seu domini social, cultural i polític a Torí. No n'hi ha prou amb reconstruir el mite de la Valletta. A banda de moltes altres consideracions no podem pas oblidar una diferència que és elemental, i versemblant alhora: Valletta va conquerir el control de la fàbrica i el consentiment dels que hi treballaven no tan sols amb una repressió brutal contra tots aquells

que no acceptaven de vendre la pròpia consciència de classe; sinó que, a més, el professor va ser capaç de garantir feina per a tothom, sous alts, un estat empresarial social —el que s'anomenava el «fordisme» de la FIAT— que feia que la persona que depenia de la FIAT tingués un *status* envejat; en canvi Romiti no ha sabut, ni ha volgut, anar més enllà de la senzilla integració.

Per tant el desenvolupament de Torí no es pot confiar a la FIAT; s'ha de fonamentar en altres possibilitats, capaces de tornar a crear acumulació i producció en tots els camps, d'afavorir la crescuda d'activitats noves i més articulades, tant productives com terciàries i socials.

Com?

Durant un temps va tenir lloc dins el moviment obrer —i també en el nostre partit— un debat a l'entorn del dilema sobre si tornar a llançar el desenvolupament i abandonar els sectors anomenats «madurs», per dirigir les inversions cap als sectors anomenats «avançats», o bé dedicar-se a consolidar la nostra presència en els primers. És un dilema que avui sembla bastant abstracte.

Ens sembla que la qüestió de fons no consisteix pas en si s'ha d'afavorir el desenvolupament intensiu d'aquest o d'aquell altre sector per abandonar-ne d'altres: no hi ha sectors que siguin «madurs» per se i sectors «avançats»; potser el que sí que existeix són sectors amb un contingut tecnològic més elevat i és cert que cap a aquests es dirigeixen els percentatges més grans de la inversió. I sovint, a més, els sectors més sofisticats i més innovadors tenen una quantitat d'ocupació baixa o retinuda.

Una prova d'això és que al Piemont i a Torí —en els anys de la recessió industrial— l'expansió del terciari (que segons alguns hauria hagut de desenvolupar-se com una alternativa gradual al secundari) ha tingut lloc en els sec-

* Fragment de la relació introductiva de la «Convenció per al futur de Torí» (30 març - 1 abril 1984).

tors tradicionals (comerç i distribució) i, a sobre, no ha garantit ni el saldo zero dels nivells d'ocupació.

Per tant, quina ha d'ésser l'elecció?

Ens sembla que l'elecció de fons ha de ser la producció i difusió més àmplia possible d'innovacions. Els qui han governat el país i les classes dominants tenen la greu responsabilitat d'haver retardat durant anys els processos de modernització i reorganització essencials, han mortificat l'enorme patrimoni d'intel·ligències i de recursos tècnic-científics del país i, d'aquesta forma, han afavorit la marginació i el fet que Itàlia hagi esdevingut un país subaltern dins la divisió internacional del treball.

El camí veritable que cal recórrer, quan les condicions del mercat no permeten fer salts quantitius ni als sectors innovadors ni als sectors madurs, és l'endegament d'un procés d'innovació difusa, tant dels productes com dels processos, per tal de millorar les condicions on han de competir els nostres productes.

Hi ha una correlació negativa entre aquests dos elements que frena la vitalitat econòmica del nostre sistema industrial. Com més roman una situació de mercats restringits, menys es produeixen els estímuls cap al procés innovador i menys competitivitat es recupera; de la mateixa forma, com més escasseja la difusió de la innovació, més difícil és preveure que el nostre país tingui un paper actiu cap a l'obertura d'espais nous en l'ordenament dels mercats supranacionals.

Una realitat com la de Torí i el Piemont és, des d'aquest punt de vista, simptomàtica. El sector de l'automòbil s'ha estabilitzat a uns nivells de producció molt inferior als dels deu anys anteriors; ha acomiadat al voltant de quaranta mil treballadors, i avui sembla que ja supera la cresta de les quotes percentuals del mercat interior, però fins i tot l'empresa mateixa exclou un augment significatiu.

En un sector com és ara la informàtica, l'Olivetti ha arribat a un acord amb la multinacional de les teleco-

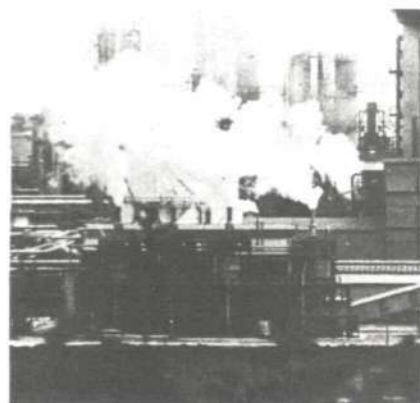
municacions ATT, i ha escollit segurament el millor camí per, alhora, rendibilitzar al màxim els bons resultats de gestió obtinguts a l'empresa aquests darrers anys: les perspectives de l'empresa mateixa, sobretot pel que fa a la possibilitat d'accedir a un corrent innovador i fer-ne ús, ja que és indispensable per tenir un mercat com és el dels productes informàtics; però en aquest camí ja es preveuen uns retards molt greus, per part de l'Estat i del govern italià, i a més hom sap que està exposat a uns riscos greus pel que fa a l'autonomia futura de tot el sector dins el país.

Per tant, es pot tornar a donar força a la dinàmica del cicle econòmic d'Itàlia i amb aquest fet es pot provocar una recaiguda positiva, encara que només sigui parcial, pel que fa a la desocupació. Les condicions, per tal que això s'esdevingui, resideixen en la gestió d'un corrent d'innovacions difuses, tant en els processos productius i organitzatius com en els productes, de forma que es faciliti al mateix temps la millora de la nostra competitivitat internacional i la realització d'un paper actiu quant a l'ampliació dels espais de mercat que són actualment practicables en termes econòmics.

En fi, s'invertirà la tendència actual a reduir la base productiva només si es mesura amb el repte tecnològic, i si s'apunta amb força cap a un gran procés d'innovació en tots els aspectes de la vida del país.

Això vol dir que cal concentrar la quantitat més elevada possible de recursos financers, tècnic-científics i humans en la producció i en la difusió de les innovacions en tots els àmbits de la societat: tant als sectors tradicionals per augmentar-ne la competitivitat, com en els sectors nous amb un contingut tecnològic més elevat (energia, ambient, telecomunicacions, informàtica, transports).

Ara parlem de producció i de difusió i no pas d'una senzilla «adaptació a les innovacions», ja que aquesta actualment és una veritable discriminant política entre els que s'emmarquen en una dimensió de progrés o els que accepten la que ja existeix. La producció

i la difusió de les innovacions —i no pas la seva senzilla aplicació— en realitat poden permetre d'aconseguir més objectius:

1. accedir a mercats nous i establir unes relacions d'intercanvi més àmplies amb països i pobles en camí de desenvolupar-se, i així augmenten les oportunitats d'estendre la producció;

2. augmentar la competitivitat i la qualitat tecnològica del nostre sistema industrial per tal de col·locar Itàlia en una posició que no sigui subalterna ni marginal dins la nova divisió internacional del treball que es configura;

3. augmentar la producció de recerca i innovacions i reduir la importació del *knowhow*, amb uns efectes beneficiosos per a la balança de pagaments i per a l'ocupació;

4. retenir, en els sectors tradicionals —i potser també compensar en els sectors nous—, les pèrdues de llocs de treball derivats dels processos de restructuració;

5. engegar les funcions terciàries noves i el relleu dels sectors productius que fins ara han estat considerats marginals —com per exemple l'agricultura—, els quals, en canvi, amb una aplicació a gran escala de tecnologies innovadores, poden rebre un impuls i una empenta nous.

Torí pot convertir-se actualment en la seu per fer experiments a gran escala d'una organització productiva i social fundada en la innovació.

Aquí hi ha un patrimoni d'estructures de recerca d'alt nivell: el politècnic, el centre de recerques de la FIAT, el CSI, el CSEA, l'institut Galileo Ferraris. Aquí hi ha la concentració industrial més elevada de tot el país, amb empreses líder en tots els sectors fonamentals.

Aquí, al Piemont, hi ha la concentració màxima d'indústries d'eines i de mecànica de precisió, sectors fonamentals per a dur a terme una política d'innovació tecnològica.

Només en el triangle de Torí-Novara-Ivrea hi ha quasi cent mil persones dedicades a empreses de tecnologia elevada i en aquest mateix triangle es concentren els dos terços dels robots que hi ha al nostre país i es gasta el 26 % de les inversions que es dediquen a Itàlia a la recerca i a la innovació.

En fi, aquí hi ha una classe obrera que disposa d'un patrimoni de coneixements tècnico-científics que es pot trobar a poques altres àrees del país.

Hem parlat de Torí com la capital de la Itàlia tecnològica. Potser és una expressió forçada —com ho són tots els eslògans—, però sintetitzar clarament l'objectiu que volem assenyalar: la confirmació de la vocació industrial i productiva de Torí i del Piemont i, al mateix temps, l'intent de superar la idea tradicional «ciutat-fàbrica», per tal de convertir aquesta àrea en el laboratori de recerca i experimentació de tot allò que vagi fins al límit del desenvolupament.

Naturalment, fer l'elecció de la innovació requereix que s'activin les directrius polítiques públiques de manteniment per garantir les activitats de recerca i desenvolupament, i cal posar a disposició de les empreses —sobretot de les petites— les estructures de recerca i de producció, els serveis reals de comercialització i promoció, els instruments financers, les activitats d'informació i formació.

I amb aquesta elecció els ens locals d'esquerres de Torí volen caracteritzar la seva acció: per mitjà de la potenciació i d'un paper nou de la *Finpiemonte*, per mitjà de la realització de centres de servei per a les empreses —per exemple, el primer sorgirà a l'ex-àrea

CEAT, on es construirà un centre nou per a fires i exposicions a la zona oest, per mitjà de la constitució d'un banc de dades de les innovacions, que estiguin a disposició de les empreses, per mitjà de l'experimentació d'instruments financers i de crèdit nous per mantenir les inversions tecnològiques. En aquest quadre ja hem avançat la proposta —que està continguda dins el programa de la nova majoria municipal— de constituir a Torí un centre, a nivell nacional i internacional, de coordinació i promoció de les activitats d'innovació tècnico-científica, la seu del qual podria instal·lar-se a l'antic establiment industrial del Lingotto.

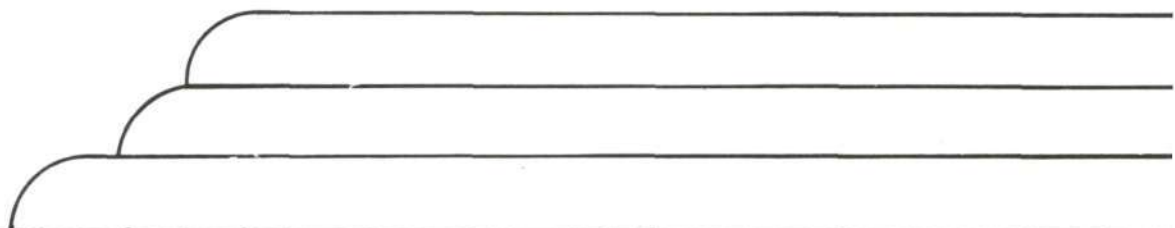
Però la complexitat i l'amplada del procés innovador requereix sobretot unes grans quantitats de recursos financers destinats a les activitats d'invençió, experimentació, recerca. Recursos financers dels quals cap empresa, en un període llarg de temps, no podrà disposar de forma autosuficient; si ni la FIAT en disposa, encara menys el teixit ampli d'empreses de dimensions més petites.

Són recursos que només poden ser activitats per part dels ens locals i que requereixen que el govern i els aparells estatals facin l'opció per concentrar la màxima quantitat de recursos per mantenir les innovacions i la modernització tècnico-científica de l'estructura industrial del país.

I aquesta elecció fins ara no s'ha fet, i el govern Craxi ha preferit el contrari, refugiar-se en la inútil, a més a més de perjudicial, elecció de tallar els salaris i d'atacar les rendes més baixes.

També per això volem dir molt clarament que l'elecció de la innovació requereix, justament, una política de rendes que redueixi la inflació i transfereixi més recursos cap al desenvolupament i a les inversions.

DOCUMENTS D'ARXIU

Estudi crític d'Ignasi Iglésies (i II)

Ambrosi Carrion

Segona època: des de «Fructidor» fins a «En Joan dels miracles». El moment de la plenitud

El Teatre Romea era, per allà l'any 1898, el *Sancta sanctorum* de l'art dramàtic català, conservador gelós de la tradició i gairebé inaccessible als autors incipients. Però Iglésies, ja no era tal. Havia obtingut èxits. Les seves estrenes sorolloses tenien un fortíssim interès, era l'autor dels joves i dels revolucionaris, però totes aquestes coses feien horror a una empresa com la del Romea, tan plena de convencionalismes i d'escrúpols, tan conservadora i amb aquell tarannà de menestral i petit-burgès. Iglésies va poder entrar-hi de la manera més modesta possible: com a autor d'un diàleg: *Els invencibles*. Però l'any següent ja aconseguia d'estrenar-hi un drama: *Foc follet* (març 1899).

Aquesta producció, a la qual en la data de la seva estrena se li va concedir un interès enorme, avui no és pas de les coses que més ens interessin. Hi ha, tal vegada, un excés de preocupacions de teatre modern estranger de la seva època. Maeterlinck, i fins Hauptmann, projecten una ombra excessivament densa, damunt les escenes d'aquest drama, més que no pas la del mort que emplena aquella llar menestral. Hi ha, però, com en la majoria d'obres de l'Iglésies, una veritat d'ambient colpidora. Malgrat això, peca de difusa; els actes primer i segon, i especialment el tercer, que aleshores segurament produí gran impressió, avui resulten una mica puerils.

Altres obres va anar estrenant durant l'any d'aquesta estrena i el següent, fins arribar a la nit memorable d'*El cor del poble*, en les quals no cal deturar-se. El propòsit d'aquest estudi no és pas fer una anàlisi completa, obra per obra, de la producció de l'autor que n'és motiu, sinó d'estudiar les característiques més interessants, les que marquen una fita definitiva i retallen, neta i precisa, la seva figura. Les

obres indicades són les següents: *Lladres!* (un acte), *L'alosa*, *La resclosa*, *La Mare Eterna* i *Els primers freds*. A més, en aquell temps (febrer 1901), Iglésies, es lliura amb tot el seu entusiasme a la temporada del Teatre Liric català empresa en el Tívoli, sota la direcció d'ell i d'en Morera.

Cal detenir-se, encara que només sigui per a fer un breu comentari, en dues d'aquestes produccions, com són *La resclosa* i *La Mare Eterna*. En realitat, es tracta de dos drames rurals, perquè malgrat que intervinguin en ells personatges de ciutat, com els dos pintors de la primera obra i el poeta de la segona, *La resclosa* és un cant fervorós a l'amor, lliure de prejudicis, a l'amor que obra per instint, cegament, que ve de dret al seu propòsit saltant per damunt de totes les preocupacions i lleis que li són obstacle, i *La Mare Eterna*, en el fons, glossa el mateix concepte. Gabriel, l'hereu de la casa, va jurar a la seva mare en el seu llit de mort, que seria capellà, influït pel misteri d'aquella vida que s'acabava i per la pena de perdre la de qui li va donar. Però la seva joventut esclata d'amor per una cosina seva que viu a la mateixa casa. Els enamorats, a la fi, triomfen de tot, ajudats per Florenci, el poeta malalt, que ha vingut a muntanya a cercar la salut que no troba, i el qual mor una vegada ha ajuntat els dos enamorats. Però, a més d'aquest conflicte sentimental, s'hi barreja en aquest drama l'aspecte social, encara que sigui d'una manera purament lírica. Florenci, el poeta, arbora els sentiments dels mossos de la pagesia amb els seus cants de revolta proclamant el dret de tots els homes a la terra, amb la mateixa llibertat que proclama el dret d'estimar-se lliurement.

El cor del poble va estrenar-se com a prova d'estudi en el Teatre Apolo, de Vilanova i la Geltrú, el 6 d'octubre de 1901, i el 20 de gener de 1902, a Barcelona, en el Teatre Romea. És, tal vegada, el punt més alt de tota l'obra d'Iglésies. Altres produccions podran

tenir més transcendència social, més amplitud de visió, més efecte dramàtic, però cap com aquesta en intensitat i puresa. Té per base un dels temes més cars al seu esperit: la maternitat, i que persisteix a través de tota la seva obra fins a la darrera producció. Diríem que, per una mena d'esperit profètic, sentia per endavant la dolor de la seva tragèdia íntima, i això li afinava el sentit de percepció per afirmar que, damunt dels fills, moltes vegades hi ha uns drets més poderosos que els d'aquells que directament dona la vida de la carn. Cal pensar en la iniciació del motiu en *Fructidor*, on encara s'imposen aquests drets carnals, fins arribar a *El cor del poble*, on s'aferma que, per damunt de totes les maternitats materials, n'hi ha una de més alta que és la de l'esperit, quan és feta d'amors, dolors i sacrificis. Cal sentir com en *La llar apagada* s'expressa la cruel decepció de l'home noble que sap estimar com a propi el fill d'un altre i no és comprès ni per la que comparteix la seva vida. Aquest tema, un dels més importants del teatre d'Iglésies, té, en realitat, una valor social i moral molt més forta que no pas artística i, malgrat això, aquest tema, tractat per ell ha donat una de les més pures obres d'art del nostre teatre perquè l'autor va abocar-hi una gran quantitat d'emoció. Tota la que duia en el seu cor que, enyorat dels fills que no tenia, estimava perdudament els fills dels altres.

La primera condició d'*El cor del poble* és la simplicitat de mitjans amb què està resolt. Gairebé no poden haver-hi menys personatges. El matrimoni de treballadors vells, el noi, el parent, un xicot jove del veïnat, aquell senyor que representa la mare del noi i prou. El tema no pot ésser més senzill: El noi abandonat per la mare, una senyora que veu en el fill un pecat de joventut, és pujat per la dida i el seu marit, que no tenen fills, en aquell ambient net i honrat de treballadors amb seny. Quan el noi és gran, la mare es recorda d'ell i l'envia a cercar per a fer-ne un potentat. El noi refusa concretament i per sempre; la mare, per ell, no és la que li va donar la vida de la carni, és aquella treballadora humil que l'ha pujat, que ha emmotllat el seu esperit, que li ha ensenyat, junt amb el seu home, les idees primàries d'amor, justícia i llibertat. Això és tot, i essent tan senzill, sense intrigues ni trucs, sense conflicte amorós, és una de les obres més profundes, més pures i més intenses del teatre català. L'esperit de l'element popular nostre,

«NO HI HA RES MÉS POPULAR QUE EL DOLOR»

Nous Horitzons us ofereix avui la segona —i darrera— part de l'estudi que Ambrosi Carrion dedicà a Ignasi Iglésias i que encapçalava el volum I de l'Obra Completa que, amb subscripció popular, es començà a editar el 1929; l'empresa es va allargar fins a XVII volums. El darrer apareixia el 1937.

Si a la primera part Carrion mostrava els trets globals d'Iglésias —o, més exactament, si feia una macrodescripció dels temes que a Carrion li suscita Iglésias, tant en l'aspecte ètic com literaris—, en aquesta segona part Carrion desenvolupa els seus arguments tot comentant l'obra del dramaturg en relació al moment cultural de la ciutat de Barcelona, i en el marc de la política que s'hi vivia. És en relació a aquests dos elements que Carrion ens presenta un Ignasi Iglésias definit com a autor populista, amb totes les característiques de l'adjectiu. Una consideració, per cert, que no era única de Carrion, sinó que coincidia amb un home tan fi com Maragall, que, al moment d'explicar qui i què era Ignasi Iglésias, deia exactament el mateix: Maragall nomenà Iglésias «poeta dels humils». Per què? Ben simple, perquè «no hi ha res més popular que el dolor», i continuava Maragall: «Per això, de tots els poetes catalans, ell és el més popular i això és justícia del poble» (Maragall: O.C. vol. I, p. 872). Una frase actualíssima si es té en compte que Jordi Pujol, en el seu discurs d'investidura d'enguany, parlava en aquests termes de la conflictivitat social: «A tot Catalunya hi ha dolor. Mireu on és que hi ha dolor. Per començar entre els parats.»

R. V. R.

amb aquelles raons essencials d'honradesa, seny i amor per la justícia, es veuen a través dels personatges amb la transparència i frescor d'un got de cristall ple d'aigua.

Però, a més de tot això, hi ha encara la profunditat de l'ànima d'un poble tancada en la senzillesa d'aquella cuina pobra, que té una finestra que, per al qui sap mirar-hi, mostra una perspectiva infinita. I les paraules estan tan desposseïdes de tot artífici literari, són tan reals, que esdevenen úniques, i es comprèn que tot el que diuen no podia dir-se d'altra manera ni millor. *El cor del poble*, és una obra mestra, potser la que assenyala el punt més alt en la producció total d'Ignasi Iglésias.

Poc després d'un any de la primera representació d'*El cor de poble*, tenia lloc en el Romea mateix l'estrena d'*Els vells*, el drama més famós de l'Iglésias i el que ha dut el seu nom més enllà de les fronteres. Poques estrenes han aconseguit la ressonància que va obtenir la d'aquesta obra. El teatre català aribava amb ella a un punt de maduresa que li donava categoria mundial, i fins ara no ha pogut superar-se. *Terra Baixa*, *Els vells* i *L'auca del Senyor Esteve*, són avui encara, els tres cims més alts de la producció dramàtica de Catalunya.

Sense tenir res que veure, l'argument d'*El cor del poble* amb el d'*Els vells*, les dues produccions són germanes. Podríem dir que ambdós conflictes es desenrotllen en el mateix replà, porta per porta, només que en el primer se'ns mostra l'aspecte afectiu d'un estament i en el segon, el social, coincidint, però, ambdós en el fons humà. A més en *Els vells* es presenta una in-

justícia social que, malgrat totes les lleis i disposicions que s'han dictat per a fer-la desaparèixer, no s'ha aconseguit encara. La injustícia dels homes, abandonant els treballadors vells quan no poden donar el rendiment necessari, com si fossin eines inservibles, és encara una plaga viva i dolorosa de la societat actual, malgrat tots el palliatius.

L'obra és una tragèdia, una gran tragèdia moderna, que ataca a fons la constitució actual de la societat. Però Iglésias té, fins en els moments més aguts de lluita, un sentiment de pietat que, en lloc de llançar-lo al blasme, a l'insult i a la revolta, el mena pels camins de l'elegia. El seu plany adquireix la profunditat i l'emoció d'una lamentació bíblica, del tremp d'un clàssic grec. Això fa que aquí, amb més amplitud que en altres produccions, passi insensiblement del conflicte domèstic al to i l'amplitud d'una dissort total humana. I és perquè l'Iglésias, en aquestes obres esmentades, és molt més gran que pel que diu i fa fer a les seves figures, pel que suggereix als espectadors.

La psicologia dels personatges és senzilla, sense complicacions i, malgrat això, el problema és d'una vastitud enorme. Joan, Valeri, les seves mullers, són uns pobres éssers, als quals la vida, amb tota la seva crueltat, arracona i llença com un destorb a la vora del camí. I el plany de les ànimes llurs, les llàgrimes que els escalden el rostre, van convertint-se, a poc a poc, en un crit de revolta, en un ferment agre d'odi contra tota injustícia, més punyents encara, perquè quan volen exigir, actuant, allò a què tenen dret, l'enrunament físic els fa veure

el pou sense fons de la seva tragèdia, d'on no hi ha manera de sortir.

Podria dir-se d'*Els vells*, que aquell pïor gairebé imperceptible, ofegat en el més profund de l'ànima, va creixent, creixent, fins a esdevenir una tempesta eixordadora i terrible. Damunt del fons lívid de les llars sense foc, des de les quals s'albira un cel de cendra entenebrit per les negres fumeres de les fàbriques, l'home i la dona es mouen com ombres tràgiques, convulses i desencaixades. I el crit dolorós, l'ànsia en què es concentren totes les energies vitals dels protagonistes, no aconseguiaran altra cosa que ofegar-lo, llançant-lo a la cinglera tenebrosa de la mort. Malgrat tota la bondat de l'Iglésias, *Els vells* és d'un pessimisme amarg, és la decepció total de l'home que es troba sol, entremig dels homes als quals vol abraçar i se li esmunyen com ombres o fum.

Després d'aquesta estrena, hi ha una temporada com de repòs en l'obra de l'autor. Sense deixar de produir, ens dona únicament obres en un acte com *Flor tardana*, *La reina del cor*, convertida en sainet, i el monòleg *La formiga*. A l'abril del 1904, estrena *Via crucis*, un drama amarg i una mica difús, que no té pas la importància de les obres anteriors i, més que d'*El cor del poble* i *Els vells*, segueix la tendència de *Foc follet*. En aquest mateix any es representa *Juventut*, un acte que té un gran èxit i que és la primera part de la trilogia *Els primers freds*, estrenada al Tivoli el 1901. El gener del 1905 s'estrena al Teatre de les Arts el quadre de costums *La festa dels ocells*, una de les pintures de costums més afortunades del nostre autor, i per l'abril del 1906, la comèdia en tres actes

Gira-sol, que marca una nova tendència, de la qual es parlarà més endavant.

És amb l'estrena de *Les garses*, que té lloc el novembre de l'any esmentat, que l'Iglésies torna als temes de caràcter social, que tan cars li són. L'obra, tot i essent d'una amplitud i força extraordinàries, i malgrat d'haver obtingut un èxit formidable, no té pas la profunditat, tan vivament humana, d'*El cor del poble* o d'*Els vells*. Fuiteja l'ambició, l'ansia d'enriquir-se indegudament, assenyala els mals que això porta al poble i a la família, i canta exaltant, per damunt de tot, el treball que dignifica. La traça de l'autor dramàtic, l'habilitat per conduir les escenes, la gradació d'afectes i el matis, són dominats en absolut. En aquest sentit, diem-ne de l'ofici, és la producció més perfecta de l'Iglésies, però, amb tot, no té pas aquell bategar de carn adolorida d'*Els vells* ni aquella efusió tan intensa i pura d'*El cor del poble*.

L'any següent va donar una nova producció, *La barca nova*, on s'afermen altra vegada les més altes qualitats de l'autor i a la qual no es féu pas la deguda justícia. L'esperit sectari, no pas el religiós, que és una cosa ben distinta, va influir fortament damunt del públic, desviant la recta interpretació deguda a les tendències de l'autor. Aleshores ja va apuntar aquesta malaurada tendència de fer de l'art i la literatura una qüestió política. Les obres de teatre es judicaven de dreta o esquerra passant-les pel sedàs moralista de les fulles dominicals o de sermonaires curts d'enteniment i mancats de generositat. La lluita empresa per Iglésies contra les supersticions estúpides es va fer veure com atac a la religió, i les idees generoses d'emancipació, per folles anàrquiques. Començava a treure el bec pels escenaris la bestiolleta temorega i traïdora de les comedies blanques, impotents i setmesones. Perquè elles poguessin dominar, com ho han aconseguit, una colla d'anys, i avui encara, calia posar fi al teatre fort, ple de vida i veritat que esportueix tot els senyors Canons que, perquè passen per les taquilles es creuen amb el dret a imposar el seu porugueix tots els senyors Canons que, que, perquè ells no arriben a més, gosen mossegar els talons de qui, per massa generositat, no aixeca el peu per a esclafar-los.

Tot aquest ambient d'hostilitat féu, si no un fracàs, el buit entorn d'una de les obres més generoses, més plenes d'idealisme de l'Iglésies. La lluita

dramàtica està personificada en els dos germans. Damià i Marcellí. El primer és la representació de totes les idees petrificades per un respecte tan absurd que, per acomplir-les, esdevé sense pietat, dur de cor; mentre que el segon, esperit inquiet, té l'ànima oberta a totes les generositats, és un home que sent les necessitats de la vida per a ell i per als qui el volten, és l'esperit mateix de l'autor que té la barca nova, la qual duu per nom «Amor» i obre la vela a totes les idees nobles. A més de totes aquestes coses, purament d'ideologia social, hi ha el drama viu i humà de la gent de mar que senten alhora l'encís i l'espant del monstre blau, amb el qual es juguen l'existència cada dia.

Després d'aquesta obra, va venir *En Joan dels miracles*, on encara l'autor ataca les supersticions populars en allò que tenen de nocives. És, tal vegada, l'última obra de l'Iglésies d'aspecte social, en què encara el problema ètic va per damunt de totes les preocupacions i conveniències de l'autor dramàtic que vol, primer de tot, l'èxit immediat; és, tal vegada, el darrer episodi de la lluita empresa per un home que vol que el teatre sigui una predicació de totes les hores, un mitjà de redempció, és l'últim combat contra la moral a l'ús, la qual no és altra cosa que hipocresia, vici disfressat, tartufria i engany. Contra aquesta moral que posa el «veto» a les situacions obertes i franques del teatre gosat, però que avui va al cinema perquè la fosquedat amaga i protegeix el contuberni; d'aquesta moral que llegeix novel·les blanques, però va a veure les revistes de molta carn i poca roba i que, emparant-se moltes vegades entre els braços del símbol de la suprema pietat i compassió, després d'haver-los creat en temps passat, avui encara tolera i sosté els prostíbuls i les borderies.

En aquesta segona època de l'Iglésies corresponen les seves obres més fortes, més originals i característiques. És, però, en aquests anys en què l'ambient general els és més propici perquè l'eufemisme semblava bandejat per sempre de la nostra literatura. Aleshores els autors no es deturaven pas davant de la situació crua i de la frase agosarada, i en aquest concepte, l'Iglésies és, tal vegada, el més moderat. Guimerà havia dit, entre altres coses: «Si vols fills que te'ls faci l'altre» o «Encara trobareu el jaç calent» o allò tan conegut de *Mar i Cel*: «Pagueu la cambra». Rossinyol, s'enfrontava amb problemes tan vidriosos com *L'hèroe*,

amb tota gosadia, fuetejant el rostre dels incomprendius amb el: «Diga'ls-hi allò, que callaran...» i callaven. L'Iglésies, amb una moral més alta que la de tots els casuistes, que la de tots els sectaris blancs, negres o vermells, escometia tots els problemes vius de la maternitat, del treball, dels diners mal adquirits, de la superstició, de la fe falsejada, proclamant, per damunt de tot, el dret a la vida, que aleshores, com ara es diu amb ironia, s'escrivia amb majúscula. I ara no s'escriu de cap manera, perquè és transcendental, ridícul i de mal gust, però es procura de viure-la, no amb la inicial majúscula, però si que amb la major comoditat i el profit major, obtinguts pels mitjans que sigui.

Però en aquest moment de la nostra història dramàtica, en què la passió de fer anava per damunt de totes les teories constructives d'avui, l'Iglésies, amb Guimerà i Rossinyol, van crear un teatre que encara es sosté. Tots els autors que han vingut darrera d'aquesta trinitat no han aconseguit altra cosa que obrir portells i finestres més o menys guarnides en la torre massissa que els tres varen bastir damunt els fonaments de Pitarra i de l'esperit viu i bategant de la nostra terra. Hi hauran dut una mica de llum o un polsim de gràcia. I no parlem d'aquells que hi han abocat la galleda de les seves escombraries espirituals. Però el desbastar els carreus i el pujar la torre, ha estat feina d'ells. I si Guimerà representa la força verbal i poètica, i Rossinyol l'agredolç del nostre esperit, amb una agror viva, forta i plena de frescor, que ens desembafa del sentimentalisme acaramelat, Iglésies és el desig de veritat, l'anhel de superar-se i redimir-se que ha de sentir tot un poble.

Tercera època: des de «Foc nou» fins a «La llar apagada». Els idilis i les obres menors. L'Iglésies com a poeta. Les darreres produccions

L'any 1909 van tenir lloc a Barcelona els esdeveniments revolucionaris coneguts amb el nom de «La setmana tràgica». L'esperit de revolució social, àdhuc política, semblen acumular, mal fracassin, tota la seva potència per a realitzar aquells fets. La reacció natural que tot seguit té lloc en la manera de pensar i sentir de la gent, respon immediatament en l'art i la literatura. A més a més, la joventut que puja en aquest temps i que comença a mostrar les activitats seves, és,

per un fenomen molt lògic, car acostuma a repetir-se sempre, contrària, en ideologia i procediments, a l'anterior. Els elements universitaris de la joventut de l'Iglésies sentien la pruija de confondre's amb el poble; els d'aquests anys que ara es comenten, senten l'horror de la multitud, són, partidaris de la torre de vori i els preciosismes, i és llavors, també, que arriben de França els decadentismes i s'hi lliuren amb tot l'entusiasme. A més, si la generació anterior era ineducada, aquesta s'educa en els col·legis de les comunitats religioses i després, quan va a la universitat, s'imposa encara el jou de les congregacions confessionals que tenen força per a continuar mantenint-la en una dependència que no serà prou digna, però que gairebé sempre és força productiva. L'aspiració a un lloc de la burocràcia i a un casament de conveniència, a base de flors naturals de Jocs Florals de fora, són les aspiracions de la majoria.

A més, l'actuació política absorbeix en aquests anys que, al moment en què per un cop d'Estat es canvia i limiten totes les activitats d'aquesta mena, arriben al paroxisme, fent que es deixin de banda tota mena de produccions literàries i artístiques, perquè si es fa un art i unes lletres i fins una ciència, és a base de la política, dels elements dominants, que són, com sempre, les dretes. És en aquesta època en què es fan moltíssimes reputacions a base d'un llibret de poesies, mentre que la novella és negligida i el teatre considerat com art inferior. La influència de l'Ors és omnímoda, i tot allò que es faci fora del seu cercle és considerat vulgar, dolent i gairebé sense existència real. Catalunya, encara que aparentment no es conegui, passa per una de les més fortes crisis de defalliment de l'esperit nacional.

És natural, doncs, que això repercutís en el teatre, on, a base de les comèdies de certs autors, les temporades anaren esllanguint-se fins acabar per passar cinc anys sense que el teatre català actués. El públic devot, incondicional i entusiasta, va anar desapareixent. Les temptatives dels autors joves plens de fervor i saturats de fe, arribaven escassament al gran públic. Guimerà i Rossinyol produïen amb intermitències o bé donaven obres menors. L'Iglésies va sentir vacillar el seu credo artístic i, tement de perdre el públic, aquell poble tan seu fins a aquella hora, va tractar d'emprendre la caminada per rutes fins aleshores desconegudes.

En la seva etapa anterior ja s'havia assenyalat una certa desviació en escriure una comèdia com *Gira-sol*, que recorda en molts punts i deixa sentir la influència de l'argument i personatges d'*Els mestres cantaires de Nuremberg*, de Wagner. Però aquesta desviació o nou camí, es fa encara més palesa en obres com *Foc nou* que, malgrat les seves qualitats escèniques, ja no és pas aquell teatre viu, fort i representatiu d'un estament social que fins ara havia escrit l'Iglésies.

Aquest canvi era, naturalment, un resultat de l'evolució soferta per la societat catalana. L'autor veia que era el seu deure interessar tot aquell estament que fins aleshores l'havia mirat amb una certa por. No res millor, doncs, que procurar de fer viure en les taules els seus conflictes i les seves passions i, des d'aquell punt, es llança a dur a l'escena la petita burgesia i aquesta classe menestral tan típicament barcelonina, més que catalana, plena de convencions i prejudicis. La gent semblava afadigada de tants de personatges humils, que si amb en Pitarrà i en Guimerà duïen barretina i esparidenyes de vetes, amb l'Iglésies anaven amb gorra, vestit blau de mecànic i esparidenyes tapades. Es parlava de fer un teatre de senyors aristocrates però fracassaren en absolut tots els autors catalans i fins i tot el nostre Iglésies. Catalunya, per sort, no compta amb altra aristocràcia que la del talent, perquè la que, com a tal, actua en les nostres ciutats, no té res de catalana,

ja que, malgrat haver nascut en aquesta terra, fins senten menyspreu d'usarne la parla nadiua. Els nostres homes de teatre, gairebé tots, procedeixen de llars humils i, per temperament i conviccions, la majoria, els que tenen un valor, són homes d'esquerra. Tot això vol dir que el seu cor i la seva intel·ligència estan amb els estaments populars. Així, doncs, no era possible amb aquests elements, i faltant fins i tot, com faltaven, comedians aptes per a aquest gènere, arribessin a escriure i representar un teatre aristocràtic que tingués cara i ulls.

D'això aquests mateixos senyors de l'Iglésies que, com en *Foc nou*, mantenen encara unes preocupacions que no seran plebees, però que són les de tots els treballadors que, per l'esforç llur, arriben a fer-se una posició i la perden. *Foc nou* és tornar al treball com a rehabilitació de tots els caiguts. Carlota, la protagonista d'aquest drama, ha sentit treballar, ha vist treballar, i qui sap si ella mateixa, en temps passats, no es va lliurar també a la tasca redemptora. Aquest tema, del treball; immanent en l'obra total de l'Iglésies, se'ns presenta, com en *Les garses*, però molt més limitat. En aquesta producció és la salvació de tot un poble, en *Foc nou* es limita a salvar una família. En canviar d'estament social, les idees de l'Iglésies s'encongien sense suggerir aquella vastitud d'horitzons que aconseguia amb els seus treballadors humils i nets de complicacions d'esperit.

L'Iglésies, després d'aquesta obra i en abandonar l'estament social que tan car li era i que tan bé comprenia i plasmava, sembla lliurar-se a un desesperançador pessimisme. Els protagonistes del seu teatre d'aquesta època que va des de *La comedianta* a *L'encís de la glòria*, són els fracassats, els que no han aconseguit d'arribar, els que van pel camí de la vida ensopgant a cada pas. Tots són gent vençuda, arraconada, desferres humanes, que alçar els ulls per a guaitar les estrelles, només els serveix per a caure més profundament en el llot.

Aquestes obres que són: *La comedianta*, *La noia maca*, *L'home de palla* i *L'encís de la glòria*, tenen grans qualitats dramàtiques, són plenes d'observació i acusen un profund estudi de la psicologia humana. Però són desil·lusionades, amargues i pessimistes. Semblen demostrar que en l'autor ha tingut lloc un canvi radical, produït tal vegada per una crisi personal de l'es-

perit, però mai no perquè la decepció li hagi vingut dels seus treballadors estimats, en els quals continua creient com abans, però sense cor per a durlos a l'escena orgullosament com en els temps passats. Seria tal vegada que l'ambient d'hostilitat produït a l'entorn del teatre fort i viu havia arribat tan a prop d'ell que li feria la carn i l'ànima. El sentit evangelitzador de la seva obra podia ésser comprès i aprofitat per les gents senzilles, però, en adreçar-se a estaments socials amb ingressos de jornals i pretensions i necessitats burgeses, havia d'ésser rebutjat per tots aquells que duïen l'ànima emmetzinada per les mil coses cobejades i jamai no assolides, per tots quants aspiren a un benestar que no són capaços de crear-se i que, quan no poden més, el fingeixen, encara que sigui a costa d'humiliacions i baixeses.

De totes les seves comèdies produïdes en la segona etapa de la seva producció, indubtablement la millor és *La senyora Marieta* que, en un ambient pretèrit, la Barcelona de mitjan segle passat, i amb personatges plens d'ingenuïtat i frescor, reproduceix el conflicte de *La Mare Eterna*. Però en realitat, més que una comèdia, és un idil·li, l'etern idil·li senzill de les obres de l'Iglésies i que va des d'*Els primers freds* fins a aquesta comèdia que comentem. De les altres ja havem parlat de *Girasol* i només resta a dir, referint-nos a *La fallera de l'amor*, que té un primer acte dels bons de l'Iglésies, però que després la producció es desvia d'allà on l'autor semblava voler conduir-la, desorientant el públic i la crítica.

I això és perquè, en el fons, ell no tenia res d'autor còmic. El seu esperit senzill i noble, sense revolts ni raconades, el feia inepte per a la sàtira o la ironia, que són l'essència de les bones comèdies. Ell podia blasmar, anatematitzar, però la punxadeta de la malícia, la mofa, per enginyosa que fos, li repugnaven com armes vils i traïdores que sols serveixen per a ferir de trascantó. Les seves comèdies s'aguanten per l'admirable traça constructiva, per la ciència amb què sabia conduir les escenes, però tot aquell que conegui a fons el teatre i el temperament de l'autor, veurà, a través de les produccions d'aquest gènere, un esforç dolorós que li lleva gràcia i lleugeresa, com aquell qui s'empenyís a pujar una muntanya tot rient i amb un gran pes al coll.

L'Iglésies també va fer teatre en vers. Ell era un poeta, però, on tal ve-

gada ho és menys, és en les seves obres en vers, fent excepció de *La balduta d'or*. La preocupació per la forma i el voler aguantar sempre el diàleg en to elevat li llevaven frescor i colorit a les imatges. Això es nota especialment en *Flors de cingle*, idil·li rural d'un assumpte totalment dramàtic, al qual treu intensitat la forma poètica i el forçament del vers. Resulta molt més intens de poesia *Els primers freds*, del qual no s'ha parlat a posta fins ara per poder establir aquesta comparació. D'aquesta trilogia només n'ha quedat, en el repertori català, el primer acte: *Juventut*, tot ell ple d'una suau poesia que flueix sense que sembli intenció de l'autor. En canvi, *Flors de cingle* és una obra preocupada per la recerca de la frase, per la retòrica, quan l'Iglésies era tot el contrari d'un retòric i, quan s'entesta a ésser-ho, sona a buit. I, malgrat això, ell va portar la poesia al teatre.

Essent un observador, fill de l'escola realista del seu temps, en què Zola i Flaubert eren els déus màxims de totes aquelles influències nòrdiques que se li han assenyalat pels rutinaris fins al final de la seva vida, d'Ibsen, Hauptmann, Björnson, etcètera, no en va prendre pas l'aspecte simbòlic o transcendental, la complicació filosòfica o l'anàlisi psicològica aprofundida i minuciosa. En va prendre el sentit de poesia, la lleugera efusió lírica que traspua fins de les obres més eixutes dels escriptors esmentats. La poesia, fins a ell, era, en el nostre teatre, únicament el verb lluminós, el trompeteig sonor de Guimerà, mentre que, en els altres autors, era carrincloneria més o menys disfressada. Amb l'Iglésies la poesia entrà en el teatre català; no com a princesa embolcallada amb velluts i erminis i coronada de pedres de tots colors, però amb una certa olor de naftalina històrica o arqueològica. Hi entrà com una treballadora bonica com un sol, vestida de teixit, amb espadnyes blanques, humil i riallera, la boca com un clavell, ben pentinada i amb la cara i les mans resplendents de llum i netedat.

No es pot pas posar en dubte que era un poeta, com algú ha fet. Res no vol dir que les seves poesies siguin els elements menys poètics de la seva obra total. Cal només, per a refermar aquesta afirmació que era un poeta, recordar l'esgarripança dels públics quan Joan, el protagonista d'*Els vells*, no troba paraules per a respondre a la muller que li pregunta per què l'han acomiadat i únicament sap llevar-se la

gorra i mostrar els cabells blancs. Aquí la paraula no és prou i el silenci és d'una emoció infinita. El gest, tan simple, tan humà, val per totes les paraules del món. I si algú diu que això ho troba l'autor dramàtic, cal respondre-li que, per damunt d'aquest, ho troba el poeta, que si bé sap parlar amb les paraules definitives, sap, per damunt de tot, sentir i fer sentir la tremolor, la profunditat i el misteri del silenci. L'autor dramàtic, com a perfecte en aquest caire, sabrà crear figures vives de carn i ossos; mentre que el poeta farà encara molt més: farà viure o, millor dit, ens farà sentir, confoses amb la nostra vida, la d'unes ànimes que sentim reals i fins eternes, sense poder donar la raó de llur incorporeïtat.

Dins del món i dels caires contundents de la realitat, crear i donar vida a l'univers dels esperits és la missió del poeta. No n'hi ha prou amb crear vides; cal encara més, cal dur-nos la realitat d'un món suprasensible i que la sentim, mal que no la puguem comprendre.

Hi ha dues maneres de comprendre les coses: una que les determina, les limita i les analitza, que és la ciència; una altra que ens fa sentir fins a la medulla, que se'n cargola al cos i a l'esperit com una fuetada i que va més enllà de la comprensió, perquè entra en el misteri de la sensibilitat. Això és la poesia.

I aquesta és en tota l'obra de l'Iglésies. Sense saber com, tal vegada quan menys ho espereu, es produeix aquell estat de gràcia de què ens parlava Maragall. No vol dir res que, en lloc de manifestar-se d'una forma grandiloqüent, a la manera èpica, amb una sonoritat esveradora de trompetes i tabals, ho faci modestament, calladament i cerqui els cors amb la mà tímida d'aquells que es donen vergonya de demanar aixopluc en una casa desconeguda. Així és la poesia de l'Iglésies, sense oripell espectacular, però amb una gran profunditat emocional.

Altres podran esdevenir com una foguera magnífica i crepitant que arrasi la terra, ompli l'espai i arribi fins al cel. Però d'aquesta magnificència enlluernant, apoteòsica, gairebé sempre en restarà una terra calcinada i negra, un panorama de devastació i desolació infinites. Però si en aquesta terra cremada, maleïda i erma, per miracle, del cor d'una roca en brolla una font, encara que sigui de gota en gota, la gleba

poc a poc ablanida pel plor de la font obrirà les entranyes on, sota la cendra, dormen les llavors i esdevindrà verda, florida, fructosa, tornant la vida amb les seves alegries i inquietuds. Un incendi enlluernant pot destruir tota la vida del món, i una gota d'aigua persistent, pot tornar-la a crear. La poesia de l'Iglésies tenia moltes virtuts d'aquesta gota d'aigua.

* * *

L'any 1916, en aquell temps en què el teatre català havia deixat de funcionar a Barcelona per a aixoplugar-se en les escenes més modestes de fora de la ciutat, cap i casal de Catalunya, l'Iglésies va voler donar fe de vida estrenant, per una sola representació, el seu gran drama *Els emigrants*. Fou al Teatre Principal de Terrassa on tenia lloc aquest esdeveniment, i Iglésies mateix, per haver abandonat el paper de protagonista Jaume Borràs, es va encarregar d'interpretar-lo.

Aquesta obra, que té la vastitud d'una pintura mural, és un retorn al teatre de la gran època de l'Iglésies. Però, a més d'un gran sentit social, el té patriòtic, perquè exalta l'amor a la terra, no amb el sentit i colorines banals de les imatges de cant de senyera, sinó per quant és nodridora d'homes, per quant s'ha de treballar-la i estimar-la per ésser pastada amb la carn mateixa dels homes. Tota l'obra és plena de ressonàncies emocionals i té un gran ambient misteriós, com de llegenda. Però, el tema, a molts no els va semblar prou interessant perquè a Catalunya no existeix gairebé el problema de l'emigració.

Aquest sentit crític tan migrat de recloure les manifestacions literàries als aspectes i conflictes purament locals, és un gran mal de les nostres lletres. S'ha arribat a prendre per article de fe que, per a fer literatura catalana, cal tractar assumptes del carrer d'En Cirés, del barri de Sant Pere, de l'Eixample, o, quan es va d'aristòcrata, de l'Avinguda del Tibidabo o el Passeig de la Bonanova. I, si es surt de ciutat, no es pot anar més enllà de Llofríu. Tot l'altre no és català. En lloc d'obrir l'esperit de la nostra terra a totes les inquietuds universals, es tracta de reduir aquestes al problema domèstic de Catalunya sencera. Mentre el nostre art i la nostra literatura tinguin aquest baf actual d'escudella i aquest regust de carn-d'olla, estarem, per voluntat pròpia, al marge de l'art i la literatura del món, d'aque-

lla que és per a tots els homes, i malgrat els fums actuals de professionalisme, no es passarà d'un amateurisme, més o menys interessat econòmicament.

Els emigrants, fins a l'hora present, no s'han tornat a representar ni s'havien imprès.

Però l'obsessió que l'Iglésies sentia en aquesta darrera època pels nostres mitjos senyors, encara es manifesta amb obres com *La nostra parla*, en què defensa els drets de la llengua nadiua i blasma de tots aquells que, per expressar-se, manllevan conceptes forasters. L'obra és una sàtira social, però com ja hem indicat, l'Iglésies confon, per noblesa de temperament, la sàtira amb l'elegia.

Després de l'estrena de *La fallera de l'amor* (1921), l'Iglésies fou sistemàticament allunyat del teatre català. L'empresa que, amb caràcter gairebé oficial, actuava, semblava haver-se oblidat que encara vivia un gran autor del nostre teatre. La reincorporació d'Enric Borràs a l'escena catalana, va posar fi a l'ostracisme a què se l'havia condemnat. El 17 de desembre de 1926 va tenir lloc l'última estrena de l'Iglésies: *La llar apagada*.

S'ha dit si amb aquesta obra l'autor va voler anar a l'essència de la seva tragèdia íntima de no haver tingut fills, però això no interessa pas des del

punt d'altri de l'autor dramàtic. El tema no és pas nou en ell; és tal vegada el més persistent en la seva obra total. Des d'*Els conscients*, on lloa la maternitat, en una frase esmentada ja en aquest estudi, passa per *Fructidor*, s'amplia en la forma més noble en *El cor del poble* i es tanca en una emoció profunda en *La llar apagada*. Que l'Iglésies sentia aquest tema amb una intensitat agudíssima, ho sabem tots els qui el coneixiem, i això, en convertir-se en art dramàtic, fou una font viva d'emoció que arribà fins a l'entranya del públic, renovellant en aquesta darrera estrena les memorables nits dels seus grans èxits.

Com el seu títol assenyala, es tracta d'un drama familiar, no té l'amplitud ni l'ambició de les grans composicions de l'època anterior, però té una quantitat d'emoció tan intensa que la fa comparable a *El cor del poble*. No es discuteix en aquesta obra cap conflicte social, l'autor no aprofundeix la psicologia dels seus personatges, però sap arribar, com sempre, com en els seus millors temps, a l'ànima dels espectadors i commoure fins els més indiferents. A partir de l'estrena d'aquesta obra, es va promoure el gran homenatge que tot Catalunya va dedicar a l'autor i que prengué caràcter apoteòsic. *La llar apagada*, fou l'última producció que donà al públic. Poc després de l'homenatge emmalaltí i així va anar passant fins l'hora del seu traspass, quan tots els amics el creien gairebé guarit i ple d'il·lusions per a treballar en les obres en projecte.

No ha deixat pas obres per acabar. Com un bon treballador, no ha plegat fins deixar la feina enllestida. Resten, però, dues obres: *En Joan Barra*, sàtira política, en la qual l'autor tracta coses vistes i viscudes durant la seva actuació política, i *La baldufa d'or*, el seu poema per als infants, la il·lusió més gran dels seus últims anys, i que encara no s'ha realitzat pas. En *La baldufa d'or*, hi ha tota la tendresa, tota la sensibilitat de l'Iglésies donant-se a les criatures, a les de tots els homes, per raó de les que ell no ha tingut i enyor a la seva llar. Però amb aquesta última obra encara defensa els pobres, els humils, els miseriosos, els qui tenen set i fam de justícia; encara sap trobar aquell sentiment social que fou la seva força, i fer-lo assequible als petits. A més, tota l'obra és d'una gran fantasia i, el dia que s'estreni, es pot tenir la seguretat que arribarà al cor de petits i grans entrant-hi tant pels ulls com per les oïdes.

Mots finals

Tal vegada, en acabar aquest estudi de l'Iglésies com autor dramàtic, no cal resumir. Fou una home ingenu, d'una profunda bona fe, sense complicacions espirituals. Tot això es transparenta en la seva obra total, sense que li tregui profunditat. La seva ànima és com aquells gorgs tan pregons, però plens d'una aigua transparent que deixa comptar les pedres més petites del seu fons. Amb aquesta simplicitat i senzillesa va aconseguir de fer una obra perdurable perquè, a través del mirall de les seves aigües, va fer veure l'ànima del seu poble. De l'eixutesa dels conceptes morals i socials en féu art, cosa gairebé impossible per un altre que no fos ell. Hi ha coses tan delicades que només les poden prendre, sense fer-les malbé, les mans d'una criatura. En l'obra de l'Iglésies hi ha molt d'això. Va maldar tothora perquè triomfessin la virtut, el treball, l'amor i la dignitat. I totes aquestes co-

ses que, en altres mans que no fossin les seves, esdevenien tot seguit una colla d'andròmines, llistons, llautó i llustrina, per gràcia d'ell prenen una emoció de cosa viva i de veritat, extraordinàries. I tot és per una raó ben senzilla, que els homes d'avui gairebé hem oblidat: perquè duia la veritat al cor i als llavis.

La vitalitat, en art, és una condició essencial, i les obres d'Iglésies, en prendre la llum i l'aire de les taules, s'escapen del llibre per esdevenir humanitat que plora, estima i treballa, esperant una vida millor a la que tenen dret en la terra.

Amb el seu teatre, com amb la seva vida, va predicar i demostrar que cal ésser bo, sincer i pur; que la literatura és un deure, que si es vol formar un poble, cal una missió de sacrifici, que s'ha d'anar a pit descobert contra totes les malures que han tractat i tracten de desfigurar nostre esperit, que cal

dir la veritat per amargant que sigui i escopir la cara dels farsants, dels impotents, dels hipòcrites i dels qui volen fer del nostre art, de les nostres lletres, de la nostra ciència i de la nostra dramàtica, un producte d'eunucs, vergonyós i eixorc.

Si la missió de l'autor dramàtic és d'arribar al fons de l'ànima de les multituds, l'Iglésies ho aconseguí com cap altre, i tant com Guimerà. Tot un poble l'acompanyà a l'hora de la mort. El seu concepte moral i literari li féu dir en *La baldafa d'or*:

*Cal que s'escriguin per als infants
obres petites que els facin grans*

però ell, aquestes obres petites, senzilles, humils, les féu per als grans amb el llevat que fa immortals les produccions d'alguns homes.

Ignasi Iglésies és la flor de l'esperit popular de Catalunya.

Casal HANS BEIMLER

Patronat fort d'en farga (santa Pedrell)

P. S. U. C.   Rada IX

Teatre del Poble

Diumenge, 14 de Novembre del 1937

a les quatre, en punt de la tarda

Selecte Funció Teatral

quina benefici seran destinats a l'adquisició de
FLASSADES i ABRIGALLS per als nostres combatents
iniciativa que patrocina el President de la Generalitat

PROGRAMA

En l'acte d'obertura s'actua amb el grup "Casal", que dirigeix
un cant d'acord amb el notable primer actor i director

PERE CASALS

(presenta el programa)

1a: La senyora comedia en tres actes en prosa catalana,
original de l'gran poeta dels humils, l'actor Ignasi Iglésies

GIRASOL

sota el següent repartiment:

Argente, ESTHER CASALS - Ferrer, M. Vicens - Lluís, PERE
CASALS - Miquel, Ramon Roca - Pons, Francesc Sureda - Moli, Enric
Riera - Bona, Lluís Sureda

2a: La preciosa marina en un acte i en prosa catalana, ori-
ginal del plomat Apel·les Mestres

SIRENA

sota el següent repartiment:

Roca, ESTHER CASALS - Ferrer, PERE CASALS - Quera
Narcís Roca - Roca, Enric Paredes - Lluís, Francesc Sureda - Miquel
Lluís Sureda

Prova de les funcions de la sala de cinema.

Els membres de la sala adquiren a les funcions dels dies 3 i 17 d'Octubre,
tornant tota la sala vàlida per al següent d'any.

Dia 28 de Novembre: ESCLAVITUD

Nota important: Als menors de 16 anys que no vegin acompanyats
de persones majors, no poden entrar i els majors que portin als menors
han d'acreditar la seva validesa per al següent d'any.

Anunci de la representació de «Gira-sol», d'Ignasi Iglésies,
en un casal del PSUC al Guinardó, l'any 1937

LLIBRES, EXPOSICIONS, REVISTES

LLIBRES

LA HISTÒRIA DE LA PREMSA DE DONES A LES BECEROLES

SEGURA, I. i SELVA, M.: *Revistes de Dones, 1846-1935*. Edhasa. Barcelona 1935.

Revistes de Dones és un treball que, tal com anuncien les seves autores a la introducció del llibre, tot fent «conèixer l'existència d'un centenar de revistes [barcelonines] que tenen com a públic destinatari les dones» pretén una primera aproximació a un terreny del coneixement històric que és doble —el de l'anomenada història de la dona i el de la història de la premsa— i no gens conreat a casa nostra (1). De fet, el llibre és un dels primers resultats de l'atenció despertada per aquests temes en els darrers anys. Una atenció que es palesa, per una part, en els recents encontres i seminaris dedicats a l'estudi de temes directament relacionats amb la història de la dona i, per l'altra, en els nombrosos catàlegs i repertoris de premsa local publicats sota l'auspici de les institucions catalanes mateixes. L'interès de *Revistes de Dones* és, doncs i d'antuvi, evident i prou justificat.

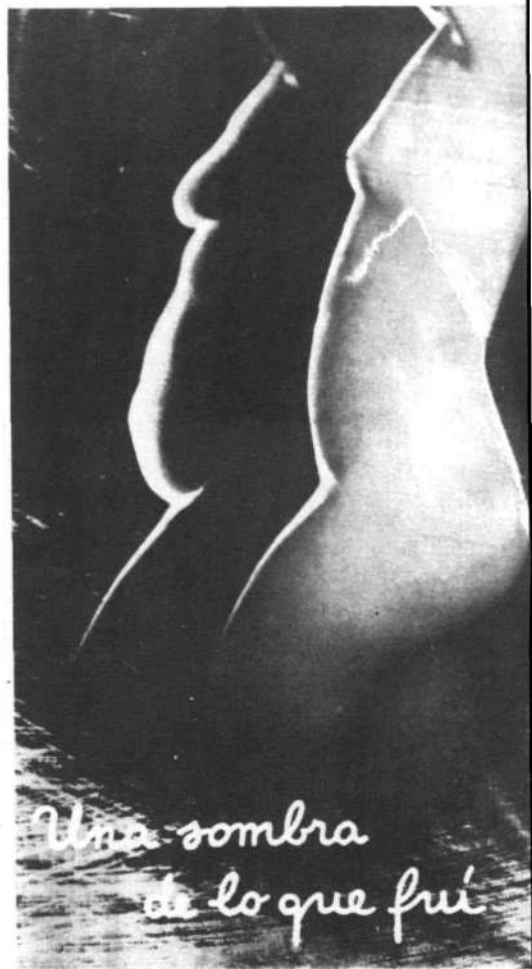
Però, el llibre d'Isabel Segura i Marta Selva, a més d'una classificació alfabètica, cronològica i també temàtica de les revistes estudiades, ofereix un intent interpretatiu de l'evolució i les característiques d'aquestes publicacions. Els resultats, encara que més superficials pel que fa als anys 1930-1935 (a part deixen, per raons que semblen òbvies, les revistes corresponents a la guerra civil), resulten certament interessants pels períodes anteriors.

Tanmateix, el llibre mostra que, malgrat l'existència d'algunes publicacions anteriors —*La Madre de Familia*, dirigida el 1846 per Narcís Monturiol, n'és un exemple—, les revistes per a dones, com en general la resta de premsa barcelonina, varen desenvolupar-se a partir dels primers anys de la Restauració en haver-se estabilitzat durant aquest període el marc polític i les institucions socials burgeses. Des de llavors i fins al canvi de segle, al costat de les publicacions adreçades al lleure de la dona burgesa i a les

dedicacions domèstiques —compresos treballs remunerats com el de cosidora— de la dona menestral, altres revistes més teoritzants pretengueren l'adoctrinament social o religiós de la dona. A la base estaven els mateixos motius que, encara que amb objectius ben diferents, ja havien inspirat el discurs «feminista» d'alguns progressistes i socialistes utòpics de mitjan segle XIX. És a dir, el reconeixement, des d'horitzons tan diversos com el catolicisme conservador o les motivacions socio-culturals de la Renaixença, de la tasca socialitzadora desmentida per la dona a la llar i prop dels infants com a conseqüència de la característica divisió sexual del treball en la societat industrial. Fins i tot discursos —com el de les publicacions feministes dels anys 80— basats en la denúncia de la submissió social de la dona respecte a l'home, mai no gosaren trencar amb aquest exemple social de la dona-mare. El fet és molt clar amb les dades proporcionades per *Revistes de Dones*: de les divuit publicacions aparegudes en aquests anys, sols tres analitzaren la condició de la dona i, d'entre aquestes tres, només una reclamà la seva professionalització fora de la llar. De fet, ni la reivindicació de la realització social de la dona i els seus drets, ni la condemna d'un home esdevingut monarca absolut de la família, aconseguiren eradicar «la figura de la mare [que va ésser] la més fermament defensada per aquestes revistes fins al punt de sublimar-la» (2).

Ara bé, el paper d'aquestes primeres publicacions «feministes» esdevé, en el llibre d'Isabel Segura i Marta Selva, molt més que l'exemplificació del que era característic en una etapa molt determinada de la història d'aquesta premsa. De fet, les revistes «feministes» dels anys 80 constitueixen l'origen del feminisme a Catalunya —«aquest s'inicià a casa nostra a partir de la premsa escrita per dones i adreçada a aquestes» (3)—, un feminisme en què el protagonisme de noms com Dolors Monserdà o Clotilde Cerdà, la concertista d'arpa que era filla d'Ildefons Cerdà, deixà accents artístics, literaris o no, però si més no pregonament allunyats de vies més polititzades com, per exemple, les del sufragisme britànic.

L'estudi assenyala també com, en canviar el segle, la progressiva especialització temàtica de les revistes per a dones va ésser la conseqüència de la particularització selectiva imposada en les ofertes periodístiques per l'augment de la demanda. Però, on Isabel Segura i Marta Selva reflexionen, potser, amb més intensitat, és en el cas de les conseqüències que per a la premsa «feminista» tingué el catalanisme polític. Tanmateix, observen com la Lliga va postular des del 1906 i mitjançant revistes com *Or i Grana* o *Feminal* un «feminisme nacional conservador» que contemplava les dones com a protectores d'una família reconeguda ja explícitament com «el cau on es manté i legitima la força d'una classe social concreta: la burgesia» (4). La visió es completa amb el paper reservat a les dones burgeses com a protagonistes d'un projecte que, orientat envers la integració social de la dona treballadora, influí en la premsa per a dones utilitzant com eines revistes com ara *La mujer que vive de su trabajo* del «Montepío de Santa Madrona» i la «Obra de Buenas Lecturas».

Una sombra
de lo que fui

En arribar els anys 30, la defensa de posicions sufragistes per part de les revistes per a dones publicades per dretes i esquerres polítiques era, per una part, la recuperació d'aquelles reivindicacions feministes que havien estat característiques de les publicacions del XIX i que semblaven perdudes per sempre, i, per l'altra, la plasmació amb la consideració positiva de la via política del vot d'un canvi total en el desenvolupament del feminisme català.

A cop d'ull sembla, doncs, clar que les revistes de dones varen ésser d'una diversitat extraordinària. Les revistes de modes, patronatge i mètodes de brodar; les familiars i domèstiques; les religioses i, per últim, les d'higiene, demostren alhora la realitat social de la dona barcelonina i l'estructura, encara que només intuïda a *Revistes de Dones*, d'un mercat periodístic molt especialitzat. Les revistes

«feministes» mostren, per la seva part, una evolució que, en alguns aspectes, rep i/o mostra la influència de les realitats polítiques i socials dels períodes històrics corresponents.

Arribats ací i a la vista de les argumentacions que estructuraven aquest treball cal —potser!— preguntar-se per l'existència d'una dinàmica històrica pròpia de les dones i totalment allunyada, per tant, de la de la resta de la societat. Perquè *Revistes de Dones* reproduceix com a llegenda introductòria del llibre unes paraules escrites per Marguerite Yourcenar a *Memorias de Adriano* —«poseixo la meua cronologia pròpia impossible d'acordar amb la que es basa en la fundació de Roma o l'era de la Olimpíades» (5)— que semblen corroborar, si més no, aquest allunyament. I, reflexionant des del contingut del llibre, la resposta sembla que és, simplement, no.

Susanna Tavera i García

1. SEGURA, I. i SELVA, M.: *Revistes de Dones, 1846-1935*. (Barcelona, 1984) p. 7.
2. Ibidem, p. 43.
3. Ibidem, p. 41.
4. Ibidem, p. 52.
5. Ibidem, p. 5.

Atlas universal català. Enciclopèdia Catalana, S. A. Barcelona 1983, 462 pp.

Primer de tot cal veure aquest atlas com allò que és en realitat: el complement cartogràfic de la Gran Enciclopèdia Catalana. No és altra cosa que un recull de mapes, que dividirem en dues parts ben diferenciades: seixanta-sis pàgines dedicades a la part catalana i gairebé dues-centes per a la resta del món —amb discriminacions evidents, però: dotze pàgines dedicades a la península ibèrica i només una per encabir-hi de la Sibèria central a Sakhalín (illa que, per cert, no figura a l'índex de topònims de l'atlas).

La part catalana és bàsicament correcta (llevat d'alguna errada greu d'impremta, com la que omet la xarxa bàsica de ferrocarrils a la pàgina dedicada a comunicacions), amb una redefinició dels països catalans adaptada a l'Estat de les autonomies: hi figura el racó d'Ademús però no hi és la regió del Carxe, per exemple. Hi trobem un greu defecte de maqueta que s'anirà repetint per tota l'obra: mapes sencers a doble pàgina que fan que, més d'una vegada, calgui buscar desesperadament alguna ciutat perduda al llom del llibre.

Quant a la part internacional, cal ressaltar-hi la principal valor d'aquest atlas: el seu esforç en l'aspecte toponímic. Cal salutar avenços molt importants, com el fet de poder assaborir els noms correctes de les viles occitanes, basques, bretones, etcètera. Hi trobem, però, algunes paradoxes: mentre que, per exemple, en aquests casos esmentats trobem els noms *exclusivament* en occità, basc i bretó (amb la seva versió catalana, si existeix, entre parèntesis), en canvi, a Irlanda del nord trobem els noms en anglès i és el nom en gaèlic el que figura secundàriament, entre parèntesis. D'altres pobles europeus ni s'esmenten, com és el cas dels sòrabs o dels lapons. I, és clar, si sortim del continent europeu la confusió s'aganta: si fem un cop d'ull a l'índex de termes geogràfics en diverses llengües (cal dir que la idea de fer aquest índex és bona), ens trobem, per exemple, que, mentre el noruec hi surt *no-ranta-cinc* vegades, el xinès només hi figura *quaranta-cinc*! I el kurd, cap ni

LLIBRES AL MENJADOR (2: els atlas)

L'Atlas Català de Cresques Abraham. Dàfora, S. A. Barcelona 1975, 144 pp.

Una reedició, commemorativa del seu sisè centenari, ens ofereix el primer atlas català de la història. Cal dir que és una obra més aviat per a bibliòfils que no pas pràctica. És clar que hauriem de considerar si la seva funció, quan va ser encarregat per Joan, duc de Girona, a *Cresques lo juheu*, ja era més aviat decorativa. Tenim raons per suposar-ho, com el fet que la destinació de l'obra era fer-ne un present a Carles VI de França, que aleshores tenia dotze anys, i, sobretot, que l'autor,

Cresques Abraham, era un *bruixoler*, nom que s'aplicava als artesans que decoraven la carcassa de les bruixoles amb acolorides miniatures. Els bruixolers, doncs, no eren científics, sinó artistes.

L'Atlas Català comprèn tot Europa —llevat del nord d'Escandinàvia—, dibuixada amb força exactitud; l'Àsia, ja amb uns contorns més fantasiosos, i el nord de l'Àfrica; a l'est arriba fins a l'illa Taprobana (Sumatra?). És un interessant element per estudiar la història de la geografia i una valuosa aproximació a la concepció del món que tenien els catalans del segle XIV.

una; és clar: al territori kurd, l'atlas de l'Enciclopèdia Catalana escriu els topònims en turc. És una llàstima. Caldria una revisió d'aquest índex de termes geogràfics, especialment d'incorporació o ampliació d'un seguit de llengües clarament discriminades, però també de vigilància d'alguna que altra errata (per exemple, la paraula *piz* (pic) la identifica sorprenentment com a francesa, quan és friülès, retoromànica).

Pel que fa a la transliteració dels alfabets no llatins, l'atlas segueix els criteris de la Gran Enciclopèdia Catalana.

En resum, cal saludar-ne l'aparició amb un cert entusiasme i esperar que les successives reedicions n'esmenin les deficiències.

Els atlas de *The Times*.

Plens de colors llampants i amb unes perspectives cartogràfiques molt elaborades, aquests atlas editats per Times Books Limited (*Atlas of the World* i *Atlas of World History*) formen un bon conjunt per tenir a l'abast alhora la geografia i la història. Enguany n'ha sortit un de nou dedicat als oceans.

Tenen un cert defecte: sense que es pugui dir que siguin cars, tampoc el seu preu no és pas gaire assequible. N'existeixen uns de més reduïts —i considerablement més barats, és clar—: el *Concise Atlas of the World* i el *Concise Atlas of World History*.

Montserrat Galera, Francesc Roca i Salvador Tarragó: *Atlas de Barcelona* (segles XVI-XX). Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya. Barcelona 1982, 1.068 pp.

Recull gràfic (amb un marcat afany d'exhaustivitat: 425 plànols, mapes, dibuixos, fotografies, etcètera) que constitueix un passeig instructiu per més de quatre segles d'història barcelonina. Dels dibuixos de van Wynaerde —segle XIV— a les propostes de redistribució dels districtes fetes el 1981. Al darrere, una crònica urbana indestruïble de les vicissituds polítiques i bèl·liques que sotragaren Catalunya: la Ciutadella, dues vegades cons-

truïda i dues vegades enderrocada; les muralles, testimonis de tants setges... També, però, una ciutat que creix i canvia, que s'industrialitza, peonera del ferrocarril, amb uns edificis que en travessen els límits fins arribar a l'annexió dels altres municipis del pla, per on aviat circularan tramvies, i tròleis, i el metro: aquest desembre es compliran seixanta anys de funcionament de la línia entre les places de Lesseps i de Catalunya, segona via fèrria que enllaçava Barcelona i Gràcia, els dos municipis que seran l'eix entorn del qual Cerdà dissenyarà l'eixample.

Si Cerdà representa l'ordenació territorial de l'expansió urbana entre la Barcelona intramurs i les viles de la rodalia, el *Pla Macià* del GATCPAC significarà un model d'expansió que mira més enllà: una ciutat que reposa sobre la Granvia, que la uneix als pobles del litoral, i amb dues sortides naturals al Vallès: la Meridiana i el Paral·lel.

Tot seguit, però, la marxa enrere. La guerra: els bombardejos i l'ocupació. El porciolisme: especulació del sòl, construcció sense ordre ni concert, gigantisme, el *boom* de l'automòbil privat i la seva prioritat absoluta. (Al plànol del 1963 podem veure els projectes dels disbarats de la conversió de la Travessera de Dalt i el carrer Badal en autopistes urbanes, l'obertura de la Via Favència, el projecte de la Via O...) Una Barcelona diametralment oposada al *Pla Macià*: cinturons de ronda en lloc de ciutat lineal i túnels sota el Tibidabo per sortir al Vallès. Una megalòpolis amb un *hinterland* fins més enllà dels límits de la comarca, que travessa el Llobregat i el Besòs i s'estén a l'altra banda de Collserola.

L'*Atlas de Barcelona* ens proporciona els materials necessaris per acostar-nos a la història de la ciutat, una història que, és clar, continua...

Hermann Kinder, Werner Hilgemann, Harald Bukor i Ruth Bukor: *Atlas histórico mundial*. Col. Fundamentos. Ed. Istmo. Madrid 1970, 2 volums, 312 i 358 pp.

Amb un format poc corrent per a un atlas (de llibre de butxaca, 11 x 18), segueix la pauta d'alternar una pàgina de mapes amb una de text. El primer volum arrenca de la prehistòria fins a la revolució francesa, i el segon continua fins al 1970 (tot i que ha tingut successives edicions espanyoles de llavors ençà, no s'hi ha afegit cap apèndix per actualitzar-lo).

El seu format manejable el converteix en un atlas força pràctic. El seu màxim defecte és un eurocentrisme fora de mida (un exemple qualsevol: gairebé trenta pàgines per a l'antiga cultura grega, i amb prou feines vint línies per als maies. A més a més, l'edició espanyola s'ha dedicat a ampliar la informació dedicada a la península ibèrica i a l'Amèrica llatina). A part dels mapes, també trobem gràfics per explicar estructures polítiques, conflictes dinàstics, relacions comercials, etcètera.

Gérard Chaliand, Jean-Pierre Rageau i Catherine Petit: *Atlas stratégique*. Fayard. París 1983, 224 pp.

Amb el subtítol «geopolítica de les relacions de força del món», aquest atlas constitueix una obra amena i entretinguda. Informa de temes tan actuals com la situació dels blocs, la cursa d'armaments, presència militar estrangera, moviments d'alliberament nacional... però també ens aporta dades generals de geografia humana i econòmica: demografia, producció i consum energètics, recursos naturals, migracions, situacions sanitàries, urbanístiques i culturals... Didàctic i fàcil de llegir, eminentment gràfic, representa un especial avenç el fet que els seus mapamundis no segueixen les projeccions tradicionals eurocentristes, sinó que distribueixen els continents de manera radial a l'entorn de la regió àrtica.

COMUNISME I POPULISME

Alain Touraine, François Dulet i altres: *El país contra el Estado. Luchas occitanas*. Institució Alfons el Magnànim, València 1983, 331 pp.

J. P. Baldit: *Occitània*. La Magrana, Barcelona 1982, 150 pp.

Analitzar, des de dins, el cas d'Occitània i del moviment occità té, des de la nostra perspectiva, un interès poc comú. Es tracta d'un gran escenari polític —uns tretze milions d'habitants, dels quals només el 30-40% entenen l'occità— o, i a diferència del que succeeix a França del nord, socialistes i comunistes tenen, del 1945 ençà, un predomini social i electoral enorme. Pròxim i llunyà alhora, el món occità és, per a molts, la «civilització del *pastis*, els toros i el rugby» (i Pau Ricard, l'home del *pastis*, del «Ricard» de la Festa de Treball, fundà, el 1935, un petit partit provençal, amb el poeta G. Rebol i el comunista A. Conio). En aquest context, on les estructures de l'Estat francès i la influència de la CEE dominen la vida política, sorgeix, de forma semiorganitzada del 1962 ençà i amb nombroses crisis entremig, un moviment —l'occitanisme— de difícil definició, però de segura influència. La recerca dirigida per Alain Touraine fou publicada originàriament el 1981, i el text de Baldit és un breuari un xic intemporal. L'interès d'aquests llibres, doncs, està en el fet que analitzen, no tant la conjuntura, com els trets fonamentals d'un moviment polític que és qualificat per l'equip de Touraine com de populisme. Un populisme en un medi social-comunista. (Això també és pròxim i llunyà: a Catalunya, avui, hom podria parlar, ara, d'un comunisme en un medi «populista» (1); al País Valencià, en canvi, els trets populistes del *valencianisme* se situen en un marc on, electoralment, els socialistes —i, en menor grau, els comunistes— tenen un pes decisiu.

Ara, el que ens interessa del text de Touraine gira entorn de dos temes: en primer lloc, l'aproximació a la definició del populisme, a partir del mètode

de d'intervenció sociològica; en segon lloc, la descripció d'alguns dels fils que uneixen el populisme i el comunisme occitans.

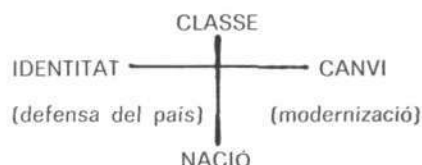
El populisme és una «doble crida al passat i al futur contra el present», és a dir, és «la voluntat d'apel·lar al passat contra el present per a construir un altre futur». El populisme sorgeix, doncs, en una situació de crisi continuada que provoca un canvi social més temut que desitjat: «la consciència populista perllonga el sentiment de decadència. L'actor populista no es troba amb la força d'una classe: es defineix per la crisi mateixa». Lluny de l'anàlisi classista, per al populisme «l'adversari és menys el patró que el dominador que ve de fora, l'estranger. La lluita es duu a terme no pas contra una explotació, sinó contra un invasió». En definitiva, si hom analitza què hi ha al darrere del moviment occità, és fàcil descobrir que «l'acció occitana no és una acció de classe. Arrossega pocs assalariats de la indústria o del comerç, molts més pagesos o viticultors i, sobretots, funcionaris i ensenyants». Car, com que no hi ha «comunitat econòmica, perquè l'economia és dèbil, dirigida des de l'exterior. Aleshores, l'únic nexe d'unió que existeix és el cultural...». O bé, ampliant l'arc, «l'únic principi d'unitat del moviment és la defensa del país, immediata, directa, quotidiana».

En aquest punt, en la defensa immediata, directa, quotidiana, del país, el populisme occità i el comunisme francès es retroben. De fet, la doble militància en el moviment VVAP (Volem viure al país) i al partit comunista és un fet corrent. La taula següent permet situar els àmbits d'aquesta doble militància:

CLASSE	Sindicalisme defensiu	Desenvolupament regional
NACIÓ	Nacionalisme històric	Progressisme nacionalitari
	DEFENSA	MODERNITZACIÓ

(Per bé que també és possible situar els militants en dos eixos:

1. Però la qüestió és molt més complexa. Vegeu-ne algunes de les claus en el dossier sobre política catalana d'aquest número de *Nous Horitzons*.

aquesta representació, més «oberta», permet fugir de les caselles i dispersar les opcions.)

En qualsevol cas, si a l'origen del moviment occità modern hi ha comunistes (i, més tard, hi ha separació i fins i tot hostilitat), a partir del 1968-70 es produeix un retrobament: «Existeix convergència entre les anàlisis comunista i occitanista respecte als problemes europeus: "el tall europeu de l'esquerra passa entre França i Occitània"». Així, si «Robert Lafont

s'acosta cada cop més al partit comunista, que concedeix un ampli marge a les seves tesis», l'occitanista Emmanuel Maffre-Baugué encapçalà les llistes del PCF a les eleccions europees.

La fluïdesa de les relacions, en totes les direccions, entre populisme i comunisme a Occitània (i la nostra proximitat al país d'Oc, fins i tot en tenim un boci a casa: la Val d'Aran) i la riquesa de matisos que en sorgeixen fan del llibre de Touraine i Dulet, a desgrat de l'argot sociològic que utilitza, un text amè, recomanable (el llibre de Baldir n'és el complement: informa). Si de l'esquema clàssic sobre el populisme rus en sortien dues línies: el reformisme agrarista (i, de vegades, ter-

rorista) i el marxisme revolucionari (i quelcom semblant hom pot dir del populisme a l'Amèrica llatina), en el cas occità —i no sé si generalitzable a l'Europa occidental—, l'esquema esdevé més complex: no hi ha etapes successives, hi ha —en canvi— relacions, contactes, confluències. Ara, si analitzem el cas del País Basc, o el de Galícia, veurem, al costat de paral·lismes, fets diferencials. Quan, des de *Nous Horitzons*, es parla de populisme —des de l'article de Sempere sobre el pujolisme (número 34) a l'article de Veiga sobre Romania (número 86)—, el punt de vista ha estat sempre obert a la diversitat i a l'amplada del fenomen. El text de Touraine ho corrobora.

Francesc Roca

mammoth
aima plan la familha*

*aime bien la famille
una bestiassa a pod far.

TOLOSA-GRAMONT-Camin de LAVAU

STOP

Publicitat en occità a l'autopista: «Mammoth aima plan (bé) la familha»

EXPOSICIONS

«L'OCCHIO SE SALTA IL MURO» A BARCELONA

«El muro» és una metàfora que vol significar no tan sols les altes parets de l'escola, sinó també la incongruència, la banalitat, les velles regles, les coses rígides i estàtiques, els actes massius, atomitzats i retòrics, que encara envolten la imatge de l'home i el projecte educatiu del nen.

Loris Malaguzzi

El Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya i l'Àrea d'Ensenyament de l'Ajuntament de Barcelona han portat a la nostra ciutat la mostra *L'occhio se salta il muro*, fruit del treball de l'equip pedagògic de l'Ajuntament de Reggio Nell'Emilia, a les escoles de la infància de la ciutat italiana.

La vinguda de la mostra ha estat un impacte dins el món educatiu del nostre país. Encara que les idees de Loris Malaguzzi i el seu equip eren molt conegudes entre els mestres catalans (viatges, intercanvis, etcètera), tant la

presentació dels materials com les conferències i taules rodones que se celebraren durant aquests dies van afavorir les converses entre els mestres sobre diversos temes de l'escola. Els seus nous objectius; l'evolució del desenvolupament del nen quan té un marc que li permet expressar les seves facultats de veure, d'escoltar, de fer, de representar, d'imaginar; com recollir els suggeriments del treball de Reggio per fer-ne una bona utilització a les nostres escoles... i tants d'altres.

La resposta per part dels mestres i ciutadans interessats va sorprendre fins i tot la comissió organitzadora, que no havia previst una assistència tan nombrosa: el nombre total de visitants va ser de divuit mil, que suposa gairebé mil persones cada dia. Cal tenir en compte que la majoria formaven part dels grups que, procedents principalment de les escoles normals, de les facultats de pedagogia de Catalunya i de claustres d'escoles, havien o bé concertat la visita prèviament, o venien acompanyats dels seus professors o responsables de curs. L'organització d'aquestes visites guiades va permetre fer una idea més clara de la qualitat

del plantejament i de la seriositat dels resultats que l'equip de Reggio ha assolit.

L'exposició estava muntada a partir d'uns itineraris didàctics, cadascun d'ells dedicat a un tema concret, ordenadament desglossat i plasmat mitjançant fotografies, dibuixos dels infants, treballs plàstics, tot explicat en cartells a manera de resum de cadascun dels temes. En molts dels itineraris s'hi trobaven, també, petits diàlegs que havien tingut els infants mentre treballaven. El conjunt d'aquests treballs, d'aquestes imatges, de la música a l'ambient, portaven el visitant coneixedor del món escolar català a fer-se una pregunta: ¿quan podrem, nosaltres, vèncer les limitacions que encara ens impedeixen d'encetar la mostra d'experiències valuoses per així fer conèixer el treball efectiu que es duu a terme en molts camps de l'ensenyament?

Esperem que la vinguda a Catalunya de *L'occhio se salta il muro* serveixi, si més no, per poder valorar el nostre treball quotidià que ens ajudarà a saltar el mur que Loris Malaguzzi ens ha fet conèixer.

Mariona Ribalta
Institut Municipal d'Educació
de Barcelona

REVISTES

En peu de pau

(Barcelona), 1, 1984

M. Aguirre: *El desarmament oficial*. A. Oliveres: *La cooperació espanyola al desenvolupament*. D. Rodríguez: *L'objecció fiscal*. A. Banda: *Aprendre a construir la pau*. J. M. Romani: *Un pla d'urgència per sobreviure*. E. Grau: *Greenham Common*. Fundació Bertrand Russell: *No ploreu per Nicaragua, defenseu-la*. DD.AA.: *Manifest de 54 premis Nobel contra la fam i el subdesenvolupament (1981)*. J. Douglas: *Meditació Trident*.

Novagestió

(Barcelona), 2, 1984

J. Castaño: *La rellotgeria*. A.R. i J.M.: *Davant la nova legislatura (entrevista*

amb F. Padullés i R. Escuder). M. Clavero: *La reconversión*. A. Vilaplana: *Concertación en el ramo del agua*. J.M.: *El absentismo como falta de motivación*.

Ime informatiu

(Barcelona), 8, 1984

D. M. Serra: *La biblioteca a FP*. M. Ribalta i A. Teberosky: *Josep Alcobé*. T. Garriga: *Una visita al metro*. G.e. «F. Tallada»: *El curs experimental*. J. Ll. Gascon: *El fracàs escolar*.

Debats

(València), 7, 1984

J. P. Houssel: *De la economía tradicional a la economía moderna*. J. Salom i J. M. Bernabé: *Geografía alican-*

tina. R. Rossanda: *La cuestión de la cultura femenina*. DD.AA.: *Mujeres en la historia*. DD.AA.: *Feminismo e historia*. Entrevista: Elisabeth Badinter. M. Kundera: *Un occidente secuestrado*.

El vint-i-nou

(Barcelona), 3, 1984

B. Espacio: *Els transports públics: qualitat i preus*. P. Martí: *Masies i pagèsos metropolitans*. P. Calces: *Personatges anònims*. J. M. Collazos: *Una societat que produeix delinqüència*. F. Riera: *Colom serà embolicat*. P. Aymenrich: «Barcelona rock».

Guia del ocio

(Barcelona), 339, 1984

J. M. Carandell: *Ser o no ser en Barcelona*. J. de Sagarra: *Titànic*. M. Pérez Quintanilla: *Los premios Sebastià Gasch*. J. M. García: *Calsina*. I. Riera: *La rosa del libro de ensayo*. C. Barba: *Recreaciones*. I. Riera: *Aires de subciudad*.

Afers internacionals

(Barcelona), 3

E. Barbé: **La región mediterránea (I)**. C. A. Zaldívar: **El despliegue**. L. Yañez: **Con Iberoamérica**. R. Bergalli: **La cuestión judicial. El caso argentino**. C. Claudín: **Política internacional soviética**. R. Mateo: **La política exterior del partido comunista rumano**. Documentació: **Resoluciones del Tribunal Permanente de los Pueblos (II)**.

Butlletí de l'Associació de Bibliotecaris de Catalunya

(Barcelona), 3

M. C. Mayol: **Nomes per a biblioteques públiques**. Entrevista: M. Rossinés. T. Rovira i M. Artal: **Les xarxes de biblioteques públiques**. N. Ventura: **Els infants del quart món**. V. Herreros: **Una experiència d'animació de la lectura**. M. Lamarca: **El CRUC**. DD.AA.: **CAM**. A. Estrader: **La FIAB**.

Economia e socialismo

(Lisboa), nova sèrie, n. 59

M. Murteira, A. Mateus i J. M. Brandao: **Crise da economia, crise da política económica em Portugal**. V. Martins et al.: **Crítica, debate e reflexao**. F. Ribeiro: **A reforma agraria portuguesa**. A. Santos: **O caso das ilhas atlânticas**.

Revista Internacional

(Praga), 309, 1984

G. Kwiatowski: **Las fuerzas del trabajo son fuerzas de paz**. J. Czyrek: **El**

POUP. Entrevista: J. Pérez de Cuéllar. **Por un futuro de paz**. S. Nujoma: **Batalla en un campamento sitiado**. R. Urban: **Nuestro optimismo**. A. Khavari: **El fuego de Prometeo**. DD.AA.: **Los comunistas y el desempleo**. R. Valdés: **América latina y Estados Unidos**. Enquesta: **«Salvar el don sagrado de la vida»**. H. Pirsch: **La «guerra psicológica»**. I. Gupta: **El movimiento obrero en la India**. G. Farakos: **Las trampas del «Mercado Común»**. H. Flessner i H. Knake: **Amplios intereses de la mujer**.

Sisifo

(Torí), I, 1984

L. Gallino: **Il lavoro oggi**. M. Dogliani: **La riforme istituzionali**. M. Salvati: **Il «dilemma di Ingrao»**. P. Bondonio: **Efficienza produttiva nel settore pubblico**. A. Dina: **Innovazione, automazione e lavoro**. D. Astrologo: **Ristrutturazione in Piemonte**. G. Cottino: **La Finpiemonte**. M. Riccardi: **Cultura scientifica e positiva tra ottocento e novecento**. C. Pogliano: **Per una storia delle «culture scientifiche»**. L. Passerini: **Lavoratori dell'auto in Italia e Gran Bretagna**.

Scienza Esperienza

(Milà), 12, 1984

U. L. Businaro: **Ricerca scientifica nella CEE**. Dossier: **Prospective di previsione**. A. Baracca i T. Pera: **Scuola,**

riforma o contrariforma? C. Conti: **La guarigione come dissenso**. F. Pagliari: **Questa scienza è da museo**. S. Quadri: **Caccià all'errore**.

Stato e mercato

(Bolonya), 9, 1983

M. Regini: **Lo scambio politico. La concertazione in Italia e Gran Bretagna**. Ph. C. Schmitter: **Democrazia e pratica neo-corporatista**. P. Lange: **Politiche dei redditi e democrazia sindacale**. M. Carrieri: **Sul futuro politico del sindacato**.

Oltre il porte

(Mestre, Venècia), 4, 1983

P. C. Palermo: **Teoria dei sistemi**. R. Brunetta: **Conflitto, politica economica, disequilibrio**. R. Bressanello: **Sindacato e management prelle imprese a partecipazione statale**. C. Boschetti: **Zetronic: cronache**. A. I. Donne e lavoro, 1920-1950.

Cuestiones actuales del socialismo

(Belgrad), 2, 1984

B. Osolnik: **Los movimientos pacifistas europeos y la no-alineación**. S. Suvar: **Sistema de producción y sistema político**. D. Tozi: **La LCY**. D. Dasic: **El método del análisis económico de Marx**. M. Komatira: **Estrategia del anticomunismo contemporáneo**. D. Pirec: **Neoimperialismo**.

CRÒNIQUES MARXIANES

A les «Cròniques marxianes» del darrer número de *Nous Horitzons* hom parlava de la necessitat de fer un balanç de l'Any Marx. Al número 6 de *Trellat* n'hi ha una: «molt fluixa la universitat, cap iniciativa oficial, institucional. Potser una de les troballes de la commemoració a les nostres terres haja estat el *catalanomarxisme*, amant per alguns col·laboradors de la revista *Nous Horitzons*...» Al balanç d'una dècada de *L'Avenç*: el centenari de Marx [...] ha estat ple, atapeït d'actes commemoratius: les conferències, taules rodones, seminaris, audiovisuals, etcètera, s'han succeït els uns altres amb una massiva participació del públic.» I Fabià Estapé, al pròleg de l'edició catalana dels *Principis* de D. Ricardo, ha escrit que la transcendència de Ricardo està, en bona part, en la seva influència sobre Marx: «el gegant de les ciències socials, el pensador la ufanor del qual s'ha comprovat llargament en el curs de les commemoracions i les anàlisis que han pres com a punt de partida el centenari de la seva mort».

La mort d'Enrico Berlinguer, i el primer lloc per al PCI a les eleccions europees del 17 de juny, han omplert les pàgines dels diaris. A *El Món*, número 121, set articles i un dibuix-homenatge de Guillén. A *El temps*, un article de Doro Balaguer. A Sant Feliu de Llobregat, acte, el 19 de juny, amb les intervencions de Jordi Solé Tura, Francesc Baltasar i Ugo Boggero, de la direcció del Piemont del PCI. A Ràdio Obrera, programa especial dedicat a Berlinguer i l'erocomunisme, amb Jorge Riquelme i Francesc Roca. A Lloret de Mar, conferència de Germinal Ros. A l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona, el dilluns, 25 de juny, «Homenatge a Enrico Berlinguer» organitzat per *Nous Horitzons*, al costat del que ha estat l'escenari de l'exposició «Marx, el contemporani». Presentació d'Antoni Gutiérrez, intervencions de Jordi Solé Tura i Simón Sánchez Montero i brillant exposició de Cesare Saldi, vice-director de l'Institut Gramsci de Roma, que vingué expressament per a aquest acte. Una gran gentada ompli de gom a gom l'Aula Magna i, seguit, al final, en dues pantalles, un vídeo sobre Berlinguer confegit per Pere Portabella.

El comitè de Barcelona del PSUC ha organitzat un cicle de conferències sobre el tema «L'esquerra i els comunistes» al carrer Santa Anna 11. Hi intervenen J. Solé Tura (19 de juny), J. Ll. López Bulla (28 de juny), J. Borja (4 de juliol), M. Vázquez Montalbán (11 de juliol) i Antoni Gutiérrez (18 de juliol).

«Primavera per la pau» a Catalunya, i a Espanya. Jornades d'estudi i debat al Palau de Congressos de Montjuïc del 21 al 27 de maig. Amb la vinguda a Catalunya d'Eduard P. Thompson. Organitzen: l'Associació per les Nacions Unides, el CTD, el CIDOB, la Fundació per la Pau, Justícia i Pau i Pax Christi. (Fa vint anys, els estudiants comunistes de Barcelona organitzaren una insòlita «Setmana de la Pau», amb cinema i vol de coloms inclosos. No fou autoritzada. Però alguns coloms començaren a volar.)

Amb Ramon Espasa, presentació de *Nous Horitzons*, amb motiu del seu 25 aniversari, a l'Institut Gramsci de Torí. El 30 d'abril, en el marc d'unes relacions que caldria incrementar. Alhora, Anna Martina i la gent de l'«Antonio Gramsci» presentaven el primer número del seu butlletí *Sisifo*: «Idees, recerches, programis dell'Institut Gramsci piemontese».

A la sala d'actes de l'Ajuntament de Berga, el 13 d'abril, conferència sobre «Marx i el nostre temps» i presentació dels quatre números de *Nous Horitzons* sobre Marx, a càrrec de Francesc Roca. L'acte, presentat pel regidor Josep Carreres i valorat per Josep Montanyà a *Regió 7*.

A l'edició de butxaca —1984— d'*A la boca dels núvols* —1946—, de Ramon Vinyes, fill de Berga, el «sabio catalán» de García Márquez, un periodista, un dels protagonistes d'un conte, diu: «Segons Marx, a la *Crítica de la Filosofia del Dret de Hegel*, la misèria religiosa és l'expressió de la veritable misèria i la protesta contra ella...»

Les revistes catalanes continuen, encara, a l'Any Marx. El número 9 d'*Enrahonar*, «quaderns de filosofia», dedicat al centenari de Marx, amb el text de conferències de J. M. Bermundo, F. Fernández Buey, Geor-

ges Labica, R. Lowenthal i Massimo L. Salvadori.

El número 27-28-29 d'*Els Marges*, «revista de llengua i literatura», íntegrament dedicat a traduccions, s'inicia amb un text de Karl Marx, traduït per Josep Murgades, titulat: «Allò tràgic i allò còmic en la història real». Inclou, també, textos de Lukacs, Sartre, Adorno, etcètera.

Bandera Roja ha dedicat el suplement d'un número —el 189— a «Marx, entre nosaltres». Articles, entre altres, d'Ignasi Farrà i Ferran Fulla.

Dues mostres de dos noms de dos dels marxismes «nacionals» més creatius: l'alemany i l'italià. Al Teatre Romea, *L'òpera* de tres rals, de Bertolt Brecht, traduïda per Joan Oliver i Feliu Formosa, produïda pel Centre Dramàtic de la Generalitat, vint anys després de la seva estrena en sessió única (i després de suspensions dictades pel govern civil).

Primer volum —corresponent al segle XX— de la traducció d'una de les fites del marxisme teòric contemporani: la *Historia del pensamiento filosófico y científico*, dirigida per Ludovico Geymonat. Publica Ariel, projecte en nou volums. Presentació ben pobre d'E. Trias.

Pel que fa al marxisme català, després de *La Catalunya populista*, d'Enric Ucelay Da Cal (La Magrana) i *La Catalunya internacional*, de Ricard Vinyes (Curial), ha aparegut Joan Comorera, de Miquel Caminal (Empúries) i una reedició d'un text clàssic: *Les dictadures dels nostres dies*, d'Andreu Nin (1.ª edició: 1930; 2.ª: 1984, Edicions Lluïta, Sant Boi de Llobregat).

Al Centre Cívic de Sant Andreu, mostra i cicle de conferències sobre la Casa Bloc, de Josep Torres Clavé (que ja té un jardí amb el seu nom al Raval de Barcelona, prop del «seu» Dispensari Central Antitubercular del carrer Torres Amat).

Al Paraninfo de la Universitat de Barcelona, exposició sobre Alexandre Cirici. Uge-tista —del 1936!— com Torres Clavé, de qui fou amic, té també, una plaça a Barcelona, davant els Caputxins de Sarrià.

nous horizons

